

Külaelanikud on nõrdinud:

Mahtras toimunud küla eelnõu koosolekul aeti teiste külade elanikud minema. Elanikke koheldakse võimupositsioonilt.

Lk 8

Rapla perearstikeskuse ehitus läheb kallimaks

Lk 3



Lk 5



Cätlin Mägi: Pärimusmuusika on äge!

Lk 12-13

Ka tuttavas metsas võib ära eksida

Lk 23

RAPLAMAA Sõnumid

KOLMAPÄEV, 12. september 2018 Nr. 37 (3047)

Sõltumatu nädalaleht | www.sonumid.ee | Hind 2.15 €

Iira küla 777

Lisalehes Koduloolane lk 15-18



Foto: SIIM SOLMAN

OLÜMPIAVÕITJA GERD KANTERI VIIMANE VAATUS

13. septembril 2018, Tallinnas, Kadrioru staadionil.
Uksed avatakse 16.00 (kettaheite algus 17.05)

PILET 5€ / 10€ Piletid saadaval Piletilevis ja võistluspäeval staadioni väravas.

Kohal maailma parimad kettaheitjad!
Meelt lahutab Koit Toome!
Õhtu lõpetab ilutulestik!



NORDECON

Tallinn

Eesti Kergejõustikuliit



Juhtkiri

Kui istuks õige maha ja peaks nõu, enne kui järgmisse kampaaniasse sööstame?

Kümme aastat tagasi Eestis alanud “Teeme ära” on tänaseks kasvanud ülemaailmseks ettevõtmiseks. Kui toona üllatas kõiki viiekümne tuhande pealine osalejate seltskond, siis nüüd räägitakse miljonitest inimestest, kes on Tallinna staabi juhtimisel valmis maakera saastast puhtaks tegema. Vähemalt on selline pretensioonikas unistus välja käidud ja, nagu praegu kombeks, ka Eesti Vabariigi sajanda sünnipäevaga seotud.

Umbes nii, et meie siin teeme oma tähtpäeva puhul uhke kingituse kogu maailmale. Ilus ju tegelikult! Ja kajab maailma mastaabis ka uhkelt vastu. Kui see viimane ongi peamine eesmärk, siis võib juba ette ära öelda, et tegu on tehtud.

Paraku ei peaks mitte vastukaja kõige olulisem olema, vaid see, et me tahame **ka tegelikult** oma koduplaneeti saastast puhastada ja puhtana hoida. Kahjuks peame nii endale kui ka kogu maailmale ausalt tunnistama, et see ei ole kampaaniakorras täidetav ülesanne. Võiks ju arvata, et meis, eestlastes, on viimase kümne aastaga juba kujunenud sisemine vajadus hoida puhtana keskkonda, kus liigume ning et kevadised, suvised ja sügisesed koristustalgud on iseenesest mõistetavad ka ilma, et neid kuidagi läbi sotsiaalmeedia ponnistama peaks.

Aga võta näpust! Eestimaa loodus ei ole väga oluliselt puhtamaks saanud ja saastajad oleme ikka meie ise, mitte keegi mujalt tulnu. Meie metsad, nii palju kui neid veel järel, on nii taimedele, loomadele, põhjaveele kui ka inimesele ohtlikku sodi täis tassitud ja nende read, kes kellegi teise tagant koristamist hullupööra fännavad, ei ole mitte kasvanud, vaid (piinlik tunnistada) hoopis sootuks kokku kuivanud.

Raplamaa, muuseas, kuulub enam saastunud metsadega maakondade hulka. See on fakt. Ja fakt on seegi, et 15. septembril, maailma koristamise päeval, on Raplamaal ühistegevus mõnevõrra korraldamata. Isegi koordineerijat, kes teaks, kuidas leida kõige saastatumad paigad ja oskaks osaleda tahjtajaid suunata, ei ole suudetud (osatud või tahetudki?) kohapealt leida. Ilmselt ongi vist nii, et väga ambitsioonikas maailmakoristamise päev on sotsiaalmeedia kogukonnale kordades olulisem kui kodutanuma puhtana hoidmine.

Teisalt võiks ju öelda, et kah asi, mille üle lärmi tõsta. Selge, et looduse saastajaid ei ole võimalik ei paludes ega käskides prügikoristustalgutele mobiliseerida. Selle tõsiasjaga tuleb ilmselt leppida. Ja teised – neil, kellel iga-sugustes kampaaniates osalemine on juba niikuinii veres, ei ole probleemi nende paikade leidmisega, kus oma ühistöö vajadust välja elada. Küsimus on hoopis muus. Nimelt selles, kas niisugust kampaaniate tegemist pelgalt kampaaniate enda pärast saab üldse tulemuslikuks pidada? Seda võiks ehk küll arutada.

Südamelt ära

Kas kunstmuruväljaku rajamine on vajunud unustusehõlma?



Siim Jõgis

Plaanidest rajada Raplasse kunstmurukattega jalgpalliväljak on olnud juttu kindlasti rohkem kui kümme aastat. 2017. aasta kevadel tundus, et see plaan läheb tööpoolest käiku, sest 27. märtsil arutati Rapla vallavalitsuse saalis avalikul istungil kunstmuruväljaku rajamist.

Kuigi täpsetest kuupäevadest toona ei räägitud, oli saalis tunda teotahet. Nüüd on võim vahetunud ning paistab, et väljaku rajamine on valla prioriteetide seas madalamale pulgale langenud.

Rapla valla uue arengukava 2018-2025 eelnõu investeeringute kavas kunstmurustaadioni rajamiseks raha eraldatud ei ole. See tundub mõnevõrra veidrana, sest ettevalmistustööd selle rajamiseks on tegelikult tehtud. Vallavalitsuses on olemas projekt ning ka väljaku rajamiseks vajalik maalapp on tehtud tasaseks. Esialgsete plaanide kohaselt pidi see tulema Rapla Kesklinna kooli kõrval asuvale maale. Varem asus seal küngas, mis

on nüüd tasaseks tehtud.

Tõele au andes ei ole kunstmurukattega jalgpalliväljak uue arengukava eelnõust küll täielikult välja jäetud. Selle leiab rubriigist “Täiendavate investeeringute vajadus”, kus on mainitud, et loetus on toodud olulisemad tegevused, mille elluviimine on piiratud ressursside tõttu reeglina võimalik alates 2023. aastast.

Kunstmuruväljaku väljajätmine investeeringute kavast jäi silma ka Raplamaa jalgpallikoolile. Selle eestvedaja Taavi Tüvist on juba aastaid selgitanud sellise väljaku vajalikkust Raplas. Seetõttu esitas jalgpallikool vallavalitsusele arengukava täiendusettepanekud, mis näevad ette väljaku asetamist investeeringute reale. Täiendusettepanekuid põhjendatakse nii: “Rapla maakonna keskusena vajab juba pikki aastaid kaasaegset staadionikompleksi, et rahuldada tellimus, mille esitavad Rapla valla elanikud – huviringides osalevad noored, kes soovivad enda võimeid realiseerida ja oskusi arendada kodukohas ja pürgida tippporti.” Samuti tuuakse välja näited hiljuti Vändrasse ja Elvasse rajatud kunstmurukattega väljakutest, mis võiksid olla eeskujuks Raplale.

Kui alates eelmise aasta 27. märtsi kokkusaamisest Rapla vallavalitsuses oleks kõik läinud ideaalselt, oleks võinud

uus staadion Raplas valmida juba tänavu sügisel. Nüüd on see lootus muidugi kadunud. Tõsi on, et staadioni rajamine oleks parajalt kulukas. Samas ütles Tüvist, et Eesti jalgpalli liit on valmis seda toetama 100 000 euroga, niipea kui vallavalitsus projektile rohelise tule annab.

Rapla avalike suhete spetsialist Katrin Kruusimägi ütles, et kuigi kunstmurukattega jalgpalliväljakut uue arengukava investeeringute kavast ei leia, ei ole seda mõtet ka maha maetud. “Millal seda ehitama hakatakse, ei oska praegu öelda,” sõnas Kruusimägi. Ta rõhutas, et praegusel kujul ei ole tegemist arengukava lõpliku versiooniga ning sellesse saab veel täiendusi teha. Kolmapäeval, 5. septembril toimus Rapla vallavalitsuse saalis arengukava 2018–2025 avalik arutelu. “Kõik esitatud muudatusettepanekud kaalutakse läbi vallavalitsuses ja volikogu komisjonides ning vastavalt nende ettepanekutele viiakse muudatused ka lõppdokumenti sisse,” seisab kirjas Rapla valla veebilehel. Niisiis on otsustusõigus praeguse volikogu koosseisu käes, kas kunstmuruväljaku rajamine tuleks tõsta investeeringute kavas või mitte. Lõpliku arengukava dokumendi kinnitavad volikogu liikmed ning see loodetakse vastu võtta septembrikuu volikogu istungil.

Küsitlus

Kui palju olete sel aastal seeni saanud?



Liisi, klienditeenindaja: Poolteist ämbrit olen saanud kokku umbes. Kolisime uude kohta aasta tagasi ja tuttavaid kohti veel seente korjamiseks ei ole. Alles otsime.



Triin, riigitöötaja: Väga vähe, aga olen ka ainult kolm korda sel hooajal käinud. Mu mees on jahimees, tema veab mind kaasa.



Ivar, polügrafist: Sel aastal ei olegi saanud seenele, ei ole veel jõudnud. Muidu olen igal aastal käinud. Kord korjasin 70 liitrit, see on mu rekord. Siis viisin need emale, tema tegi ära.



Sirje, kategooriajuht: Väga vähe käime seenel, sel aastal ei ole üldse käinud, aga kindlad kohad on meil ikka välja kujunenud.



Jüri, töötav pensionär: Sel aastal ei ole üritanudki, kuna nii kuiv on olnud. Meil Kuimetsa kandis kindlasti ei ole midagi. Head seenemetsa on üldse väga vähe Eestis. Üldiselt käin igal aastal.

Küsis Stina Andok
Pildistas Siim Solman

Päevapilt

Foto ja tekst: SIIM SOLMAN



Kui Raul Aarma esitles oma raamatut “Autod, mis jahutasid Raplamaad” Sillaotsa talumuuseumis, avastas, et see Sillaotsa on üks lahe paik. Kogu see ajaloo varjust päevavalgele toodud masinavärv tasub kahtlemata uudistamist. Eriti praegusel nutiajastul.

Ajaleht 30 aastat tagasi

Rapla prügimägi teeb muret

Ühistöö 13. septembril 1988: Rapla külanõukogu laiendatud koosolekul arutati Rapla prügimäe korrastamise võimalusi. Seal toimuva pärast on kaebust tõstnud Ridaküla rahvas ja viimasel ajal ka rohelised. Täitevkomitee liikmed käisid asja kohapeal uurimas ja leidsid, et hädaldamine on õigustatud. Prüginäe peremehele kommunaaltootmiskoondisele anti korra loomiseks aega üks kuu. Lisaks soovitati mõelda praeguse prügimahapaneku koha sulgemisele ja uue, sanitaarnõuetele vastava platsi otsimisele.

Rohelised teatasid

Rapla jõe korrastamistööd on jõudnud haigla alla. Vahepeal oleme kolmapäeviti

väiksemaarvuliselt tegutsenud. Nüüd on (Rapla) alevinõukogul pakkuda jälle suuremat tööd. Ootame kõiki, kel tahtmist kaasa lüüa tööriistadega ja säärikuis, kolmapäeval kell 19 kivila juurde.

Rapla malev koguneb 15. septembril kell 18 Rapla külanõukogu saali. Kinnitame tegevusprogrammi ja jagame omavahel tegevusvaldkonnad, arutame, kuidas toetada Eesti rohelise liikumise pöördumisi ja miliseid perspektiivseid suundi rajooni keskkonnakaitse arendamiseks pakkuda välja täitevkomitee istungjärgule. Kõikidel palume kas või kirjalikult kaasa võtta keskkonda saastavate objektide pingerida, et kõige hullemate vastu minnes tegevusega alustada.

Rapla perearstikeskuse ehitus läheb arvatust kallimaks

SA Raplamaa Haigla on Rapla valla poole pöördunud taas palvega kompenseerida perearstikeskuse käsitusse mineva pinna kallinemine. Teemat on juba arutatud nii Rapla vallavalitsuse istungil kui ka eelarve- ja arengukomisjoni koosolekul.

Helerin Väronen

Vallavalitsuse istungil tegi vallavanem Piret Minn ülevaate volikogu eelarve- ja arenduskomisjonile esitatavast volikogu otsuse eelnõust. Selle eelnõuga arvestab Rapla vald eelarvestrateegias ja valla 2019.–2024. a eelarves täiendava renditoetusega kogusummas 182 558. Algul oli ettevalmistatud eelnõus kaks varianti, kas tasuda puudujääv summa kolme võrdse osamaksena või igakuise täiendava renditoetusena 60 kuu jooksul perioodil 2019–2024 arvestusega 5 eurot m² kuus. Volikogule menetlemiseks



SA Raplamaa Haigla on Rapla valla poole pöördunud taas palvega kompenseerida perearstikeskuse käsitusse mineva pinna kallinemine.

Foto: SIIM SOLMAN

esitatati igakuise täiendava renditoetuse variant.

Eelarve- ja arengukomisjonis oli nii neid, kes pooldasid

seda, et PERH ise peaks oma vastutuse võtma ja kandma projekti kallinemise kulud, kuid oli ka neid, kes leidsid,

et kuna eesmärk on siiski koondada kõik terviseteenused ühte piirkonda, tuleb seda rahaliste kohustuste võtmise

eelnõud toetada.

Rapla volikogus läks teema üle pikemaks aruteluks. Ilvi Pere tuletas meelde, et alles

see oli, kui Rapla vald võttis omale rahalised kohustused seoses Rapla Haiglaga. Perearstide nimistus ei ole aga vaid Rapla inimesed, seal on ka Kehtna inimesi. Seega tõstatatus küsimus, kas Kehtnaga tehakse koostööd. Vastuseks saadi, et jah, Kehtna maksab omaosalust, kuna tegemist on ühisprojektiga. Rapla osakaaluks on hinnatud 89% ja Kehtna osakaaluks 11% projekti ehituse maksumusest.

Otsuse eelnõu pandi volikogus hääletusele ja 13 poolthäälega arvati alguses, et eelnõu on kinnitatud. Kuid käesoleval juhul on vaja otsuse vastuvõtmiseks volikogu täiskogusseisu hääletenamust.

Volikogu esimees Rene Kokk sõnas, et teema jõuab taas volikogusse ilmselt järgmine kuu. See võimaldab ka kõigil neil volikogu liikmetel, kellel teema kohta küsimused tekkisid, vahepeal vallavalitsuse käest ka vastused saada. Küsimusele, kuidas tagatakse volikogu täiskogusseisu kohalolu, vastas Kokk, et ega seda tagada saa, tuleb lihtsalt loota, et kõik on kohal. Vajadusel saaks küll korraldada erakorralise istungi kõigile sobival ajal, kuid Kokk arvas, et selle eelnõu saab hääletusele panna siiski tavapärasel ajal.

Kehtna valla leht tähistas kahekümne viiendat sünnipäeva

Siim Jõgis

Esimene Kehtna valla infoleht Valla Vaatleja number ilmus 1993. aasta septembris. Alates sellest ajast on see läbi teinud mitmeid täiendusi, ent jätkab regulaarselt ilmumist. Kolmapäeval, 5. septembril tähistati inglise raamatukogu ruumides 25 aasta möödumist esimese numbril ilmumisest. Veevand sajandit – see on üks neljandik Eesti Vabariigi vanusest.

Valla Vaatleja praegune toimetaja on Aare Hindremäe ja ta on teinud seda tööd alates 2016. aasta jaanuarist. Aja jooksul on lehe toimetamisega olnud rohkem või vähem seotud Tiia Truu, Kalev Türk, Reet Langi, Laura Kokk ja Kaire Soomets. Kolmapäevasele sündmusele oli Hindremäe kaasa võtnud ka päris esimese numbril 1993. aasta septembrist.

Raplamaa Omavalitsuste Liidu tegevjuht Silvi Oja-



Kehtna Valla Vaatleja lehenumbrid läbi aja.

Foto: AARE HINDREMÄE

mur, kes oli nende esimeste numbrite ilmumise ajal Kehtna vallavanem, meenutas, et tol ajal tuli tal lehe illustratsioonid ise joonistada. Esimene number oli trükitud ühele A3-suuruses lehele. Teine ilmunud leht oli juba neljal küljel. Fotod jõudsid veergudele hiljem, kuid esimene värviline leht ilmus juba 1993. aasta lõpul.

Sarnaselt algusaegade-

ga jõuab ka praegu Valla Vaatleja kõikidesse Kehtna valla postkastidesse tasuta. Ilmumissagedus on üks kord kuus. Seni viimane leht ilmus tänavu augustis ning see kandis järjekorranumbrit 244. See tähendab, et 2019. aasta veebruaris jõuab Valla Vaatleja järgmise suure tähiseni, kui ilmub lehe 250. number. Järgmine leht valmib 20. septembril.

Rapla vald annab Memorisele maad puumatuste tarbeks

Helerin Väronen

Juunis laekus Rapla vallavalitsusele avaldus, milles matusebüroo MT Memoris OÜ taotles Uuskülas Alu tee 21/Kalmistu üldkasutatavale maale mälestuste pargi rajamist. Ettevõtte tegeleb Eestis uudse matmisviisiga, kus lahku tuhk sängitatakse mulda biolagunevast materjalist istik-urnina, millest hakkab kasvama puu.

Uuringud on näidanud, et selline uus matmisviis on eriti meeltemööda nooremale generatsioonile. Memorise taotluse eesmärk oli sõlmida pikaajaline leping maa kasutamise hinnaga võrduva tasu eest.

Rapla volikogusse jõudis taotlus 30. augustil. Valla vara võib anda kasutusse otsustuskorras turuhindadest märkimisväärselt väiksema

tasu eest otsustaja poolt mõjuvaks tunnistatud asjaoludel ja antud juhul on mõjuv asjaolu see, et see annab võimaluse siduda avalikuks kasutuseks mõeldud pargi rajamine vähelevinud matuseteenuse liigiga ning võimaldab korradada maa-ala erahuvi toel. Kasutusele antav maa-ala on võsastumas ja vajaks niikuinii hooldamist. Mälestuspargi rajamisele eelneb projekteerimine ning selle vaatab üle ka valla aednik.

Samuti tekitaks Memorise mälestuspark konkurentsi. Matuseteenuste valdkonnas on konkurents Rapla piirkonnas vähene ja uue teenusepakkuja ilmumine tõstaks ilmselt teenuse kvaliteeti.

Juba praegu on peaaegu pool matustest urnimatused, traditsioonid küll jäävad, kuid inimestel tekib suurem valikuvabadus.

Kõikvõimalikud riskid, mis otsusega kaasneda võivad, plaanitakse maandada lepinguga. Volikogu otsusega sõlmiti maa kasutamise leping 99 aasta peale.

Volikogu istungil tõstatasid ka mõningad küsimused. Näiteks, kui firma pankrotti läheb, kes siis seda maa-ala hooldaks. Kuna praegu peaks vald seda tegema, kuid platsi tegelikult ei hooldata, ei nähtud selles küsimuses probleemi. Samuti ei nähtud probleemi asjaolus, et paljud Eesti kalmistud on täis ja see võib kaasa tuua olukorra, kus rajatavas mälestuste pargis pole kohalikul rahval ruumi. Vaba maad on piirkonnas 12 ha, millest volikogu otsusega anti matusebüroole MT Memoris OÜ kasutada 1 ha suurune ala mälestuste pargi rajamiseks.

Politsei komisjoni kahtlustusi ei kinnitanud

Stina Andok

29. augusti lehes kirjutasime artiklis „Komisjon kahtlustab seaduse rikkumist teede remonttööde teostamisel ja dokumenteerimisel”, et Märjamaa volikogu arutas 21. augusti istungil üht päevakorrapunkti kinniselt. Selle tulemuseks avaldati, et volikogu esimehele anti ülesanne esitada politsei- ja piirivalveametile avaldus võimaliku seaduse rikkumise kohta riigihanke raames remonttööde teostamisel ja dokumenteerimisel.

Vallavolikogu esimees Urmas Kristal kinnitas toona, et kavatseb ettenähtud ajaks ehk 31. augustiks avalduse esitada.

Tänaseks on selgunud politsei- ja piirivalveameti seisukoht. Märjamaa vallavanem Villu Karu vahendas, et vastus saabus juba 4. septembril ning selles teatati, et politsei- ja piirivalveamet on otsustanud kriminaalmenetlust mitte algatada. Selgitused on põhjalikud, kuid lühidalt öeldes ei tuvastatud kuriteotunnuste olemasolu.

Oma vastuses viitab politsei- ja piirivalveamet, et kui võrd on avalduses mainitud hankelepingulisi rikkumisi, on Märjamaa vallavalitsusel võimalus pöörduda tsiviilkohtusse, kui vallale on tekitatud kahju.

Karu kommenteeris, et selleks tuleks kõigepealt kindlaks teha, et kahju on tekitatud, ning lisas, et vallavalitsus ei ole tsiviilkohtusse pöördumist arutanud.

Politseiteated

Rapla vald

6. septembril sai politsei teate, et Raplas Nurme tänaval löi 27-aastane mees oma 29-aastast naist.

8. septembril sai politsei teate, et Raplas Tallinna maanteel viskas 40-aastane mees oma 32-aastasele elukaaslasele plastpurgiga vastu pead, põhjustades naisele valu.

Politsei- ja piirivalveamet



Vallajuhid kohtusid Rail Baltic Estonia OÜ esindajatega

Rail Baltic Estonia OÜ esindajad kohtusid reedel, 7. septembril Raplamaa valdade juhtidega. Rail Baltic Estonia tehniline juht Anvar Salomets ütles, et kohtumise idee oli koguda valla-juhtidelt häid ideid, millega minna vastu põhiprojekti koostamisele. Üles kerkisid nii Mälvivere küla, RB trassi ristumisteed kui ka kolme võimaliku peatuse rajamine Raplamaale.

Siim Jõgis

Mälvivere külaga on seis keeruline. Kuna Rail Balticu trass sooviti Kohila keskusest eemale juhtida, saab kõige valusamalt pihta just Mälvivere. Salomets ütles, et reedese kohtumisel valdade juhtidega arutati ka seda, mis oleks selle olukorra lahendamisel kõige parem viis. “Tegemist on võrdlemisi idüllilise keskkonnaga, kus asuvad ilusad kodud. Nüüd tulevad sinna mastaapsed rajatised. Mitte ainult raudtee, vaid ka Keila jõge ületav väga pikk sild,” rääkis Salomets. Ta lisas, et loomulikult sooviti nii palju kui võimalik vältida elumajade ületamist. “See oli trassivalikul üks top-kolmest kriteeriumist,” sõnas Salomets. Kogu Eesti mastaabis ei suudetud seda vältida kolmes kohas. Üks neist oligi Mälvivere küla.

Lisaks kohtumisele Raplamaa valdade juhtidega soovib Rail Baltic Estonia OÜ kohtuda lähiajal kõigi nelja Raplamaa valla arendusjuhtidega eraldi.



Anvar Salomets, Rail Baltic Estonia tehniline juht Raplamaa Sõnumite toimetuses. Foto: ULVI BLANDE

Priit Pruul Rail Baltic Estonia OÜ-st ütles, et reedene kohtumine oli ainult ettevalmistav. “Siit järgmine samm on see, et me läheme valdadesse kohapeale, võtame kaardid ette ja räägime spetsialistidega läbi,” sõnas Pruul.

Esile kerkis küsimus ka selle kohta, kas oleks mõeldav rajada Raplamaa piirsesse kolm Rail Balticu peatust. Need oleksid visiooni kohaselt Kohila, Rapla ja Järvakandi. Salomets ütles selle kohta, et selle visiooni õnnestumiseks peavad kohalikud juhid ise aktiivselt sõna sekka ütlema. “Meie saame oma tehnilistes lahendustes nendega arvestada, aga siis on vaja poliitilist otsust nende rajamiseks. Hiljem oleks totter hakata neid kuidagi külge integreerima,” sõnas Salomets.

Priit Pruul lisas, et väiksemaid peatusi tuleb kohalikel ise valju häälega nõuda. See käis tema sõnul läbi ka kohtumiselt vallajuhtidega. “See oleks kohalikkude elu arendav asi.

Ühel hetkel võib kohalik omavalitsus olla küsimuse ees, kas tahetakse uut kergliiklusteed või oleks otstarbekam leida raha peatuse rajamiseks. Kohaliku omavalitsuse häälel on siinkohal määrav. Meie projektieeskonna sees on see seisukoht küll selge, et kohalikud peatused võiksid olemas olla,” ütles Pruul. Nüüd oodatakse poliitilise otsuse näol sisendit. Salometsa sõnul peab see tulema kindlasti enne põhiprojekti kinnitamist lähima aasta kuni kahe jooksul.

Kui põhiprojekt valmis saab, tuleb taotleda ehitusluba, leida ehitajad ning töö võibki pihta hakata. Praeguse seisuga on ehitamise ajaaken Eesti lõigul 2022-2025 lõpp, mille sisse mahub kolm-neli ehitushooaega. Kogu Rail Balticu projekti lõpptähtaeg on tänase seisuga 31. detsember 2025. Põhiprojekterimisega tehakse algust veel tänavu ning see peaks valmima kahe aastaga.

Maailmakoristuspäeval oodatakse Raplamaal inimesi 12 koristusk kohta

Haldi Ellam

15. septembri ülemaailmsel prügikoristustalgutel saab Raplamaal koristada 12 kohas ning kõik vallad on maailmakoristusele oma öla alla pannud.

Kohila vallas asuvad kaks koristusk kohta Lümandu külas ning Hageris ja Aespas. Märjamaa vallas oodatakse abikäsi Lestima külla, kahte kohta Põlli külas ning Nõmmeotsa ja Päärdu küllasse. Rapla vallas saab koristada Palamulla külas, Kehtna vallas Selja ja Valli külas. Lisaks on mitmel pool tuvastatud kohti, kus vedeleb prügi, kuid mille koristamine ei ole seekordse koristuspäeva ajal organiseeritud.

Mõnel pool on puudu ka talgujuhtidest. Talgujuhiks saamiseks tuleb end maailmakoristus.ee lehel registreerida. Ühendust võib võtta

ka Raplamaa koordinaatori asendaja Elike Saviouruga (tel 503 8650).

Ametlikke maailmakoristustalgupunkte enam registreerida ei saa. Samas, kui keegi soovib 15. septembril omaalgatuslikult talguid korraldada, tuleb prügi ära vedu ise organiseerida. Kindlasti peaks talgute organiseerija maailmakoristuspäeva korraldajatele teada andma (talgud@maailmakoristus.ee), kus kohas plaanitakse koristada ning edastama oma kontaktid, et talgupäeva lõpus saaks edastada info kogutud prügi koguse ja osalenud inimeste arvu kohta.

Kõik Rapla maakonna vallad on andnud nõusoleku ametlikest talgukohtadest koristatud prügi ära viimiseks. Lisaks on maailmakoristusse partneritena kaasatud RMK ja Maanteeamet, kes on olnud abiks prügistatud kohtade kaardistamisel ning tasuvad samuti

oma territooriumil vedeleva prügi ära viimise eest. Mõnel pool pakuvad kohalikud jäätmejaamad ka soodsamaid prügi vastuvõtu hindasid, kuid konkreetsemalt peab igast jaamast kohapeal uurima.

Maailmakoristuspäev ehk World Cleanup Day toimub 15. septembril 2018. Tegu on maailma ajaloo suurima kodanikualgatusega, mis on alguse saanud Eestist ja mida juhitakse Eestist. Eesti eestvedamisel hakkavad ühel ja samal päeval maakera puhtaks koristama korraka ligi 150 riiki. Eestis on koristuskaardile kantud 390 talgukohta ning sellise hulga jäätmete koristamiseks on hinnanguliselt vaja umbes 10 000 inimest. Maailmakoristus on Eesti suurim juubelikingitus maailmale. Maailmakoristuspäeva põhifookuses on metsad ning veekogude ääred.

Kohus jättis Kohila valla kaebuse rahuldamata

Helerin Väronen

Märtsis jõudsid Tallinna halduskohtusse kaebused Rail Balticu maakonnaplaneeringute tühistamiseks. Eelmisel reedel, 7. septembril tegi kohus otsuse jätta Kohila valla kaebus rahuldamata.

Põhjendustes, miks kaebus jäeti rahuldamata, on öeldud, et suur osa kaebajate väidetest on seotud otstarbekuse küsimusega ehk kohtuliku kontrolli alt välja jäävate kaalutlustega. Kohus saab lahendada õiguslikku vaidlust, mitte teha haldusorgani eest otstarbekuse otsustusi. Samuti ei kontrolli kohus poliitiliste otsuste otstarbekust.

Kohus ei nõustunud kaebajate keske seisukohaga, et põhjalik analüüs tulnuks teha ka selgelt sobimatutele trassialternatiividele. Seadus, EL-i mõjude hindamise direktiiv ega Euroopa Kohtu praktika ei kohusta hindama ebamõistlikke alternatiive, leidis kohus.

MTÜ Avalikult Rail Balticust kavatseb kohtuotsuse edasi kaevata. Kohila vallavanem Heiki Hepner sõnas, et nad ei ole veel oma seisukoha kujundanud. Tegemist on siiski mahuka materjaliga ja teema tuleb Kohilas volikogu juhtide ja maa- ning eelarvekomisjoni esimehega arutlusele neljapäeva hommikul.

Ühe Postimehe reklaamiga seoses, kus Kohila oli märgitud Harjumaa alla, tekkis küsimus, kas sarnast viga on ka varem tehtud. Hepner vastas, et Rail Balticu puhul pole küll Kohilalt Harjumaaale kuuluvaks arvatud, kuid on juhtunud, et Raplamaa kui selline on lihtsalt unustatud. “2014-2015 oli tavaline, et kui kusagil oli probleeme, siis olid need Harjumaal. Siis oli üsna tavaline, et koosolekul öeldi - tuleb leida lahendus, kus RB arvestab inimeste elukeskkonnaga ning inimestena mõeldi loomulikult ainult Harjumaa inimesi. Üks küllaltki kõrge riigiametnik oli lausa sunnitud ennast parandama, kui ma valjuhäälselt protestisin ning ütlesin, et pärast Harjumaa piiri ei alga preeria, kus inimesi ei ela ja raudtee võib tõmmata joonlauaga ümbrust arvestamata,” sõnas Hepner.

Rail Balticu projektis tunneb Kohila end nagu kahe tooli vahele jäänuna. Hepner sõnas, et Harjumaal, kus kinnisvara on kallis, otsitakse erinevaid lahendusi, et elukeskkonda minimaalselt mõjutada, ning Rapla ja Kehtna vallas läheb raudtee valdavalt asulatest kaugemalt mööda.

Tallinn ja Harjumaa on tähtsad ning tähtsamateks on muutunud ka Tartu ja Pärnu, vahepeal oleks aga justkui tühi maa.

“Kui hästi reljeefelt väljendada, siis Tallinnas ja Harjumaal elavad inimesed ja Tartus ning Pärnus võiksid ka elada. Vahepeal olgu igaühe enda riisikol. Seda suhtumist ilmestab väga hästi Tallinna-Rapla maantee riigi teeohukavast välja arvamise. Pole teed (teeohukavas), pole probleemi.”

Toimetusele laekus selle nädala alguses vihje, et Märjamaal Pärnu maanteel pooleli olevad rekonstrueerimistööd on tekitanud paksu verd ühe kohaliku elaniku ning vallaesindajate vahel, peamiseks põhjuseks bussipeatuse uus asukoht ja ootepaviljon.

Stina Andok

Pärnu maantee ääres Orgita külas elav Jaan (nimi muudetud – nimi toimetusele ja teistele asjaosalistele teada) kinnitas telefonivestluses, et maantee rekonstrueerimistööd on pannud teda keerulisse olukorda, mis lehe trükkimineku ajaks ei olnud veel lahendust leidnud.

Jaani jaoks sai lugu alguse eelmise aasta detsembrikuus, kui toimus rekonstrueerimistööde eelprojekti arutamine, kus osalesid tööde teostamise vahetus läheduses elavad inimesed ehk naaberkinnistute omanikud. Sellel koosolekul sai igaüks projekti osas kaasa rääkida ning teha muudatusettepanekuid. „Rohkem ma projekti ei näinud, järgmine hetk läks juba ehituseks,” meenutab Jaan. Ootus oli aga, et pärast eelprojekti tutvustamist kooskõlastatakse lõpp-projekt samuti naaberkinnistute omanikke kaasates.

Ehitustööde algusega hakasid ootuspäraselt mööda maanteed liikuma erinevad masinad ja tööliised, kuid Jaanile teeb meeolehärmi, et töötajad tema maal liikumiseks luba ei küsinud ega ole sellest teatanud.

Selle kõrvale on tulnud aga teine ja veelgi suurem mure. Nimelt on maantee äärde projekteeritud uued bussipeatuste asukohad, millest üks planeeriti Jaani perekonna krundi vahetusse lähedusse. Jaani palvel liigutati peatuse asukohta umbkaudu sada meetrit tema elamukompleksist eemale, kuid peatus jäi siiski tema kinnistu vahetusse lähedusse. Seejärel asuti aga Jaani üllatuseks kasutama tema maad, et mahutada bussipeatusesse ootepaviljon, kuigi maa kasutamiseks ei olnud saadud Jaani perekonnalt nõusolekut.

Oma murega alltöövõtja Nurme Teedeehitus OÜ poole pöördunud Jaan saadeti sealt hoopis Märjamaa vallavalitsusse. Kõne haldusosakonna juhatajale Margus Vaherile ei andnud samuti loodetud tulemusi. Selle asemel suunas Vaher Jaani sõnutsi ta abivallavanem Triin Matsalu jutule, viidates Jaani sõnade kohaselt, et on oma ametikohalt taandatud.

Eelmisel nädalal toimus lõpuks siiski oodatud kohtu-



Täna on lahtine, kas ja millistel tingimustel bussipeatus Orgital ootepaviljoni saab. Selleks tuleb vallavalitsusel jõuda maaomanikuga kokkuleppele.

Foto: SIIM SOLMAN

Arusaamatused bussiootepaviljoni ümber

Kas Maanteeamet oleks pidanud projekti kooskõlastama lõppfaasis enne tööde alustamist ka naaberkinnistute omanikega?

Vastab Janar Tükk, Maanteeameti Põhja regiooni ehitusvaldkonna juht:

Maanteeamet andis avalikult läbi viidud projekteerimistingimuste menetluse tulemusel 23.03.2018 korraldusega nr 1-3/18/061 riigitee nr 29 Märjamaa-Koluvere km 0,05-14,36 ehitamiseks projekteerimistingimused. Menetlusse kaasatud asutused ja isikud on toodud viidatud korralduses.

Juhul, kui tegevus nõuab projekteerimistingimusi, tuleb teostada projekteerimistingimuste menetlus. Ehitusseadustikus on kirjas, keda tuleb kaasata projekteerimistingimuste menetlusse, näiteks piirinaabreid. Menetluse käigus saab kaasatud isik või asutus olla arvamus andja või seadusest tulenevatelt juhtudel ka projekteerimistingimuste kooskõlastaja. Piirinaabrid on üldjuhul arvamus andjad. Juhul, kui menetluse käigus on esitatud projektlahenduse kohta arvamus, siis Maanteeamet kas võtab seda projekti koostamisel arvesse või põhjendab selle arvestamata jätmist. Projekteerimistingimuste andmise korraldus koos menetluse käigus saadud arvamus ja kooskõlastustega ning Maanteeameti poolt arvamus ja kooskõlastuste osas antud otsustega edastatakse menetlusosalistele teadmiseks. Kaasatud isikul on vajadusel võimalus korraldus 30 päeva jooksul vaidlustada. Kõnealuse projekti korraldus on leitav Maanteeameti

avalikust dokumendiregistrist. Maanteeameti 23.03.2018 korraldust nr 1-3/18/061 projekteerimistingimuste andmiseks ei vaidlustatud.

15.06.2018 valmis riigitee nr 29 Märjamaa-Koluvere km 0,05-14,36 ehituse projekt. Nimetatud dokumendid olid koostatud vastavalt kehtestatud projekteerimistingimustele.

Vastavalt ehitusseadustiku (EhS) § 42 lg-le 7 esitab pädev asutus ehitusloa eelnõu vajaduse korral kooskõlastamiseks asutusele, kelle õigusaktist tulenev pädevus on seotud ehitusloa taotluse esemega, ja arvamus avaldamiseks asutusele või isikule, kelle õigusi või huve võib ehitise või ehitamine puudutada.

Kavandavate ehitistega seonduvaid küsimusi oli arutatud projekteerimistingimuste menetluses ning selles väljendatud seisukohati on projekteerimisel arvestatud, mistõttu täiendavaks kooskõlastamiseks ja arvamus avaldamiseks ehitusloa menetluses ei ole vajadust. Ehitusloa oli seega võimalik anda riigitee nr 29 Märjamaa-Koluvere km 0,05-14,36 ehitamisega seotud ja projekteerimistingimuste menetlusse kaasatud isikute õigusi või huve märkimisväärselt riivamata. Ehitusloa väljastati 15.06.2018 ja see on leitav Maanteeameti avalikust dokumendiregistrist. Ehitusloa ei ole vaidlustatud.

viljoni paigaldamiseks, kuna selleks on vaja kasutada kodaniku maad. Peatus ise jääb Maanteeametile kuuluva maa-alale.

Matsalu sõnul on vallale antud ülesanne sõlmida isikliku kasutusõiguse leping maaomanikuga ning ta on seda meelt, et ehitamist ei tohiks lubada enne, kui selline leping on sõlmitud. Matsalu ütleb, et ehitaja sõnul on vallavalitsus sellise kooskõlastuse talle edastanud, kuigi seda tehtud ei ole.

Ehitusnõupidamistes on valla esindaja olnud valla haldusosakonna juhataja Margus Vaher. Ka tema on teadlik tekkinud olukorrast. Meenutades talle vestlust Jaaniga, mil Vaher olevat Jaanile öelnud, et on taandatud, vastab Vaher, et viibis sel hetkel tegelikult puhkusel ning mitte ei ole taandatud, vaid ta ei olnud enda sõnutsi õige inimese vastama Jaani küsimustele ning suunas ta edasi teise osakonda.

Kuna Jaan pöördus oma ehitustööd puudutava murega alltöövõtja Nurme Teedeehitus OÜ poole, tegime seda ka meie. Ettevõtte juhataja Avo Ritsi sõnul said nemad teate, et tuleb ehitada. „Meil on leping ja tööloa olemas,” ütleb ta kindlalt, kuid lisab: „Saan inimese murest aru, aga ei oska kaasa rääkida ega saa aidata. Pooldan siiski õiglast lahendust.”

Küsimusele, miks ikkagi alustati ootepaviljoni tarvis ehitustöödega eramaal ilma omaniku nõusolekuta, vastab peatöövõtja YIT Infra Eesti AS objektijuht Mati Anspal, et nõupidamisel ütles vallavalitsuse esindaja Margus Vaher, et ametlikku paberit veel ei ole, aga omaniku suusõnaline nõusolek on olemas ja töödega võib jätkata. Kui selgus, et omaniku luba ei ole, tegevus peatati ja pind haljastati. „Inimene on häiritud, aga me ei näe, et oleksime olulist kahju teinud,” ütleb Anspal.

Anspali sõnade kohta Vaherilt selgitust küsides vastab Vaher, et nii ta kindlasti ei öelnud: „Ütlesin, et töid võib jätkata, nõusolekutaotlused on välja saadetud. Protokolli on kirjas, et lubatud on ehitustööd ainult vasakul pool.” Pärnu maantee kulgeb Orgital põhja-lõuna suunas ning Vaheri sõnul on üheselt mõistetav, kumb on vasak pool. „Kuidas inimene fikseerib, ei tea. Kuuldakse, mida kuulda tahetakse. Inimesed tahavad tööd teha, nad ei taha takistusi,” põhjendab Vaher, miks Anspal võis valesti aru saada.

Tänaseni on lahtine, kas ja millistel tingimustel bussipeatus Orgital ootepaviljoni saab. Selleks tuleb vallavalitsusel jõuda maaomanikuga kokkuleppele. Sarnased kooskõlastused tuleb teha veel kahe teise maaomanikuga, kelle maale soovitakse ootepaviljoni paigaldada.

Üks ütles, teine ütles

Märjamaa abivallavanem Triin Matsalu on kõnealuse bussipeatuse ja ootepaviljoni vaidlusega hästi kursis. Ta

selgitab, et bussipeatus tuleb igal juhul, selles osas maaomanikul, kelle maa vahetusse lä-

hedusse peatus paigutatakse, sõnaõigust ei ole. Küll aga on juba arvestatud maaomanike

soove seoses peatuse täpse asukohaga. Maaomaniku nõusolekut on tarvis ootepa-

SA Juuru ja Hageri Kihelkonna Muuseumid otsib uut tegevjuhti

Sihtasutuse Juuru ja Hageri Kihelkonna Muuseumid nõukogu on välja kuulutanud konkursi juhatuse liikme (tegevjuhi ülesannetes) ametikoha täitmiseks.

Helerin Väronen

Konkurss kuulutati välja, kuna juhatuse liige valitakse ametisse viieks aastaks ja praeguse tegevjuhi Jaanus Plaadi leping lõpeb 23. oktoobril. Konkurss tegevjuhi kohale lõpeb 15. septembril.

Juhatus liige Aili Normak sõnas, et *Phd* Jaanus Plaat on oma tegevjuhi ülesandeid täitnud hästi ja teda oodatakse kindlasti järgmiseks perioodiks tagasi kandideerima. Normak lisas, et viie aasta jooksul tegevjuhi ülesandeid täites on Jaanus Plaat korraldanud muuseumi tegevust vastavalt põhikirjas määratletud eesmärgile, milleks on Juuru ja Hageri kihelkonna ajaloo, arhitektuuri-, kultuuri- ja looduspärandi uurimine, kogumine ja tutvustamine ning seeläbi Rapla maakonna ja Eesti ajaloo vahendamine, keskendudes eelkõige kohalikele eripäradele. Plaat vastas kandideerimise kohta, et ta kavatseb kindlasti uuesti tegevjuhi kohale kandideerida.

Pärast haldusreformi tekkis küsimus, kas ja kuidas SA Juuru ja Hageri Kihelkonna Muuseumid edasi tegutseb, kui ühte asutajaliiget samal kujul enam ei eksisteeri. Plaadi sõnul on tegemist pika protsessiga, kuid see leiab hiljemalt järgmiseks aastaks lahenduse ja seda hirmu, et sihtasutus ära kaob, küll ei ole.

Juhatus liige ülesanne on peale sihtasutuse põhikirjaliste eesmärkide elluviimise ja strateegilise juhtimise planeerida sihtasutuse majandustegevust. Nõukogu soov ongi muutunud oludes, kus Juuru valla asemel on Rapla vald, kuulata ära tegevjuhi visioon sihtasutuse järgnevat aastate arengusuundadest. Tegevjuhi ülesandeks saab ka sisulise koostöö kujundamine Rapla vallaga.

Vaatamata sellele, et muuseumi kollektiiv on vaid neljaliikmeline, on sihtasutuse tegevus olnud Normaku sõnul seniajani sisutihe ja mitmekülgne. Peavarahoidja

Rait Talvoja on andnud endast parima muuseumikogu hoidmisel, korrastamisel ja tutvustamisel. Praegu on käsil ka projekt muuseumikogude digitaliseerimiseks ja avalikkusele internetis kättesaadavaks tegemiseks.

Üheks lähiaja tähtsamaks probleemiks, mis ootab lahendust, on ruumipuudus muuseumi peahoones. Muuseumikogusse kuulub 35 749 museaali ja nende paigutamiseks on tulnud kasutada erinevaid (rendi)pindu Juuru alevikus ja Mahtras. Normaku sõnul on sihtasutuse juhatus teinud koostöötepaneku Rapla vallavalitsusele teemakohase ekspositsiooni loomiseks ja osa muuseumikogu paigutamiseks ajaloolisesse Juuru vallamajja. Läbirääkimisi sel teemal on plaanis alustada lähiajal.

Uue tegevjuhi kohustuste hulka kuulub ka Mahtra talurahvamuuseumi kõige tähtsama "eksponaadi", ajaloolise Atla-Eeru kõrtsihoone seisundi hoidmine ja parendamiseks vahendite leidmine.

Kuigi mahukate haridusprogrammide korraldamine on enamasti olnud muuseumipedagoogi Maire Põderi ja klienditeenindaja Liivi Kebja õlul, on sageli neile abiks olnud nii tegevjuht kui ka peavarahoidja. Peale püsiekspositsiooni korraldab muuseum näitusi ja ka nende kureerimine käib tegevjuhi tööülesannete hulka. Näiteks aitas Jaanus Plaat kureerida näitusi "Mahtra tegijad", „Kolme kihelkonna vennad ja õed: vennastekoguduse usuliikumine Hageri, Juuru ja Rapla kihelkonnas“ ja "Mahtra sõda kunstis".

Muuseum ise on küll väike, kuid tema teadustööd on olnud märkimisväärsed. Viimaste väljaannete, Ants Kruusimägi "Juuru kihelkond. Juuru külanõukogu" ja "Vennastekoguduse usuliikumine Juuru, Hageri ja Rapla kihelkonnas 18.-21. sajandil" juures on suurt tööd teinud ka tegevjuht Jaanus Plaat. Samuti on ta koos Rait Talvojaga kirjutanud teadusartikleid ja pidanud ettekandeid.

Nii oodatakse ka uuel tegevjuhi kohuseid täitvalt juhatuse liikmelt muuseumivaldkonna tundmist, kõrgharidust muuseumitööks sobival erialal (ajalugu, arheoloogia, etnograafia, etnoloogia, kultuuriantropoloogia), juhtimiskogemust ja seadusandluse tundmist.



Mõisakooli õpilased uuel kergliiklusteel rännakul.

Foto: SIIM SOLMAN

Mõisakooli õpilased õnnistasid palverännakul Kohila-Hageri kergliiklusteed

Juba neljandat aastat on Kohila mõisakooli lastel olnud traditsiooniks sügisene palverännak.

Helerin Väronen

Selle aeg on alati seotud olnud septembri alguses peetava Neitsi Maarja sünnipäevaga. Seekordne palverännak leidis aset 7. septembril.

Palverännakut alustati Kohila baltistikoguduse juures

väikese palvusega.

Kohila mõisakooli õpetaja ja baltistikoguduse pastori Siilas Kase sõnul läbisid väiksemad lapsed (1.-3. klass) umbes 4,5 kilomeetrit, jõudes rännaku lõpus Kohila õigeuskirikusse. Suuremad (4.-6. klass) kõndisid kokku 7 kilomeetrit, jõudes lõpuks Hageri palvemajja, mis tähistab tuleval nädalal oma 200. aastapäeva. Kase sõnul oli seekordne palverännak eriline selle poolest, et suuremad õpilased said kõndida värskelt valminud Kohila-Hageri kergliiklusteel ja üheskoos paluda

Jumala õnnistust sellele teele.

Teekonnal oli õpilastel kokku viis peatuspunkti, mis kätkesid endas erinevaid mõtisklusi ja palveid. Neis peatuspunktides sai iga õpilane avaldada ette antud teema kohta oma arvamust ja kuulata kaaslaste mõtteid. Teeleasumist alustati keldi palvega ja aruteluga, millised raskused võivad meid eluteel ees oodata. Järgmises peatuspunktis tuli igal õpilasel öelda midagi, mille eest ta Jumalale tänulik oli.

Läbi looduse liikudes arutleti ka selle üle, milliseid ime-

sid looduses näha on. Neljas peatuskoht käsitles inimese elus ette tulevaid õnnetusi ja muid kurbi olukordi, mille eest saaks Jumalat paluda. Viimases peatuspunktis aga arutleti õppimise ja kooli vajalikkuse üle.

Neljast aastast, mil palverännak on toimunud, olid kaks esimest Tallinnas koos teiste kristlike koolide õpilastega. Eelmises aastast otsustas aga Kohila mõisakool, et teeb palverännaku Kohilas. Seda palverännaku traditsiooni plaanitakse järgmisel aastal kindlasti jätkata.

Rapla vald leidis Juuru kooli ehitustööde läbiviija

Siim Jõgis

Juba Juuru vallavalitsus kinnitas plaani Juuru Eduard Vilde kooli rekonstrueerimise kohta. Selle plaani üks osa oli kahe ülemise korruse likvideerimine. Pärast Juuru ja Rapla valla ühinemist läks see ülesanne sujuvalt üle uuele Rapla vallavalitsusele. Nüüd leiti

tööde läbiviimiseks sobivad ettevõtted, kes on Mivo Ehitus OÜ ja aktsiaselts Tesman.

Rapla vallavalitsus kinnitas 10. septembri istungil Juuru Eduard Vilde kooli hoone rekonstrueerimiseks ja sisustamiseks korraldatud riigihanke tulemused. Edukaks pakkumuseks tunnistati Mivo Ehitus OÜ ja aktsiaseltsi

Tesman ühispakkumus maksumusega 1 712 330,04 eurot. Nüüd on kümme päeva aega riigihanke tulemuste vaidlustamiseks ning pärast seda saab sõlmida ehitajaga lepingu.

Rapla valla avalike suhete spetsialist Katrin Kruusimägi ütles, et täpsemast ajakavast saab rääkida pärast lepingu sõlmimist. Ta lisas, et praegu-

seks on kogu kooli tegevus kolitud vanasse hoonesse. Juuru Eduard Vilde kooli maja vajab hädasti remonti juba pikka aega. Kruusimägi selgitas, et kahe ülemise korruse mahavõtmist saab selgitada õpilaste arvu vähenemisega. Nii palju õppeklasse pole enam vaja. Samuti saab nii kokku hoida talviste küttekulude pealt.

Künnimeistrivõistlused ja Tehnika Teeviit jõuavad pärast aastast pausi taas Kehtnasse

Pärast aastast vaheaega toimuvad Eesti künnimeistrivõistlused taas Kehtna põldudel koos Tehnika Teeviidaga. Reedel, 14. septembril alguse saav sündmus kestab järgmise päevani. Korraldajad on Eesti Künniselts, Kaspar Järvala künniklubi, Kehtna vald ja Kehtna kutsehariduskeskus.

Siim Jõgis

Ettevalmistused eeloleva sündmuse õnnestumiseks on kestnud juba mõnda aega. Künnimeistrivõistlused peeti Kehtnas ka 2015. ja 2016. aastal. Möödunud aastal peeti need Tartumaal Rõhu katsekeskuses ja Haage Agro põldudel. Tänavuse sündmuse korraldaja Kaspar Järvala väljendas kahetsust, et üheaastane paus Kehtna korraldatavatele võistlustele sisse tuli. Tema sõnul on jätnud see suure

jälje. "Hakkasime seetõttu tänavust üritust korraldama sisuliselt nullist. Oleksime tahtnud ennast tõestada järjepidevusega, aga nüüd olime nullis tagasi," sõnas ta.

Kui mitte arvestada nõukogude perioodi, toimuvad tänavu Eesti künnimeistrivõistlused Kehtnas kolmandat korda. Järvala rääkis, et ootab võistleva ligikaudu 20-30 kündjat. Täpne arv selgub kohapeal. Võistleva on lubanud tulla põhilised tegijad nagu Priit Puuorg ja Indrek

Zelinsk. Samuti lubas anda põllul endast parima Järvala ise. Välismaalasi võistleva oodata ei ole. Küll aga on tulemas välismaalt kohtunikud – kaks soomlast ja üks taanlane.

Nädala alguses oli õhus ka võimalus, et Eesti meistrivõistlustele tulevad kohtunikeks kaks inglasi. Järvala tõi näite Šotimaalt, kus ta ise on võistlevas käinud.

"Seal lubatakse kohtunikuks alles siis, kui oled vähemalt ühe korra Šotimaa meistrivõistlused ära võitnud," rääkis Järvala. Kolm kuni neli väliskohtuniku on tema sõnul täiesti piisav. Üks suurim künnimeistrivõistluste probleem ongi Järvala sõnul olnud just see, et Eestis ei ole aastaid suudetud kohtunikke koolitada.

Järvala avaldas heameelt selle üle, et taas toimuvad Carl Robert

Jakobsoni nimelised hobukünnimeistrivõistlused, mida veavad Vello Tamm ja Madis Kiiver. Kindlasti on see vaatamänguline ka pealtvaatajatele. Järvala pakkus välja, et olenemata sellest, kus toimuvad Eesti künnimeistrivõistlused, võiks hobukünnimeistrivõistlusi pidada ikkagi Kehtnas. "Mul on väga hea meel, et hobukünnid on tagasi. Tahaks, et hobukünnid hakataks seostama just Kehtnaga," rääkis ta.

Samuti saab vaatamänguline olema VIP-ide künnivõistlus. Aastate jooksul on sellest osa võtnud nii lauljad kui ka näitlejad ja teised tuntud inimesed, teiste seas näiteks Ivo Linna ja Ott Kiivikas.

Tänavu on lubanud tulla osalema poliitik Indrek Tarand. Rohkem nimesid Järvala esialgu avaldada ei tahtnud. Las jäävad need üllatuseks

kohapeal.

Lisaks künnimeistrivõistlustele on eeloleval reedel ja laupäeval Kehtnas ka Tehnika Teeviit 2018. See formaat on end aastate jooksul igati õigustanud, et need kaks sündmust koos pidada. Eriti õige aeg selle jaoks on just sügis. Järvala selgitas, et siis on põllumeestel vili võetud ning ülevaade oma rahalisest olukorrast olemas. Juba saab mõelda järgmise aasta peale ning vajadusel hakata tehnikat uuendama.

Alguse saab tänavune sündmus aga pisut ootamatus kohas. Reedel, 14. septembril kell 12.30 avatakse Kehtna Mõisa OÜ uus farm. Seda võib tinglikult lugeda ka künnimeistrivõistluste ja Tehnika Teeviidi avapauguks. Sellest kohast liigub künnitraktorite paraad läbi aleviku võistlusväljakule.

OTSIME MEELISLAOHOIDJAT!



Kas sa oled töötanud kohas, kus ürgne loodus kohtub moodsa tehnoloogiaga otse sinu käte all? Kus sind ümbritseb valgus ja puhtus, sinu selga mudib massöör ning lõunad on pea tasuta? Ei ole? Siis on aeg kandideerida.

Kes see on?

MEELISLAOHOIDJA on meie uus lemmiklaohoidja. Selline, kelle kõrval kahvatuva kõik teised laohoidjad Läänemere Peipsi veereni. Keegi, kelle käes lendavad ettevõtte igapäevased varuosad ja materjalide käitlemisprotsessid sama hoogsalt nagu Hispaania reaktiivlennukist väljatulistatud mürsk. Vastuvõtmisest kuni väljastamiseni, kvaliteedikontrollist laoprogrammi sisestamiseni.

Mida ootame?

Meie MEELISLAOHOIDJA ei pea olema nunnu nagu kiisupoeg ega programmeerimisgeenius. Kui oled iseseisvalt mõtlej, vähemalt keskharidusega inimene ja suudad suhelda eesti, ning veidi ka vene ja inglise keeles, siis võid olla meie lemmik.

Mida pakume?

Meil on vinge uhiuus tehas ja mugav bussitransport. Massaaž, taastusravi ja sportlikud tegevused on lausa tasuta. Lõunad on samuti peaaegu tasuta. Suvel saad vineerist puhata kaks nädalat ja jõulude ajal nädala. Ülejäänud puhkuse võid ise valida. Tööaeg on esmaspäevast reedeni kell 8.00–16.30.

KOHIILA VINIIR

Tunned, et sul on LAOHOIDJA geenid?
Saada oma CV aadressile personal@kohilavineer.ee

14.-15. september, Kehtnas



TEHNIKA TEEVIIT 2018

EESTI KÜNNIMEISTRIVÕISTLUSED 2018



Kaspar Järvala KÜNNIKLUBI





info: Marko Volgma tel. 5571333



Esialgne päevakava:

Reede, 14.september:

13:30-18:00 Tehnika Teeviit 2018 (põllumajandustehnika ja rasketehnika töödemonstratsioonid, kaitseväge ja päästetehnika)

12:30 OÜ Kehtna Mõisa uue loomakasvatusekompleksi avamine, traktorite paraad läbi Kehtna, pidupärja asetamine künnikivile.

13:30 Eesti Künnimeistrivõistluste lipu heiskamine põhiplatsil

14:00-18:00 Eesti Künnimeistrivõistluste kõrrepõllul

14:00 Avavägi, VIP-de künnikoolitus ja künnivõistlus

15:00 Künnikoolitus (nuti-ader)

15:00 TractorPulling e. traktorite veodemod

15:00 Ekskursioonid: OÜ Kehtna Mõisa piimafarm, lahtiste uste päevad Kehtna Kutsehariduskeskuses jne.

13:30-17:00 Vanatehnika näitus

Laupäev, 15.september:

10:00-16:00 Tehnika Teeviit 2018 (põllumajandustehnika ja rasketehnika töödemonstratsioonid, kaitseväge ja päästetehnika), vanatehnika näitus, lasteala

09:00-12:30 Eesti Künnimeistrivõistluste rohumaal Vanatehnika künnimeistrivõistlus

11:00 Hobukünnimeistrivõistlus

11:30 Ekskavaatorijuhtide võistluse algus

12:00 Hoburakendi võistluse esitus

13:00 TractorPulling võistlus

14:00 Ekskursioonid soovijatele Kehtna asutustesse ja firmadesse: OÜ Kehtna Mõisa piimafarm, lahtiste uste päevad Kehtna Kutsehariduskeskuses jne.

16:00 Eesti Künnimeistrivõistluste lõpetamine, autasustamine

Oludest tulenevalt võib korraldaja teha ajakavas muudatusi



Vaata lisaks: www.eestikyniselts.ee
www.facebook.com/events/137063300442106/

Eesti 100 jõudis Krimmi eestlasteni

25. augustil tähistasid Venemaa poolt annekteeritud Krimmi poolsaare eestlaste kultuuriseltsid Jaltast, Simferopolist ja Sevastopolist Eesti kultuuripäevaga Pervomaiskoje (krimmi-tatari keeles Džurtši) küla asutamise 155. aastapäeva.

Tõnis Tõnisson

Ürituse korraldasid Krimmi Vabariigi riiklik „Rahvaste sõpruse maja”, Pervomaiski rajooni administratsioon ja Krimmi Eesti Selts. Külalisteks olid palutud esindajad Peterburi ja Harkovi eestlaste seltsidest ning Kodu-Eestist.

Eestist olid sel puhul Krimmi sõitnud Eesti Kultuuriseltside Ühenduse tegevjuht Liina Miks, ühiskingituse „EV 100 igas külas” Raplamaa koordinaator Aare Hindremäe ning rahvamuusikud Marju Varblane ja Viivika Kooser. Võib öelda, et see oli Krimmi annekteerimise järel esimene Eesti Vabariiki esindav seltskond. Igaüks tuli küll omal käel, aga eesmärk oli üks: viia Eesti Vabariigi suure juubeli kaja ka sealsete eestlaste ja nende järeltulijateni.

Kultuuripäeva kontserdil, mille avasid rahvamuusikud Eestist, astusid üles kohalikud tantsuansamblid Rukkilill ja Pääsuke ning samuti Krimmis elavate mordvalaste ja saksa seltsi isetegevuskollektiivid.

Liikumise „EV 100 igas külas” peatoimkonna nimel esinenud Aare Hindremäe oli Krimmi kaasa võtnud Eesti 100 mälestustahvli, mis jäid meie riigi juubelit meenutama Se-



"EV 100 igas külas" Raplamaa koordinaator Aare Hindremäe annab Eesti Tare lävepakul mälestustahvli üle kohalikule eestluse hoidjale Rita Kadilkinale.

Foto: erakogu

vastopoli ja Kontši-Savva (praeguse nimega Krasnodarka) eesti kultuuriseltsides. Džurtši külale annetatud tahvel võeti hoiule aga kohalikus koduloomuuseumis, sest eestlaste esindust seal praktiliselt enam ei ole.

Eesti Tare on hävimas

Ka muudes eestlaste asundustes on kunagiste asunike järeltulijad kadumas. Koos sellega on ohus ka nende kultuuripärand. Üsna masendavas olukorras on Kontši-Savva külas

asuv Eesti Tarena tuntud seltsimaja. Korduvalt Krimmis käinud inimesena tunnistas Aare Hindremäe, et praegu on kunagisse lasteaiamajja asutatud eesti kogukonna keskuse seisund tõesti kriitiline. Esmajoones vajaks kiiret remonti maja lagunenud katus, sest vastasel juhul on vihmakahjustuste tõttu hävimas kõik see, mida aastatega kohalikest eesti peredest Eesti Tarre on kogutud. Seal on tarbeesemeid, tööriistu, fotoalbume ja palju muud, mille kadumine jätkaks meid ilma ühest olulisest

tükist eestlaste ajaloos.

Katusega võrdväärselt kriitilises olukorras on kogu elektrisüsteem, mille kasutamine ei olegi enam võimalik. Aare Hindremäe hinnangul oleks juba praegu vaja vähemalt 4000 euro suurust süsti, et kõige hädapärased tööd ära teha. Hindremäe kinnitab, et eelnimetatud summat ei ole kohalikel endal mitte kusagilt kokku korjata. Väidetavalt ei saavat Eesti Tare hoone remondis osaleda ka kohalik külanõukogu. Sellepärast vaadataksegi abipalves Eesti poole.

Esialgu on abivalmilt reageerinud ainult EKRE poliitik, Riigikogu liige Jaak Madison, kes alustas märtsikuus Eesti Tare remondi tarbeks rahakogumise aktsiooni. Paraku ei ole tal seni õnnestunud veel Krimmi pääseda. Ukraina ei soostunud talle selleks luba andma ja nii on ta rääkinud Vene viisa kasutamise võimalusest.

Madisoni plaan on kaasa toonud teravat kriitikat. IRL-i esimees Helir-Valdor Seeder on öelnud otse: Venemaa poolt okupeeritud Krimmi poolsaare külastamine on vastuolus Lääne sanktsioonipoliitikaga, mis on esile kutsutud just Krimmi okupeerimise pärast. Ka Riigikogu välispoliitika juht, reformierakondlane Marko Mihkelson on kinnitanud, et Venemaa poolt okupeeritud ja annekteeritud Krimmi poolsaare külastamine on arusaamatu ja vastuolus rahvusvahelise sanktsiooni-poliitikaga.

Mälestustahvliid Eesti piiridest kaugemale

Käesoleval aastal on Eesti juubeli korraldustoimkonna liikmed ja vabatahtlikud paigaldanud mälestustahvleid „EV 100 igas külas” kodumaast kaugemale paikadesse, kus elab rohkem eestlasi. Suurem hulk välismaale viidud plaate on leidnud oma koha Venemaal, koos augustis Krimmis üle antutega on Eesti Vabariigi juubelitähis 14 asulas, mis asuvad Krasnojarskist Siberis Naltsikini Kabardi-Balkaarias. Torontosse Kanadas on viidud üks plaat ja muud olulised eestlaste püsivad elupaigad üle kogu maailma ootavad alles märgistamist.

Kirjakast

Ma süüdistan teid eakate inimeste genotsiidis

Valdemar Kauts

Eesti Terviseametile, Eesti valitsusele, Eesti presidendile ja teistele üksikisikutele ja mitteametlikele tegelastele teadmiseks ja mõtlemiseks. Olen sunnitud pöörduma mitte ainult teie, vaid ka teiste kaaskodanike poole, et pöörata nende tähelepanu olukorrale, mille olete Eesti tervishoiusüsteemis meelega loonud.

Usun, teie kõik mõistate ja olete nõus, et mõned haigused vajavad kiiret ravi vältimaks erinevaid tüsistusi ja isegi võimalikku fataalset lõppu. Mida kiiremini saab haige arstiabi, seda parem on paranemise protsess. Loodan, et teie mõtlete samamoodi. Kuid praegu ei pea ma silmas pikki järjekordi eriarstide juurde, mida teie ei ole suutelised likvideerima.

Ma pean silmas **teie poolt taotlus-**

likult loodud pikendatud järjekordi. Otsust suurendada kaks korda nn perearsti juurde pääsemise aegu. Krooniliste haigete jaoks ei ole eriti vahet, kas ta saab saatekirja eriarsti juurde nädal varem või hiljem, kuna eriarsti järjekorras peab veel mõni kuu ootama. Reeglina võib ka saatekirja järele varem minna. Aga kuidas olla, kui inimene jäi haigeks ootamatult ning vajab kohe abi? Näiteks gripp, külmetushaigus või muu äge põletik, mis vajab medikamentooset ravi.

Arvestades probleeme meie tervishoiuvaldkonnas, on inimesed sunnitud ravima ennast ise, lootuses, et kõik läheb mööda. Alles 5-7 päeva pärast pöörduvad raviasutusse, kus neil palutakse tulla kahe, mitte ühe nädala pärast, nagu oli varem. Seega pääseb haige arsti juurde mitte varem kui kolme nädala möödudes haiguse algusest. Selleks ajaks saab

suurem osa inimesi, eelkõige noored, terveks, võimalik, et ilma eriliste tagajärgedeta tervise jaoks. Aga ülejäänuid, kelle hulka kuuluvad ka kõik eakad inimesed, ootab ees suhteline tervise taastumine või tüsistused, mis ehk küll ei põhjusta kohe surma, kuid toovad oluliselt selle momendi lähemale. See aga omakorda aitab kaasa ka teie soovile ja eesmärgile täitmisele: kahandada oluliselt pensionäride hulka töötavate inimeste suhtes.

Mina isiklikult olen tänavu juba kaks korda nende vesikikivide vahele sattunud. Esimest korda veebruaris. Toona ma kirjutasin sellest Terviseametisse ja prokuratuuri. „Aitäh” neile tegevusetuse ja vaikumise eest. Teist korda õnnestus mul külmetada juunis. Jälle enam kui kolmenädalane ootamine arsti järjekorras ning peaaegu kuu aega suhtelisele taastumisele. Vältida tüsistusi ja taastada

haiguseelset seisundit muidugi ei õnnestunud.

Arvestades, et teie uuendused „perearstide” tööd ei lihtsustanud ega parandanud, on arusaadav haigete rahulolematuse halvenenud teeninduse kvaliteediga ning nähtavale tuleb ka teie otsuse tegelik põhjus.

Tahan veel kord märkida, et vaevalt on kõige taga seisvad inimesed diletandid, kes ei mõista oma otsuste tagajärgi. Nad lähtusid riigi huvidest ning vajadusest vähendada pensionäride arvu töötavate inimeste suhtes. Selle elluviimiseks valiti projekti autorite ja kuraatorite südametunnistusele ja maailmavaatele vastav meetod. Nad arvasid õigesti, et tavainimene neelab kannatlikult alla kõik, mis talle ette söödetakse.

Mitte ainult otsene mõrv, vaid ka sihilik elutingimuste loomine, mis on suunatud teatud inimgrupi füüsilisele hävitamisele, on **genotsiid**,

ning ma süüdistan teid selle poliitika elluviimises. Kahju, et ei ole kedagi, kes saaks teie üle kohut mõista ning ainult tulevikus võib ajalugu näidata, kes on kes. Muidugi, kui ajalugu on objektiivne ja õiglane.

Inimkannatus ei ole lõputu ning varem või hiljem see katkeb.

Kuid alati on olnud üksikuid inimesi, kes langevad üldmassist välja. Üldsuse tähelepanu tõmbamiseks, oma protesti väljendamiseks ning vastavate probleemide lahendamiseks on nad valinud ebastandardse teekonna, tuues ennast tihtipeale ohvriks. Kus on garantii, et teie genotsiidne kingitus eakatele Eesti 100 aasta juubeli puhul ei tekita neis soovi vastata teile omapoolse juubelikingitusega – aktsiooni või muu tegevusega?

Tulge mõistusele ja lõpetage eakate inimeste genotsiid!

Kümme aastat tööd kandis vilja. Neljapäeva, 6. septembri õhtul esitles Raplamaa päästepiirkonna juhataja Raul Aarma oma värsket raamatut “Autod, mis jahutasid Raplamaad”. Tegemist on ülevaatliku teosega Raplamaa tuletõrjeautode ajaloost perioodil 1936 kuni 1996.

Siim Jõgis

Neljapäevane esitus toimus Sillaotsa talumuuseumis ning seda oli kuulama kogunenud terve saalitäis rahvast, teiste seas ka Heikki Perli, kunagine Eesti tuletõrjevalitsuse tulekahjude uurimise kõrge ametnik.

Esitluse käigus andis Raul Aarma ülevaate teose sisust ning sellest, kuidas valmimisprotsess välja nägi. Ta tõi välja, et kokku tegi ta 75 kontaktintervjuud, veetis Eesti rahvusarhiivis 150 tundi ning kõige kaugem allikmaterjal pärineb Torontost.

Raplamaa Sõnumite küsimustele vastas raamatu autor Raul Aarma.

Nüüd on raamat kaante vahel, ilmunud ja esitletud. Kas süda on rahul?

Ikka, jah. Suur töö on tehtud.

Kust seda osta saab?

Ta on kenasti olemas Rahva Raamatus, Apollos, Raplas Tammemäe nurgal asuvas raamatupoes. Lisaks saab seda tellida Raplamaa vabatahtlike veebilehelt ligimesekaitseks.ee.

Kas see on rohkem juturaamat või teatmeteos?

Ta on rohkem tehnika teatmeteos. Eriliseks jutuvestjaks, Astrid Lindgreniks, ma ennast ei pea.

Ajaperiood on 1936 – 1996. Miks sa just selle perioodi valisid?

1936 sellepärast, et siis jõudis Raplamaa tuletõrjele esimene sise põlemismootoriga iseliikuv riistapuu. Ja 1996 seetõttu, et see ajavahemik annab kokku ilusa ümmarguse numbri ja käsitletava perioodi. See on piisavalt meie seljataga. Pärilise endast ei pea seal kirjutama hakkama ning selle aja jooksul sai täis suurusjärgus sada tuletõrjeautot Raplamaal. Täpsemalt 102.

Alustasime ja lõpetasime sellise vahva nüansiga, et viimasel autol oli jämedas lõikes neli korda suurem kaal kui esimesel ja neli korda suurem mootorimaht, aga vett võttis peale kümme korda rohkem. Tehnikalooliselt on selline vahva võrdlus, et kuuekümmene aastaga on insenerid neli korda autode parameetreid tõstnud, aga tulemus on kümme korda tõhusam.

Kas kogu info oli eesti keeles või nõukogude ajast leidsid ka venekeelset materjali?

Kontaktintervjuude arv oli 75, sealhulgas ka ühe tunnustatud Moskva tuletõrjeajaloolase Igor Karpoviga. Tõenäoliselt kõige kaugem materjal pärineb Toronto Eesti Instituudist.



Kümne aasta töö vili - raamat “Autod, mis jahutasid Raplamaad”.

Fotod: SIIM SOLMAN

Raplamaa tuletõrjeautod jõudsid kaante vahele



Raamatu autor Raul Aarma.

Juhtumisi tuli sealt välja sõjaaegse Märjamaa saagasiid.

Kui kerge või keeruline oli leida kõiki inimesi, kel tuletõrjeautode kohta infot oli?

Täna on see mõtlemise koht. Ma saan öelda, et see raamat oli mõnes mõttes lubadus kuuele tänaseks siitilmast lahkunud mehele. Keegi ei varjanud küll midagi, aga ma saan ausalt välja öelda, et kõike ei ole kirjas ka, mida räägiti. Kõike ei saa ega pole vajagi kirja panna.

Kui palju inimesi kokku aitas sul seda raamatut koostada?

Seda ei ole võimalik öelda. Siis tuleks kõik allikad kokku lugeda. Arvesta, et seal on üle kuuesaja joonealuse viite ja päris palju on kasutatud inimeste erakogusid. Miinimumarv on 75, sest nii palju oli kontaktintervjuusid. Rahvusarhiivis veetsin 150 tundi.

Kas võib öelda, et raamat valmis kümne aastaga?

Jah, see kuupäev, kui selline lubadus sai antud, on täpselt teada. See oli 7. juunil 2007, kui tähistasime Valgu tuletõrjestaadionil kohaliku tuletõrje 75. aastapäeva.

Miks toimus raamatu esitus just Sillaotsal?

Velise kandist on pärit Sillaotsa muuseumi asutaja Aleksei Parnabas. Tema koostas kaheksakümnendatel aastatel tuletõrjekroonika. Tema klassivend oli selline koloriitne kuju nagu Jaan Vaarmann, kes oli nõukogude ajal pikalt Eesti tuletõrjevalitsuse ülem ja kogu Nõukogude Liidu esimese tuletõrjemuuseumi asutaja ja direktor. Ehk siis Sillaotsa valikul tegin ma kummarduse tuletõrjeajaloo uurijatele.

Kas teiste maakondade kohta on sarnast uurimust koostatud?

Minu teada mitte. Brošüüre on küll koostatud, aga raamatuni jõutud pole. “Autod, mis jahutasid Raplamaad” idee on olla teerajaja ja näidata, et selline uurimustöö on võimalik. Vihjata läbi allgallikate, kust üldse tasub midagi otsida. Allikatebaas peab lai olema. Mul on rohkem hea meel selle üle, et see raamat on olemas, kui et seal juhtumisi minu nimi kaane peal on. Tegemist on akadeemiliselt viidatava teosega. Kui keegi tulevikus tahab teha mingit uurimis- või teadustööd, siis on tal kuskilt pihta hakata.

Sakslased kinkisid Lokuta vabatahtlikele päästjatele kustutusauto

Esmaspäeval, 10. septembril jõudis kohale metsakustutusmasin, mille kinkisid Lokuta vabatahtlikele päästjatele priitahtlikud pritsumehed Saksamaalt Ramstein-Miesenbachi komandost.

Siim Jõgis

Ramstein-Miesenbachi komandoga on Raplamaa päästjatel olnud tihe koostöö pikka aega. Tegemist oli juba kolmanda masinaga, mille sakslased on aja jooksul Raplamaale kinkinud. Esmaspäeva pärastlõunal olid Lokutal masinat vastu võtnud teiste seas ka MTÜ Lokuta Vabatahtliku Tuletõrje Selts esindaja Eno Hermann ning Raplamaa päästeapiirkonna juhataja Raul Aarma. Sakslaste kingitud



Lokuta vabatahtlikele päästjatele kingitud metsakustutusmasin.

Foto: SIIM SOLMAN

masin vahetab välja Nõukogude päritolu masina GAZ 66, mida on senimaani kasutatud. Praeguse seisuga jääb GAZ 66 tagavaramasinaks. See tähendab, et nüüd on Lokuta vabatahtlikel päästjatel erinevateks otstarveteks kokku neli masinat.

Koos autoga saabusid Eestisse ka kolm päästjat Ramstein-Miesenbachi komandost. Kaks neist – Mark Denzer ja Martin Fischer on Eestis käinud varemgi. Eno Hermann ütles, et tegemist on tõeliste Eesti fännidega. Hermann rääkis, et kui sakslased külastasid Raplamaad, meeldis neile väga kohalik laulu- ja tantsupidu, mis toimus Raplas Tammemäel. Neile hakkas see kohe nii väga meeldima, et nad tulid Eestisse tagasi, kui oli üleriigiline laulu- ja tantsupidu ning osalesid ka sellel. Käesoleval visiidil jäävad sakslased Eestisse kuni kolmapäeva, 12. septembrini.

Arvestades, et kustutusauto jääb Lokutale, tuleb sakslastel tagasi kodumaale minna lennukiga.

Päris tühjade kätega nad tagasi koju siiski minema ei pidanud. Teisipäeval toimus Tallinnas Mustpeade Majas päästeameti pidulik tsereemonia. Selle käigus pälvisid Mark Denzer ja Martin Fischer päästeteenistuse autasu. Eno Hermann selgitas, et need autasud on vabatahtliku pääste edendamise ning pikaaegse koostöö eest. Lisaks masinatele on sakslased aastate jooksul aidanud nii Lokuta kui ka terve Rapla maakonna vabatahtlikke päästjaid varustuse ja tööriietega.

Ramstein-Miesenbach on kohalik omavalitsus, mis asub Saksamaa edelaosas Kaiserslauterni liidumaal. Kaiserslauterniga on olnud Rapla maakonnal tihedad sõprussidemed üheksakümnendate aastate algusest.

Aeg on leht tellida!



Tellida saab:

- e-post: kuulutused@sonumid.ee
- www.sonumid.ee
- Raplamaa Sõnumite toimetusest:
Viljandi mnt 6, Rapla (teisel korrusel)
Tel 489 2130, 5551 1084

RAPLAMAASõnumid



Cätlin tahab õpetada väärtustama just vana muusikat ja tegema oma lugusid.

Cätlin Mägi: Pärimusmuusika on äge, ostke pill ja minge kursustele!

Mari Tammar

14.-15. septembril toimub Raplas kultuurifestival Särin, kus astub lavale ka Märjamaalt pärit, praegu Viljandis elav pärimusmuusik, õpetaja ja uurija Cätlin Mägi (neiupõlve nimega Jaago), kes esitleb oma värskeimat plaati "Mu pill parmupill".

14. septembril hakkab Raplas kõlama eesti vanem parmupillimuusika, aga täiesti uues kuues. Oma lugusid ei esita Cätlin vaid ühel parmupillil, vaid laseb kõlada tervel orkestril. Kuidas on võimalik ühel inimesel mängida korraga mitut pilli, tuleb ise vaatama tulla.

Lisaks parmupillile mängib Cätlin ka torupilli ja flööti ning on erinevate ansamblite ja artistidega koos mänginud ligi 40 plaadil. Särinal esitletav plaat on tema kolmas sooloalbum, millel laseb kõlada ligi poolesajal oma kollektsooni kuuluval parmupillil. Kohtume Cätliniga mõnusal päikeselisel päeval ühes Viljandi kohvikus.

Cätlin, oled sündinud ja üles kasvanud Märjamaal. Mis on need esimesed märksõnad, mis sul Märjamaaga seoses meenuvad?

Ikka kodu, vanaema ja vanaisa - vanaisa küll enam ei ole, aga vanaisa-vanaema käivad kokku, ja siis muusikakool ja kool.

Kui tihti sa praegu Märjamaale satud?

Päris tihti, sest Märjamaa on meie perel selline vahebaas. Kui Tallinnas on mingi esinemine või asi, viskame lapsed Märjamaale ära ja tuleme pärast neile järele.

Kas oled teadlikult otsinud ka Märjamaa pillilugusid või selle piirkonna materjali?

Kui ma tegin seda parmupilli plaati, siis mõtlesin, et üks lugu võiks olla päris Märjamaalt. Siis otsisin ja see oli teadlik valik, aga üldiselt ma pole Märjamaa pärimusmuusikasse süvenenud või uurinud Raplamaad üldse. Pigem on Margit Kuhi seda teinud ja tänu Margitile olen mingeid lugusid kohanud. Aga see on veel ees, ma arvan.

Kuna ma olen ise rohkem pillimuusika inimene, mõtleksin mingile Raplamaa pillilugude vihikule, et see kunagi välja anda. Praegu me Aida alt (Eesti Pärimusmuusika Keskuse alt - toim) anname välja noodivihikute sarja. Just tegime Mulgimaa pillilugudest ja kohe on tulemas lõõtsavihik. Kui Rapla maakond seda ise toetaks ka, oleks vaja ainult natuke tööd ja see Raplamaa pillilugude vihik oleks valmis, ma arvan.

Sa oled lõpetanud Rapla Vesirosi gümnaasiumi ja seal oli see Ullude kamp, kellele mina ja Maili Metssalu algklasside tüdrukutena suu lahti alt üles vaatasime, kuidas te olite ja igasugu asju korraldasite. Sealt võtsime eeskujuga hakkasime hiljem ka ise

erinevaid sündmusi eest vedama. Kaudselt, ma arvan, elab Särinas seesama Ullude vaim. Kes need Ullud olid?

Eks see oli üks puberteetidest koosnev väljundit otsiv noorte kamp. See, mida tegime, oli natuke imelik ja igal juhul ühiskonna üldisest suhtumisest kõrvalepõige. Näiteks mina käisin koolis isa pidžaamapüksega ja siis meil olid mingid suured lohvakad pluusid, eheks naelad ja kruvid. Selliseid asju tegime, mida tavainimene ei teeks. Aga kokkuvõtvalt oli see sõpruskond, kellega saame praegugi kokku. See oli see, mis väga paljudel keskkoolis tekib, või ka ülikoolis, et kamp, kellega koos tegutsed, kasvab sulle südame külge.

Kas sinu Viljandisse õppima tulek oli ka kuidagi Ullude tegemiste järelmõju?

Pigem on see pärit Rapla folgiklubist, mida Marje Reimund tegi. Juhuslikult olime Ulludega selles folgiklubis ka tegusad. Sinna tulid esinejad - ansambel Alleaa, Jaan Tätte ja Marko Matvere. Seal sain aru, et muusika ei ole ainult poppmuusika, vaid et on teistmoodi muusikat ka ja mulle hakkas see väga meeldima. Seega oli

folgiklubi, kust tulid mõtted, et pärimusmuusika on päris äge.

Aga mis pilli tulla õppima, see tekkis, vaadates Eurovisiooni Eesti eelvooru, kus Celia Roose mängis torupilli. Mingid "Klounid ja narrid" või ma ei tea, mis lugu see oli, Hanna-Liina Võsa ja Maarja-Liis laulsid. Aga seal ma nägin, et naine mängib torupilli ja ohh ma tahan ka torupilli mängida.

Siis, kui mina Viljandi Kultuuriakadeemiasse õppima tulid, olid sina selle kooli juba lõpetanud ja olid õppejõud. Nägid hoopis teistsugune välja (ei kandnud enam isa pidžaamapükse). Nüüd, pärast lapsepuhkust oled septembrist uuesti tagasi. Mis on see, mida sa kõige olulisemaks pead oma õpilastele edasi anda?

Ma vaatan, et nad siin ära ei nõrkeks selle koorma all. Ma tahan aidata neil koolitee rahulikult välja kanda, et nad oleksid positiivsed ja et pilliga edasi tegelemine oleks nende jaoks äge. Oleks minu arvates väga tore, kui õpilane läheks eriala edasi tegema - see ei pea olema pillimäng, see võib olla ka Aida juhtimine või mistahes asi. Tahaks, et mõttemall, mis

siin on, läheks ühiskonda edasi. Ja kui keegi tahab pillimängijana edasi pürgida, siis ma tahan, et ta oleks ka hea ja professionaalne pillimängija ehk päris palju panen ma rõhku ka pillimängu kvaliteedile.

Mida sa pead silmas selle mõttemalli all?

Pärimusmuusika, mida siin koolis õpime, pärineb enne nõuka-aega tehtud arhiivisalvestustelt. Et seda tänapäeva tuua, peab kuulama arhiivisalvestusi ja neid jälgendama. Tahan õpetada väärtustama just seda vana, mitte ainult seda, et mängime ägedalt pärimuspilli, aga tegelikult teeme oma lugusid ja mängime hoopis muud muusikat. Katsun seda pärimusmaterjali inimestele pähe surada ja selgeks teha, et see on äge.

Viljandi folgil jäi mulle silma, et palju esitati omaloomingut, autorilaule ja maailmamuusikat. Kuidas sina sellele tendentsile vaatad, et pärimusmuusikat jääb folgil laval vähemaks?

Viljandi folgil on seda repertuaari muidugi seinast seina. Kui vaadata pealava artiste, võib selline mulje jääda, aga

samas Trad. Attack! teeb väga palju arhiiviasju, mina tegin puhtalt ainult arhiivimaterjalil põhineva kava ja Rüüt teeb arhiiviasju. Seda on ikka väga palju. Aga on ka bände, kes seda ei oska veel või ei julge kasutada.

Kuidas ma sellesse suhtun? Pigem inimesed tegutsegu ja tulgu uut muusikat peale, küll siis iga inimene leiab oma suuna. Ma ei keela midagi teha, aga mulle endale meeldib, kui see, mida esitatakse, on ikka pärimusmuusikast tulnud. Ma ise inspireerun neist vanadest asjadest, tahaksin, et neid osataks väärtustada ja tänapäeva tuua.

Sulle meeldib väga süveneda vanadesse arhiivisalvestustesse, uurida vanu pillimehi, nende mänguvõtteid ja lugude iseloomu. Mis on see, mis sind nende arhiivisalvestuste maailmas võlub?

Minu arvates on arhiivisalvestused A ja O, ma isiklikult tunnen, et kui ma ei võtaks neid noodistusi teha, siis ma oleks puudulik natuke. Hetkel tegelen näiteks Torupilli Jussi lugudega. Panen kokku kogumikku, mis 2020 kevadel peaks välja tulla. Torupilli Jussi sünnist saab siis 175 aastat. Ja tal on 32 erinevat lugu. Tahaksin kõik tema lood ära õppida. Soovin teha sellise kogumiku, kus on tema vanad salvestused ja minu uuesti mängitud variandid ning tema elulugu.

Ma olen kogu aeg mõelnud, et tahaks need Jussi lood ära õppida, et siis saab selle stiili paremini kätte ja kaunistused ja tema mõttemalli. Paari-kolme looga ei saa, kümne looga ka ei saa. Tuligi mõte, et ohh, ma õpin juba kõik ära. Ja mulle õudselt meeldib. Meil on Eesti Rahvaluule Arhiivis nii palju pillimuusikat, mida võiks esile tõsta ja mille järgi mängida. Sellepärast ma tegelengi selle noodikoguga (noodivihikud + noodikogu internetis) ja soovin, et vanad pillilood saaksid tänapäeval jälle mängitavaks.

Aga kuidas arhiivisalvestuste pealt noodistamine käib?

Võtad näiteks ühe 1913. aastal vaharullile salvestatud loo. Lugu on selline kragisev ja krigisev, mingi vilelugu, millest pole midagi aru saada. Proovid seda nooti panna, esialgu originaaltempo kogu meloodia, siis võtad salvestuse tohutult palju aeglasemaks ja hakkad kuulama, mis seal vahel veel on – kaunistused või asjad, mida kiiresti ära ei kuule. Nii see noodistus tekib. Osa lugusid on hästi segased, siis on lõpuks minu otsus, milline meloodia sealt välja tuleb. Aga muidugi on ka väga selgeid lugusid, mille lihtsalt paned ruttu nooti ja ongi tehtud. Seal noodikogus (folk.ee/noodikogu) on noodistuste kõrval arhiivisalvestused ka, mida saab ise kuulata.

Kuidas vana materjali omaks võetakse?

Ma näen, et meie oma ring-

kond, st pärimusmuusika tudengid, siit edasi läinud õpetajad ja Viljandi Kultuuriakadeemia pärimusmuusikaga seotud inimesed võtavad selle materjali küll täiega kasutusele. Olen kuulnud, et ka mõned muusikakooli õpetajad kasutavad ja et näiteks Ott Kask võttis sealt loo ja tegi puhkpilliorkestri seade. Ega ma täpselt ei tea, kes ja kuidas sealt lugusid võtab.

Üks tendents folgi laval on ka kõiksugu luuperite ja tehniliste vidinate kasutamine. Sina oma uuel plaadil, mida ka Raplas esitled, kasutad samuti luuperit. Mis see nüüd täpsemalt on?

Ma olen natuke juba ilmas elanud ja projekte teinud. Olen sooloplaate andnud välja, kus ma mängin üksinda parmupilli ja torupilli ja olen ka erinevate ansamblitega mänginud. Nüüd on eluetapp sinnamaani jõudnud, et tahaksin üksinda mängida, aga midagi põnevat veel juurde ka teha ja luuper annab selleks võimaluse. Luuperit kasutades saad salvestada ühe helirea sisse ja siis järgmise kihi/helirea sinna peale mängida. Parmupilliga on põnev neid kihte sättida ja neid katsetusi teha ja veel mingeid efekte juurde lisada.

Kas selline tehnika pealetung folkmuusika interpreteerimisel on paratamatu?

“Paratamatu” kõlab natuke negatiivselt. Ma arvan, et see on loomulik, sest muusikamaailmas inimesed ja põlvkonnad vahetuvad ja selle põlvkonnaga kaasneb tõesti mingisugune tehniline moeröögatus. Minu arvates on see tore, et võetakse kasutusele tänapäevaseid elektroonilisi pille. Vanasti tuli ka akordion moeröögatusena ja siis võeti see kasutusele, tuli süntesaator jne.

Umbes 10 aastat tagasi mulle antud intervjuus ütlesid, et pärimusmuusika on friikide pärusmaa ja laiaadesse massidesse see kindlasti kunagi ei jõua. Kas sa oled täna veel sama meelt?

No ta on ikka kuidagi friikide pärusmaa, aga õnneks on seda murdnud Trad. Attack! ja tema edulugu ja Curly Strings. Seda ma ei osanud ette näha, et niimoodi läheb, aga see on ainult positiivne ja tore. Ja ma julgustan kõiki neid inimesi, kes näevad mõnel laval parmupilli või karmoškati ja mõtlevad, et tahaks ka mängida - võtke ja tehke, see pole midagi keerulist. Ostke pill ja minge kursustele! Nii palju on näiteid, kes on võtnud ja ostanud endale pilli ja hakanud mingis eas veel pilli mängima - see on äge.

Oma Viljandi folgi kontserdil ütlesid, et sinu soov on, et iga eestlane õpiks parmupilli mängima.

Jah. Parmupill on mõnus lihtne pill ja sealt saab selle ahhaa-elamuse kohe kätte.

Sa oled tänaseks sidunud oma

elu ja tegemised Viljandiga. Millisena sealtpoolt sulle Raplamaa paistab?

Minu hing on ikka ka seal (Raplamaal) ja ikka jälgin natuke rohkem neid tegevusi, mis seal tehakse. Mulle väga meeldib Särina festival, mis on nüüd tekkinud, see on kindlasti väga äge. Siis Märjamaa folk – au ja kiitus, et selline festivalikene on püsti pandud. Märjamaal on ka väga aktiivsed lõotsa mängivad naised – ülitore, kohe läheb hing soojaks. Vana-Vigalas on eestvedaja Krista Tõldmaker, kes kutsus meid sinna ühte laagrisse esinema. Sealt on tulnud meile ka mõned õpilased – üks kandlemängija tüdruk lõpetas just eelmisel aastal. Ja Margit Kuhi korraldatud laagrid ja Kandlekoda. Maiu Linnamäel on alati käed avatud, et tehke mõni pärimusmuusika õpituba. Mulle tundub, et mõnusalt aktiivne on see eluolu seal ja Raplamaa kuvand pärimusmuusika ja -kultuuri mõttes on positiivne väljastpoolt vaadates.

Särin on üks sellistest algatustest, mis püüab Eesti mastaabis Raplamaa rohkem nähtavaks ja kuuldavaks teha, nii nagu Viljandi folk on teinud Viljandi. Mis sa arvad, mida selliseks õnnestumiseks vaja oleks?

Ma arvan, et kõik sõltub eestvedajatest. Kui nad on positiivsed ja energiarikkad ja tiim veab täie energiaga seda eest, siis peaks õnnestuma. Ma käisin suvel Seto folgil ja seal oli tunda, et tohutu töö oli tehtud. On oluline, et eestvedajad ära ei väsiks ja tehtaks ikkagi särasilmil. Mina olen igal juhul valmis panustama. (*Hakkab*

naerma.) Teeme selle Raplamaa pillilugudega noodivihiku ära ja kutsume muusikakooli lapsed Särina hommikul õpituppa ja siis pärast esinema ja siis tulevad lapsevanemad vaatama ja nii tore on.

Millega sa hetkel tegeled? Mis projektid veel käsil on?

Torupilli Jussi projektist juba rääkisin ja nendest noodivihikutest ka ja tudengitega möllan. Lõikuspeole teen filmimuusika klippe ja Torupilli Jussi trioga tahaks ka ühe video välja anda kevadel. Ja tantsupidu tuleb, käisime just tantsupeo lugude salvestamisel. Olen seal üks saateansambli liige, kes mängib torupilli, parmupilli ja flööti. Ja selliseid väikesed esinemisi on palju. Ja mul on ka üks ballett Estonias, kus ma mängin torupilli, “Katariina I”. Toomas Edur lavastas ja Taimo Aints tegi muusika. Eelmisel hooajal see algas ja nüüd jätkub.

Väga huvitav, ei tule selle pealegi, et balleti saateks võiks torupill kõlada.

Jah. Ma alguses kõnnin talutüdrukuna torupilliga üle lava ja Katariina tantsib seal midagi, pärast mängin orkestriaugus kannelt ka. Vahepeal istun gardoobis, teen oma noodistusi ja vaatan ekraanilt, kui kaugel juba on, kas pean juba minema. (*Heliseb telefon. Helistab Cätlini tütar Emma, kellel on ratsatreenn lõppenud ja tahaks koju saada.*)

Kes sind kodus ootavad?

Mul on kolm last. Kaheaastane Ludvig, seitsmeaastane Klara ja 13-aastane Emma. Ja abikaasa. (Samuti muusik ja õpetaja Marko Mägi – toim.) Energiat läheb laste

ja kodu pidamisele päris palju, aga see on praegu see aeg ja ma üldse ei kurda, sest mida rohkem teed, seda rohkem jõuad ja lapsi peab ju olema.

Kuidas sa ikkagi jõuad? Vanasti oli sul märkmikus päevaplaan, kus oli tundide või isegi minutite kaupa ära jagatud, mida päeva jooksul teed.

Kas juba siis oli? Aga jah, mulle meeldib organiseerida oma aega ja päeva ja asju. Ma pole üldse viimase minuti inimene. Ma tahan asjad varem valmis teha ja ma pigem planeeringi juba tegevusi varasemasse etappi, et asjad õigel ajal tehtud saaks. Mulle meeldib süsteemsus ja kord - see on palju abiks.

Ja veel jõuad sporti ka teha. Hiljuti panid FB-sse pildi Hamburgi rattarallilt.

Ma pole mingi spordiinimene olnud väikesest peale, see on pigem nüüd alles sattunud mul ellu, aga on tõesti nii äge suvel ringi uhada ilusa ilmaga mööda Viljandimaa teid. Mu isa on fänn, on hakanud käima laagrites ja võistlustel. Ta on vedanud mind ja mu abikaasat igale poole kaasa.

Kas lülitad end rattaga sõites välja või analüüsid arhiivisalvestusi edasi?

Rattaga sõites ma korrastan oma elu üldse. Mida pean reisile kaasa pakkima? Mida ma lastele kaasa pakin? Kuidas ma kirjale vastan? Kuidas ma seda raamatut teen? Ma mõtlen rattaga sõites selliseid asju välja ja rattaga sõites tuleb jube palju häid ideid. (*Naerab.*)



Cätlin ja parmupill. Tema kollektsiooni kuulub ligi poolsada parmupilli .

Keskkonnahariduse infopäev Raplas

Haldi Ellam

Rapla keskraamatukogus oli 5. septembril keskkonnahariduse infopäev, kus Eesti õppeprogrammide pakkujad jagasid infot keskkonnahariduslike ürituste ja koolituste kohta.

Peamiselt lasteadeadele ja koolidele mõeldud infopäeval olid esindatud Keskkonnaamet, Energia Avastuskeskus, Eesti Loodusmuuseum, Eesti Tervishoiumuuseum, Kohila Keskkonnahariduse Keskus, Sillaotsa talumuuseum, Puhta vee teemapark Metsamõisa talust Lääne-Virumaal, TTÜ Särghaua õppekeskus Pärnumaalt, MTÜ Loodusmaa Harjumaalt, MTÜ Loodusajakiri, RMK ja Keskkonnainvesteeringute Keskus.

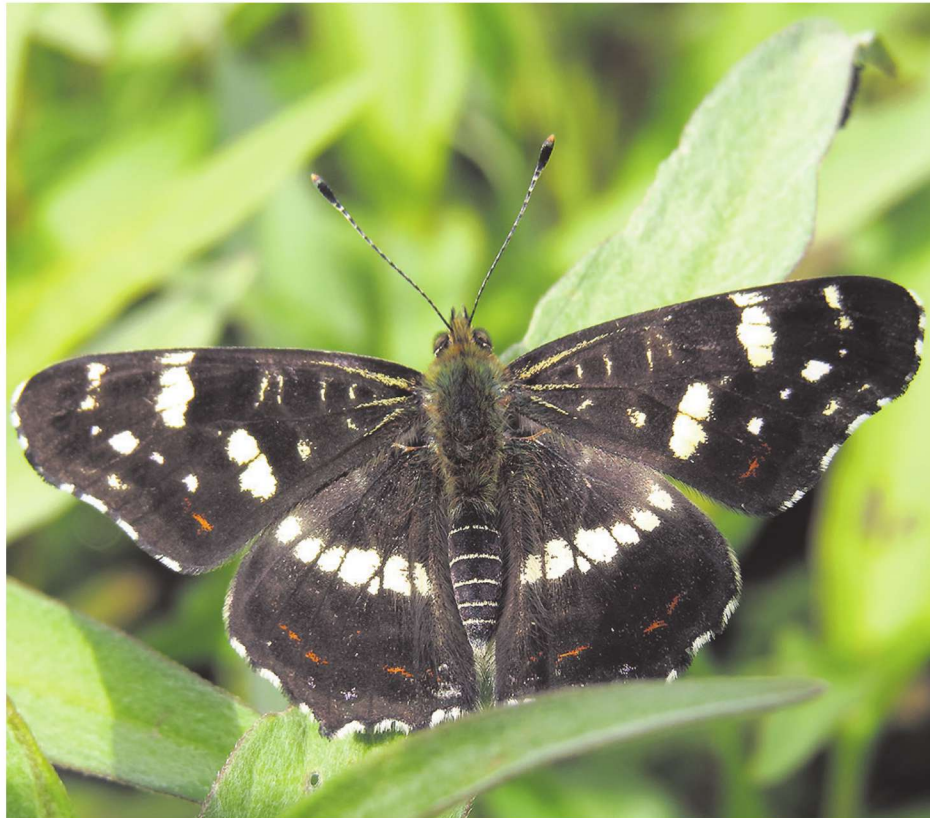
Koolitajad ja asutused tutvustasid õpetajatele ja huvijuhtidele erinevaid koolitusi ja võimalusi keskkonnahariduslike projektide rahastamiseks. Osalejad said kingituseks inforaamatukesed Eesti kimalastest ja Eesti levinumatest põllulindudest.

Piret Eensoo Keskkonnaametist esitles EV100 puhul kõigile koolidele kingitavat raamatut Eesti loodusmaastikest ning tutvustas keskkonnahariduse tegevuskava, mis on 31. märtsil 2017 keskkonnaministri ning haridus-

ja teadusministri poolt allkirjastatud ühise tegevuse memorandumini rakenduskava (www.envir.ee/et/keskkonnahariduse-ja-teadlikkuse-tegevuskava-2019-2022).

Lisaks tutvustas Eensoo maailma suurimat ja mõjukamat keskkonnaharidusprogrammi „Roheline kool“ ning kutsus huvitatuid põhjalikumatel infopäevadel osalema. Raplamaa koolid ja lasteaiad on infopäevale oodatud 26. septembril.

„Roheline kool“ (ingl k - *Eco schools programme*) kujutab endast koolidele, lasteadeadele, huvikoolidele ja keskkonnahariduskeskustele mõeldud keskkonnaharidusprogrammi, millest võtab osa ligi 53 000 haridusasutust 67 riigist. Programmiga liitunud haridusasutused saavad 1-3 aasta jooksul pärast liitumist taotleda oma keskkonnaharidusliku tegevuse tunnustamiseks ülemaailmselt tuntud ökomärgist „Roheline lipp“, millega tunnustatakse neid haridusasutusi, kelle keskkonnategevused vastavad programmis seatud kriteeriumidele. Programm hõlmab kolme suurt valdkonda – keskkonnateadlik haridusasutuse majandamine, keskkonnahariduslikud õppekavategevused ning kaasamine ja teavitamine.



Kui jätta aias mõned nõgesed kasvama, saab näha ka ilusaid nõgeseliblikaid.

Foto: commons.wikimedia.org/pedia.com

Igaüks saab olla looduskaitaja

Haldi Ellam

Koolitajate messile järgnes silmiavardav loeng Mart Meristelt (MTÜst Elurikas Eesti), kes rääkis elurikkuse ja tervise seostest uudse nurga alt - ökosüsteemide tervisest, toiduohutusest ja selle tootmise jätkusuutlikkusest ning elurikkusest sõltuvast vaimsest tervisest.

Bioloogilist mitmekesisust ja ämblikke uurinud Mart Meriste tõi välja kolm aspekti, mis mõjutavad elurikkust: erinevad maastikud, liigiline mitmekesisus ja isendite rohkus.

Mida rohkem on teatud piirkonnas erinevaid maastikke – järvi, jõgesid, rabasid, niitusid, metsa –, seda rikkalikum on loodus. Liigid kasutavad oma elu jooksul erinevaid maastikke. Näiteks rändlinnud võivad elada nii Eestis kui ka Aafrikas. Ka maastikud on muutlikud geoloogilistel ja klimatoloogilistel põhjustel. Troopilistes piirkondades elutseb üldjuhul rohkem liike kui külmemates piirkondades.

Eesti kohta võib Meriste sõnul öelda, et 10 000 aastat tagasi Eesti aladelt taandunud jää on üks põhjustest, miks elurikkus Eestis on madalam kui troopikas – liigid said siia asuma hakata alles pärast jääaega ning seetõttu ei ole paljud liigid meile veel jõudnudki. Meriste sõnul ei saa Eestis rääkida ka puutumatust loodusest, sest inimasustus on Eesti aladel koos looduslike liikidega paralleelselt eksisteerinud.

Meriste soovitas vaadata

Eestit satelliitpiltidelt ning eristada maastiku värve – pruunid on rabad, vesi meres ja järvedes on roheline seal elavate fotosünteesivate liikide tõttu, intensiivse põllumajandusliku kasutusega Järvamaa põllumajanduspiirkond paistab kollane (nt 1200-hektariline põllumajandusmassiiv Vooremaal) ja Ida-Virumaa kaevanduspiirkondadest hakavad silma valged alad.

Lääne-Eesti ja saarte liigirikkus

Liikide rohkust mõjutab ka uuritava ala pindala - kas uuritakse elurikkust 10x10 cm või 20x20 cm alal, ühel ruutmeetril või ruutkilomeetril. Vihmametsas ei pruugi Meriste hinnangul ühel ruutmeetril leiduda rohkem kui üks liik, suurema ala kohta aga tuleb väga palju liike. Parasvöötmelistel rohumaadel võib ühel ruutmeetril leiduda sadu liike. Nii on Meriste sõnul Eesti aladel kõige rohkem liike leitud poollooduslikel kooslustel ehk rohumaadelniitudel. Näiteks Laelatu niidul Läänemaal tuvastati üheruutmeetril alal 76 liiki taimi ning selles suurusel ala kohta on Eesti üks globaalsete rekordite omanikest.

Elurikkuse osas ongi saartel ja Läänemaal kõige rohkem liike ning mida rohkem ida poole, seda vähem. Näiteks Saaremaal on 9x11 km suurusel alal keskmiselt 450 liiki, Raplamaal 400, Ida-Virumaal 200-300 liiki. Eestis elab kokku 1500 taimeliiki. Mida vähem on taimi, seda vähem on ka

teisi liike. Saaremaa ja Läänemaa on tuntud oma kivise ja väheviljaka mulla poolest, mistõttu on seal olnud raskem ka maad harida. See on aga taganud paremad püsimisvõimalused liikidele.

Liigiline mitmekesisus aga sõltub erinevate isendite rohkusest – mida rohkem geeniallelene ehk erinevaid isendeid on genofondis, seda rikkam on elurikkus. Liikide teke on Meriste sõnul seotud maastiku muutumise ja liikide isolatsiooni sattumisega. Uute liikide teke leiab aset ka praegu, kuid me ei märka seda, sest eluring on aeglane ja meie elu lühike.

Kui hernes lõpuks kohale jõudis...

Loomad kas lendavad või ujuvad siia. Putukad, linnud ja imetajad on sageli globaalse levikuga ja levivad kõige kiiremini. Ka ujuvad liigid levivad kiiresti. Kõndivad ja roomavad isendid liiguvad aeglaselt ja seega ka levivad aeglasemalt. Taimed ja seened ei liigu, kuid seened levivad sageli hästi. Paljud taimeliigid aga levivad aeglaselt, herved näiteks 0,5 m aastas, ning nende levik on passiivne, st nad ei saa ise valida, kuhu nad jõuavad.

Meriste sõnul on elurikkus Eesti aladele jõudnud peamiselt kariloomade abil, kes kannavad seemneid endaga kaasas. Näiteks on ühe lamba villakust leitud kokku 1500 erinevat seemet. Teisalt on liikide lisandumine olnud seotud karjaloomadega, kelle

mõju liigirikkusele on oluliselt suurem kui haruldasematel imetajatel.

Globaalne väljasuremine

Globaalse väljasuremiselaine ajal liigirikkuse suurenemisest enam rääkida ei saa. Globaalsel tasandil tuuakse väljasuremise peamiste põhjustena alates 1960-ndatest aastatest välja elupaikade hävinemine (36%), võõrliikide lisandumine (39%), küttimine, sh kalapüük (36%) ja muud põhjused.

Kui liik hakkab välja surema, väheneb lisaks isendite vähesusele geneetiline mitmekesisus. Meriste sõnul on Euroopa võõrliikide suhtes üsna immuunne, kuid isoleeritumates piirkondades, näiteks kaugel asuvatel saartel (nagu Hawaii) võivad võõrliigid põhjustada suure väljasuremiselaine. Liigi arvukuse vähenemisel jääb alles tühine hulk isendeid. Suur osa geneetilisest materjalist on igaveseks kadunud.

Meriste sõnul on ka Eestis elupaigad hakanud drastiliselt vähenema. Varem oli puksiini 800 000 ha, nüüdseks on neid alles jäänud vaid 600 ha. Eesti läänes on karjamaad asendunud kadakavõsaga ja loopealsed metsa täis istutatud. Selle tulemusel on elupaik hävitatud ja metsad ka ei kasva. Kõrge metsa raumisel hävitatakse pikaks ajaks üks looduskosulus ning asendatakse teise ehk raiesmikuga. Kuigi elukoosluste taastumine võtab sadu aastaid aega, on

Euroopa Liidu toel ka Eestis alustatud loopealsete, rabade ja soode taastamist.

Negatiivsete uudiste uputus

Meriste sõnul lisandub looduskaitsevaldkonnas valdavalt negatiivseid uudiseid. Näiteks selgitati Saksamaa looduskaitsealal läbiviidud uuringus välja, et lendavate putukate arvukus on 1990. aastaga võrreldes vähenenud 87%. Meriste sõnul on sama juhtunud ka Eestis.

Ka ei saa Meriste üle ega ümber kliima soojenemisest. Ta kinnitab, et kliima soojenemine on fakt ning selles kahtlejad jääb aina vähemaks. Meriste sõnul liigub kliima (temperatuur) aastas 7-8 km. Sellega võrreldes röövtoidulised putukad võivad levida 20 km aastas, maa all mulla sees elavad putukad aga ei suuda kliimast kiiremini endale sobivasse elupaika liikuda ning on seega suuremas väljasuremisohus.

Oma loengu lõpus tõstatab Meriste küsimuse, milleks on elurikkust vaja. Tema sõnul säilib elurikas loodus paremini ning mitmekesine loodus on mitmel tasandil vajalik. Näiteks toimub meie toidulaua tagav tolmeldamine valdavalt looduses elavate putukate abil. Kimalased vajavad niite, mitte asfaldi ja põllumajandusmaastikku. Ka looduslik kahjuritõrje on seni 10 000 aasta jooksul toiminud, mis näitab, et meie toidulauale jõudvaid taimkaitsevahendeid ei ole vaja. Elurikkusest

sõltub Meriste sõnul ka inimeste vaimne tervis, mida loodus stabiliseerib. Samuti on elurikkuse vähenemisega seotud paljude haiguste, sh astma ja heinapalaviku suurenev esinemissagedus.

Igaühe looduskaitse

Meriste sõnul saab igaüks olla looduskaitaja. Tema sõnul on inimestel olemas soov loodust kaitsta, kuid kuidas seda teha, ei teata. Selleks, et elurikkuse püsimise eest seista, soovitas ta olla aktiivne ja pöörduda erinevate instantside, sh kohalike omavalitsuste poole, tunda huvi ja reageerida, suhelda loodusteadlastega ja saada juurde teadmisi.

Sageli tähendab looduse kaitsmine vähema tegemist. Nii soovitas Meriste vähem muru niita; jätta aianurka risu vedelema; lasta metsikutel taimedel kasvada selleks, et pakkuda elupaika rohkematele lindudele, putukatele jt liikidele. Kui on rohkem maad, teha kord aastas heina (massiivse heinapurustamise asemel), pidada kariloomi ja linnas elades panna rõdule mõni taim kasvama, et linna ära eksinud kimalasel oleks koht, kus peatuda ja puhata.



Kuusiku kant

Ants Kuningas, Kuusiku külavanem

Piirkonda, mis ühendab endas Iira küla, Kuusiku alevit ja Kuusiku-Nõmme küla, nimetatakse ühise toimepiirkonnana Kuusiku kandiks. Kuusiku ja Iira küla on seejuures territoriaalselt niivõrd põimunud, et tänasel päeval on neid kahte väga keeruline eristada – kõndides Kuusiku (endine Saage) mõisakompleksis, võib üks jalg teha samme ühes ja teine hoopis teises külas. Ajatolmu sisse jääb seega teadmine, et nii Kuusiku kui ka Kuusiku-Nõmme on välja kasvanud Iira külast.

2018. aasta 1. jaanuari seisuga oli Iira külas elanikke 120, Kuusiku alevikus 190 ja Kuusiku-Nõmmel 33. Seega on meid Kuusiku kandis aasta alguse seisuga kokku 343 inimest.

Hoolimata Kuusiku aleviku pisikesest pinnast, on siin läbi aegade üksjagu huvitavat sündinud. 1924 alustas tööd Kuusiku katsejaam, mille tegevus on erinevate nimetuste all kestnud tänaseni, seega juba 94 aastat. Selle teadusasutuse majandada on põllumajanduspark, kus muu hulgas toimuvad suviti ka avatud talude päevad. Põllumajanduspark on üks Kuusiku uhkustest, kus uudistajatel on võimalik ennast kurssi viia tänapäeva maaviiljeluse põhimõtete ja kasvatatavate põllukultuuridega.

Peaaegu sada aastat kestnud Kuusiku katsebaasi laiahaardelist uurimistegevust on võimatu lühikülevaatesse kokku võtta. Kahtlemata on see väga väärikas osa kogu Eesti põllumajandusteadusest. Siin on töötanud väga kõrgelt tunnustatud teadlasi.

Suure potentsiaaliga vaatamisväärsus on Kuusiku lennuväli, mille rajas 1938. aasta baaside lepingu alusel kaupommituslennukite tarbeks Punaarmee. Lennuvälja kasutati sõjalisel otstarbel veel ka viiekümendatel aastatel, siis kaotas ta pikkadeks aastateks oma tähtsuse. Praegu kasutavad seda Tallinna-kesksed aero- ja lennuklubid väikelennuasinate ja langevarjuspordi

harrastuseks. Peaaegu igal aastal on lennuklubid korraldatud Kuusiku lennuväljal menukaid lennupäevi.

Peamiseks vaatamisväärsuseks Kuusikul on siiski mõisakompleks kui suhteliselt hästi püsinud arhitektuurne tervik. Siin on säilinud palju hooneid sellistena, nagu need olid mõisa majandamise ajal ning veel ka eelmise sajandi alguse riigimõisa käsutuses olles. Kompleksi vahele ei ole ehitatud uusi hooneid ja seega on säilinud ka kohalik miljööväärtus. Külatajatel on mõisakompleksis ja mõisapargi alal vaatamist mitmeks tunniks. Huvitavaid leide on pargis ka dendroloogiahuvilistele.

Enamik endiseid mõisahooneid on aktiivses kasutuses. Mitmest ehitisest on saanud elumajad (nagu näiteks tärkli-sevabrik, vana valitsejamaja, tall-tõllakuur, magasiit). Vana häärberis (valitsejamaja, endine Kuusiku koolimaja ja raamatukogu) toimetab külastus- ja koolituskeskus, mis püüab alata ja Kuusikule tuua uusi ettevõtmisi. Korraldatud on pargi- ja muinsuskaitsepäevi, koolitusi, loodusvaatluste maratone, seminare ja näitusi. Eelnevatatule kohta saab infot Facebooki lehelt Kuusiku mõis.

Algul nuumhargade laudaks ehitatud mõisa hobuse-tallis on endiselt hobused ja tegutseb MTÜ Kuusiku Tall. Siin saab võtta ratsutamistunde ja tellida vankri- või saanisõite.

Üks endine mõisa rehi on kasutusel haagisekeskuse-na ja mõisaaegset „Kasaka küüni“ (*arbeitshaus*) kasutab Kuusiku katsekeskus.

Altveskil korraldab kohalik stuudio teatrietendusi, kontserte ja noorteüritusi.

Täiesti arvestatav hulk on Kuusikul noori ja nooremas keskeas inimesi. See jõud on võimaldanud asutada Kuusiku Kandi Külaseitsi, mis koondab ka ülejäänud külarahvast ühistesse tegevustesse.

Külarahvas on tublilt osalenud iga-aastastel kevadtalgutel ja teinud Kuusiku aastate jooksul palju kenamaks. Kui midagi korrastamist vajab, leitakse alati selle tarbeks aega. Talgutel on tõsisema projektina tegeletud mõisa triiphoone puhastamisega ja müüride katmisega. See töö on veel pooleli.

Lisaks iga-aastasele jaanikule ja suvelõpupeole on ühiselt heisatud 24. veebruari päikesetõusul riigilippu ja tähistatud Eesti Vabariigi sünnipäeva tagasihoidliku hommikuse peolauaga.

Ühiselt tähistati 2017. aastal konverentsi-piknikuga Kuusiku mõisa esmamainimise 550 aasta juubelit, mis ajalooallikates seostub Iira küla läänistamisega. Ajastukohases riietuses päevajuhid ja teenindajad tutvustasid sellel päeval Kuusiku mõisa ja piirkonna ajalugu, kuulati ettekandeid, pidutseti ja peeti piknikku.

Kuusiku ei ole unustanud ka sõpru. Sõbrapäeva õhtul sai käidud külas Iira külas. Leegitsevate saami pakkude valguses ja vahelduvalt virvendava tänavavalgustuse all kattis Kuusiku ja Iira rahvas sõiduteele seatud laud hea ja paremaga. Oldi rõõmsad ja aeti niisama juttu.

2018. a augusti eelviimasel laupäeval toimus Kuusikul esimene kraamiturg – Kuusiku Täika, mis ühitati muinastulede (seekord küünalde) süütamisega Kuusiku jõel.

Kuusiku igapäevaste tegevuste kohta saab teavet FB lehtedelt Kuusiku Alevik ja Kuusiku Mõis.



Koristustalgud 1984. aastal talli-tõllakuuri (tolleaegne kinomaja) ees.

Foto: erakogu

Madli Mitt

Iira küla oli oma 13 adramaaga kindlasti enne olemas kui seda esimest korda mainib Taani Hindamisraamat aastal 1241. Seda näitavad juba leitud kultusekivid ja kivilkalmed. Ka kesk- ja uusaegne asulakoht Iiras on olnud lennuvälja sissepääsu vastas üle tee. 4. mail 2001. aastal leiti sealt rauast tabalukk (16.-17. saj), savinõu kild, millele veetud pulgaga joonornament, ja siseküljelt glasuuritud savinõu kild ning servatükk. Teine kord käidi Iira külas uurimas 21. aprillil 2002. aastal. Leiti luisk, kedrakeraamika ja kivisteraamika savinõude kilde.

4. mail 2001. aastal käidi ka Kuusikul. Ilmselt asus sealne keskaegne asulakoht Kuusiku bussijaamast üle tee kaugemal, praeguse põllu peal. Sealt leiti kedral vormitud kvaliteetsete savinõude kilde, inimese käeluu, luutükk, šlakk.

Rapla mail oli enne Jüriöö ülestõusu 1343. a allikaliselt võimalik kindlaks teha mitu mõisa. Tamse, Kuimetsa ja Triigi kõrval rajati mõis ka Jalase külla. Jalase küla aga kuulus hiljem Kuusiku mõisale. Kuusiku mõisa maavaldusse kuulus ka Iira põlisküla ning selle läänistamisega seostatakse Kuusiku mõisa (saksa keeles Saage) rajamist, mis esmakordselt ilmus allikatesse 1467. a.

Kuusiku mõisast sai riigimõis 1922. aasta lõpus vastavalt samal aastal ilmunud valitsuse määrusele. Et noortele põllumajanduslikku haridust anda, asutati mõisa kool. Kontrollassistentide kooli organisee-

rimistõid korraldas 12. maist 1926. aastal kooli juhatajaks määratud Jaak Sõrmus. Muresid oli esialgu küllaga, sest oli vaja teha remont koolihooneks antud mõisa endises härrastemajas ja kõrvalhoonetes. 1934. a alguses nimetati Kuusiku Kontrollassistentide Kool ümber Karjakontrollassistentide Kooliks. Õppeasutus kandis uut nime 1. juulini 1938. aastal. Ajavahemikul 1926-1939 õppis Kuusikul karjakasvatavate klassis 276 ja kontrollassistentide klassis 319 noormeest ja neidu. Kooli lõputunnistuse kontrollassistentide erialal said 241 õpilast. Kuusiku riigimõis eksisteeris 1944. aastani.

1. septembril 1939. a alanud II maailmasõda tõi kaasa muutused ka vaikselt maakoolis. Et Kuusiku koolihooned läksid Punaarmee kätte, viidi õppeasutus 1939. a sügisel Särevere riigimõisa. Kuusikul tegutses 1942/1943. ja 1943/1944. õppeaastal lühemat aega nn põllumajandustehniline kool, kus õppis 12 õpilast, ning põllunduskool 8 õpilasega. Peamiselt korraldati Kuusikul lühiajalisi põllumasinade ja põllutööriistade käsitsemise kursusi... Seoses Riigi Põllutöö Katsejaama väljaarendamisega Eesti NSV Teaduste Akadeemia Põllumajanduse Teadusliku Uurimise Instituudiks, lõpetati 1946. aastal 15. detsembrist põllumajanduskooli tegevus.

Kuusiku mõisa kohta tehtud väljavõtteid Madli Mitti bakalaureusetööst „Kuusiku mõis 1918-1944“

Kuidas tekkis Iira külla metsamajandi asum

Jüri Ehrpais

Kus elad? Metsamajandis. Mis koht see on, kus see asub? Iira külas, päris Rapla-Märjamaa tee ääres, aga majad tee peale ei paista, metsariba on ees.

Pärast sõda juhtis Eesti metsandust vastav rahvakomisariaat, 1947. aastal lahutati see kaheks ministeeriumiks, millest üks tegeles metsatöötusega, teine metsa majandamisega. Metsamajandeid moodustati 19, neist Harjumaal Tallinna ja Kohila metsamajand. Viimane jagati 1966. aastal kaheks, moodustati juurde puhke- ja jahindusliku suunaga Mahtra Rohelise Vööndi Metsamajand. Õigusjärglaseks Kohila Metsamajandile jäi ümbernimetatud Rapla Metsamajand, mille hallata-vallata jäi 9 metstkonda: Eidapere, Järvakandi, Kuusiku, Kõnnu, Lelle, Märjamaa, Vardi, Velise ja Vigala. Mahtra RV Metsamajand jäi sõjaeelse Sutlema metstkonna hoonetesse.

Õigusjärglase Rapla Metsamajandi osaks sai töstmine Kuusiku metstkonna Iira vahtkonna kuuskede alla, tegelikult lennuvälja tühjaksjäänud pisikesse majakesse, mida tuli jagada veel metsamajandusministeeriumi Kohila tehase



Iira keskus. Töötajate jaoks remonditi kasarmu, sellesse tuli 24 korterit, teisest kasarmust sai kontor (pildil esiplaanil, praegu on selles hoones Jokke Toote OÜ). Ajapikku ehitati juurde elumajad ja garaažid.

Foto: SIIM SOLMAN

juhtkonnaga. Aga nagu tol ajal öeldi – kaadrid otsustavad kõik. Koos energilise direktori Kaljo Rebassooga tuli Iira külla kaasa enamik töötajaid, puudujäävaid inimesi kutsuti tööle teistest metsamajanditest. Peagi läks Kaljo Rebasso ministeeriumitööle, tema

kohale asus Evald Rõigas, kes kindlakäeliselt juhatas pikkade aastate jooksul metsamajandit selle lõpuni.

Töötajate jaoks remonditi kasarmu, sellesse sai 24 korterit, teisest kasarmust sai kontor koos saali, ladude ja muude abiruumidega, va-

nast sõjaväe töökojast kolisid mehaanikamehed Kohilasse. Ajapikku ehitati juurde 3 elumaja kokku 35 korteriga, uus töökoda soojade garaažidega, 4 üksikelamut ja saeveski.

Vana või uue metsamajandi proovikiviks sai 1967. aasta 6. ja 7. augusti torm. Sajand

di torm niitis metsa maha mitte metsakvartalite, vaid tervete vahtkondade kaupa, ka metsamajandi hoonete tagune männik kadus mõne tunniga. Algas aastaid kestev tormimurru koristamine ja ülisuurte raielankide taastamis-



Kultuskivi Kõrgu küla endisel põllul

Asukoht lennuvälja lõpus Kuusiku-Nõmmele viiva tee ääres lagedal. Tõrma külast umbes 800 m lõunas, Kõrgu külast ligikaudu 1 km lääne-edela pool. Kõrgu külast on säilinud ainult mõned majad ja majaasemed. Küla tühjendati elanikest seoses lennuvälja rajamisega.

Kivi ei asetse ilmselt oma esialgses kohas, sest ta on tugevasti kaldu idast lääne poole. Pealispind võrdlemisi tasane. Pikkus idalääne suunas 1,91 m, laius 1,73 m, kõrgus kuni 1,10 m, ümbermõõt 5,72 m. Kivil viis lohku. Neist kaks kõige läänepoolsemat on omavahel liitunud, moodustades kaksiklohu. Üks kivi keskosas, teised madalduvas läänepoolses osas. Lohkude läbimõõt 5-6 cm, sügavus 1-2 cm.

Avastatud ja muistisena arvele võetud 1977. a augustis.

Dateering: I aastatuhat e.m.a. – I aastatuhat m.a.j.

Esitatud riikliku kaitse alla võtmiseks 1977. a.

Pass koostatud oktoobris 1977. a. Passi koostaja E. Tõnisson.

MTÜ Kuusiku-Nõmme Külaselts

Ülle Pikinen, MTÜ Kuusiku-Nõmme Külaselts juhatus liige

Seltsi asutasid Kuusiku-Nõmme küla inimesed 2010. aastal. Meie kogukond on väike. 2012. aastal saime Leaderi meetme abiga endale külaplatsi ja taludele viiad. 2013. a korraldasime uuel Rebasekivi külaplatsil kogukonna peo ja kutsusime ka endisi elanikke. Kokku tuli üle saja inimese.

Selleks, et noortel oleks küla ajalugu paremini kättesaadav, otsustasime järgmise kokkutuleku ajaks koguda vanu pilte külast ja inimestest ning teha albumid. Otsisime andmeid ka arhiivist.

Selle aasta küla kokkutuleku pidasime KOP-projekti toel. Nüüd on olemas küla logoga lipp ja vanad kaardid, kus peal meie talud. Küla elanikud on aktiivselt aidanud kokkutulekuid organiseerida ja külaplatsi korras hoida.



Kuusiku-Nõmme kogukonna kokkutuleku ühispiilt Rebasekivi juures.

Pärimuspaigad ja muistised Kuusiku-Nõmme külas

Kalmu aed. Maa-alune kalmistu, 14.-18. sajand.

Asub Kuusiku-Nõmme külas Ees-Saare talu maal.

Registri nr 12181

Kultuurimälestis: Avastatud 1976. a augustis. E. Tõnisson, T. Tamla. Esitatud kaitse alla võtmiseks 1977. a. Arvel 6.01.1998. a.

Arheoloogiamälestis: 1.09.1977. a.

Külakalmistud, mida hakati rajama juba 11. sajandil ning kuhu maeti üldjuhul 18. sajandini. Luud asetsevad 1 m sügavusel. Aia pikkus 40 m, laius 20 m + 10 m vööndi ümber. Tee poole jääb Kalmu saun (ka Katku saun). Kalmu kase ees vana kelder.

Kultusekivi.

Asub Kuusiku-Nõmme külas Altsaare talu põllul.

Dateering: I aastatuhat e.m.a. - I aastatuhat m.a.j

Registri nr 12183

Kinnismälestis: 6.01.1998. a.

Arheoloogiamälestis: välja selgitatud ja muistisena arvele võetud 1.11.1976. a.

Kaitse all: 1961. a Mart Tapupere.

Esimene pass: E. Tõnisson. 1.09.1977. a.

Kivi pikkus ida-lääne suunas 2,40 m, laius 2,04 m, ümbermõõt 6,95 m, suurim kõrgus 0,95 m. Põhjapoolse kõrgema osa pikkus ida-lääne suunas 1,82 m, laius 0,87 m. Kivi kõrgeimas punktis, keskosas selgeilmeline kultuselohk läbimõõduga 7,0 cm ja sügavusega 1,5 cm.

Rebasekivi.

Asub Kuusiku-Nõmme külas Ees-Saare talu maal metsa sees. Keskkonnaregistris: KLO4001035

Mõõtmed: ümbermõõt 17,5 m, kõrgus 3,0 m. H. Viiding 1986. a. Esmane kanne: 2.06.1961. a.

Piiranguvöönd: 50 m, pindala 0,77 ha.

Rapla rajooni TSN TK üldkohustuslik otsus nr 2 kultuurimälestusmärkide ja looduskaitse kindlustamiseks Rapla rajoonis.

Ka kaks paemurdu on pärimuspaikadena arvele võetud. Esimene Rebasekivi taga, kus oli Kuusiku mõisa lubjapõletusahi. Teine Seeri sauna vastas üle tee Kärdiaugu talu maal.

Rebasekivi kohta on kaks muistendit.

„Rapla vallas, Kuusiku mõisast 2 kilomeetrit eemal asuvas Kuusiku-Nõmmes on umbes saunasuurune kivi. Tema tekkimisloost kuulsin järgmist: „Jessuke-Ema põllepaal läks katki ja kivi kukkus potsti maha, jah!“

ERA II 225, 283 (1) < Rapla 1939

„Kuusiku mõisa põldude veerest tõuseb kuiv nõmm. Nõmmes kasvavad üksikud kadakad, pedajad ja sarapuud. Kuivast pinnast elatab end ainult põdrasammal, teised samblaliigid vahest ka puude all. Metsa rüpes on mõned talud. Ennem kuulusid need talud Sikeldi mõisa alla, nüüd moodustavad nad eri küla. Nõmme läbivad looklevad teerajad. Üks neist viib tohtu suure kivi juurde.

Kivi katab mõnest kohast sammal. Keskel on mingisugused lohud, mis kujutavad ebamääraselt inimese jalajälgi. Ja samas käe jäljed. Rahvasuu jutustab, et nõmmes olevat kurat ükskord jumalat taga ajanud. Jumal põgenenud üle selle suure kivi, tema jalajäljed aga jäänud sellele kivile. Käeasemed kuuluvat kuradile, kes jumalale järele lidus. Rahvas nimetab seda kivi Kuradi- ja Jumalakiviks, mõned aga ka Rebasekiviks.“

ERA II 225, 203/4 (33) < Rapla 1939

Iira küla enne Taani Hindamisraamatut

Iira küla oli kindlasti enne olemas, kui seda mainib Taani Hindamisraamat aastal 1241 oma 13 adramaaga. Seda näitavad juba leitud kultusekivid ja kivikalmed. Ka kesk- ja uusaegne asulakoht Iiras on olnud lennuvälja sissepääsu vastas üle tee. 4. mail 2001. aastal leiti siit rauast tabalukk (16.-17. saj), savinõu kild, millele veetud pulgaga joonornament ja siseküljelt glasuuritud savinõu kild ning servatükk. Teine kord käidi siin 21. aprillil 2002. aastal. Leiti luisk, kedrakeraamika ja kivikeraamika savinõude kilde.

4. mail 2001. aastal käidi ka Kuusikul. Ilmselt keskaegne asulakoht asub Kuusiku bussijaamast üle tee kaugemal, praeguse põllu peal. Leiti kedral vormitud kvaliteetsete savinõude kilde, inimese käeluu, luutükk, šlakki.



Kuusiku kandis on kogu aeg loodust ja heakorda tähtsaks peetud. Juuresolev foto on tehtud 1988. aasta kevadel, kui päevakorras oli Kuusiku jõe puhastamine. Siin on aktsioonis Kuusiku katsebaasi mehed ja tehnika, aga samaväärselt panustas keskkonna korrastamisele ka Kuusiku metsamajand.

Fotod: erakogu

Raietöö metskondades

Taivo Raudsaar,
Rapla Metsamajandi Eidapere
metskonna metsaülem
aastatel 1981-1993

Käesolev artikkel on kirjutatud austusest raietöölise ja kõigi teiste töötajate vastu, kes pidevalt töötasid saega metsas. Just tänu nende inimeste valmistatud puidusortimentidele eksistees riski metsamajand ja tema metskonnad.

Metskonnad tegid puidusortimentide saamiseks harvendus- ja sanitaarraieid, mida nimetati vahel ka ühise nimega vahekasutusraieteks. Lumevabal perioodil tehti metskondades lisaks veel valgustusraieid metsanoorendike harvendamiseks. Lageraieid metskonnad ei teinud, nende tegemiseks olid metsakombinaadid. Näiteks Eidapere metskonna metsades tegi lageraieid Türi Metsakombinaat.

Harvendus- ja sanitaarraiete tegemine käis mootorsaagidega. Mootorsaed olid rootsi päritolu Husqvarna saed, mida kutsuti ka universaalsaagideks, sest nendega sai saagida sae mootori asendist olenemata, seega langetud puid ka laasida. Need saed olid ainult metskonna alalistel raietöölistel, sest suures osas just universaalsaed olid selleks ahvatluseks, mis meelitasid mehi põllumajandusettevõtetest (kolhoosidest-sovhoosidest) metskonda



Kutsevõistlus - täpsussaaqimine.

tööl. Lisaks oli metsavahtidel kohustus töötada umbes pool oma tööajast puiduvarumisel. Ka kõigil metsavahtidel olid üldjuhul Husqvarna tüüpi saed.

Veel kasutati metskondades palju juhutöölisi, kes rõhuvas enamuses ei olnud mingid poetagused alkohoolikud tänapäeva mõistes, vaid küladest pärit mehed ja ka naised, kes mitmesugustel põhjustel tahtsid metsas põhitööst vabal ajal töötada. Põhiliseks põhjuseks oli soov varuda endale või mõnele tuttavale riigimetsast küttepuid. Lisaks võis põhjuseks olla soov

teenida põhitööst saadavale sissetulekule lisaraha. Võis olla veel muidki põhjusi.

Juhutöölised kasutasid Družba ja Uraali nimega vene päritolu saagisid. Need ei olnud universaalsaed, sest nendega sai puid ainult langetada ja langetatud puid järgata, see tähendab saagida vajaliku pikkusega sortimentideks. Seda tüüpi saagidega langetatud puid laasida ei saanud. Need saed olid võrreldes rootsi päritolu saagidega palju vähem töökindlamad, kuid samas, kui sae suhtes heaperemehelik töömees nad korralikult „tuksuma“ sai, oli

ka nendega mõnus töötada.

Raietöölise töö polnud kerge. Raskeks tegi selle töö eelkõige asjaolu, et metsaalusel laiali olevad valmisraietud sortimendid tuli raiemehel endal vedada väikestest riitadesse, sest iga puunoti järele kokkuveotraktor ei tulnud. Puunotti tuli enda järel lohistada ebatasasel pinnasel, kus jalg tihti takerdus mõne mätta, kännu või okste taha. Lisaks oli talvesid, mil lumi oli nii paks, et ainuüksi selles sumamine oli pingutav.

Kokkuveotraktoritena kasutati pehmetel pinnastel vene päritolu spetsiaalset metsatraktorit TDT-55. Paepalsetel aladel, kus traktor ei vajanud eriti sügavale pinnasesse, kasutati laialdaselt ka MTZ-tüüpi ratastraktoreid, mille haagises oli spetsiaalne selleks otstarbeks valmistatud käru. Käru küljes oli hüdrauliline tõstuk, mis sai ajami traktorilt.

Harvendus- ja sanitaarraieid tehti talvel, sest siis oli üldjuhul maapind külmunud ja traktor vajus vähem pinnasesse kui teistel aastaegadel. Selleks, et kokkuveotraktor ei purustaks väga pinnast, tuli raietöölistel langetatud ja laasitud puude oksad vedada kokkuveoteele. See oli samuti füüsiliselt raske. Ometi oli metskondades tööl palju keskealisi ja nooremaid mehi, sest metsatööd peeti tol ajal prestiižikaks.

Hinnati ka omaette töö tegemise võimalust ja seda, et nii palju kui jõudsid teha, nii palju ka palka said. Ka oli raiemehe palk konkurentsi- ja võimeeline teiste asutuste (kolhoosid-sovhoosid) töömeestega võrreldes.



Iira küla noored Ülejõel 1927.



Pühapäevakool.

Fotod: erakogu

Kuidas külad ja kool kadusid

Ülle Pikinen

Maimu Raudmägi-Raadiku mälestuste järgi

Sõdurid tulid küladesse suurte kivide järele 1949. aastal. Kive oli vaja sellepärast, et ehitati angaare lennukitele Kuusiku-Nõmme ja Iira küla vahele metsa, et vaenlane neid ei näeks. Uus metsatee raiuti

nii laialt välja, et lennuk oma tiibadega sealt lennuväljale mahtus läbi sõitma. Need angaardid on osaliselt praegugi alles.

Peaaegu kõik küla kiviaiad lõhuti segamini, parajad korjati ära ja väiksemad loobiti sinnasamasse laiali. Uus lennuväli tuli ehitada selleks, et reaktiivlennukitele oli pikemat rada vaja. Pealegi oli Kahametsa lennuväli märjem,

lennukid ei saanud nii hästi õhku tõusta. Iira oli kõrgem ja kuivem. Ja Kuusiku Rohelise tänava majad ehitati vene ohvitseridele.

Kogu Iira küla ja veel ka Kuusiku-Nõmme kolm maja lammutati ära. Kuusiku-Nõmmel lõhuti maha üsna uus Kopli talu, kus elasid Eedi ja Pauliine Masing tütarde Helmi ja Eviga, ja Kukekivi talu, kus elasid Mari ja Jaan

Born oma viie tütrega - Hilda, Alma, Liide ning kaksikud Helga ja Laine. Neist on juttu ka 2005. a kirikulehes.

Kolmas talu oli Halli (ka Alli) saun. Seal elas Helga Vokk oma perega. Neile maksti ka mingisugust kompensatsiooni. Inimestel tuli kiiruga uus eluase otsida.

Sikeldi koolimaja jäi alles, sest sinna tuli lennuväe staap. Osa ruume jäi ka kooli jaoks,

sest minu onu Evald Radik lõpetas Sikeldi mittetäieliku keskkooli 1946. a. Alustas kooliteed 1940. a Sikeldi 6-klasilises algkoolis. Sikeldi koolimajas oli 1945. a veel kool sees.

Otsa saunas peeti ka pühapäevakooli, kuid see lõpetas 1945. aastal ära. Õpetajateks ja läbiviijateks olid Leeni Randjärv, Liidia Rohula ja Miina Kummi.

Sikeldi kool alustas tööd

1868. a ja lõpetati 1946. a. Kõik ümberkaudsed lapsed Lipstu, Tõrma, Iira, Kuusiku-Nõmme külast ja Kuusiku mõisast said seal oma alghariduse. Viimane õpetaja oli Jüri Rebassoo, kes elas oma perega Kuusiku-Nõmme külas Raja talus. Siis tehti kool Kuusikule. J. Rebassoo oli seal segakooride juht. Varem käisid ümberkaudsed noored Sikeldi koolimajas koos laulmas.

Küüditamisest

Ülle Pikinen

Maimu Raudmägi-Raadiku mälestuste järgi

1949. aasta jaanuarist maini oli Maimu Raadik katsebaasi sekretär-masinakirjutaja. Mais jäi tal põlv haigeks ja ta pidi töölt ära jääma. Mingit sellekohast haridust tal ei olnud. Õppis tasapisi masinikirja ja sekretäri tööd. Vanemraamatupidaja Voldemar Paiso juhendas kõrvaltoast. Katsebaasi juhataja oli sel ajal Paul Rahno.

25. märtsi hommikul tööle tulles oli katsebaasi kantselei ähmis naisi täis. Eelmisel öhtul olid nende mehed Rapla kultuurimaja partei koosolekule kutsutud. Pandi sinna ööseks kinni ja hommikul pidid küüditajatele kätte näitama, kus elavad need, kes küüditatute nimekirjas olid.

Tuldi ka vanem-teadusliku töötaja Jaak Ümariku ja tema

naise järele. Mõlemad olid juba vanad inimesed ja mehel oli palavik ka veel. Mõned asjad lasti ikka kaasa võtta. Lahtise auto kastiga veeti nad minema. Püssimehed istusid igas kasti nurgas. Maimu kooliõde Irast, Maimo Roosileht Tõntso talust koos perega (isa, ema) oli ka auto peal. Said paar sõna juttu ajada ja ütles, et ei saanud leibagi kaasa võtta. Maimu viis talle oma lõunaks kaasa võetud leiva. Maimo Roosileht tuli haigena tagasi ja suri varsti emakavähki.

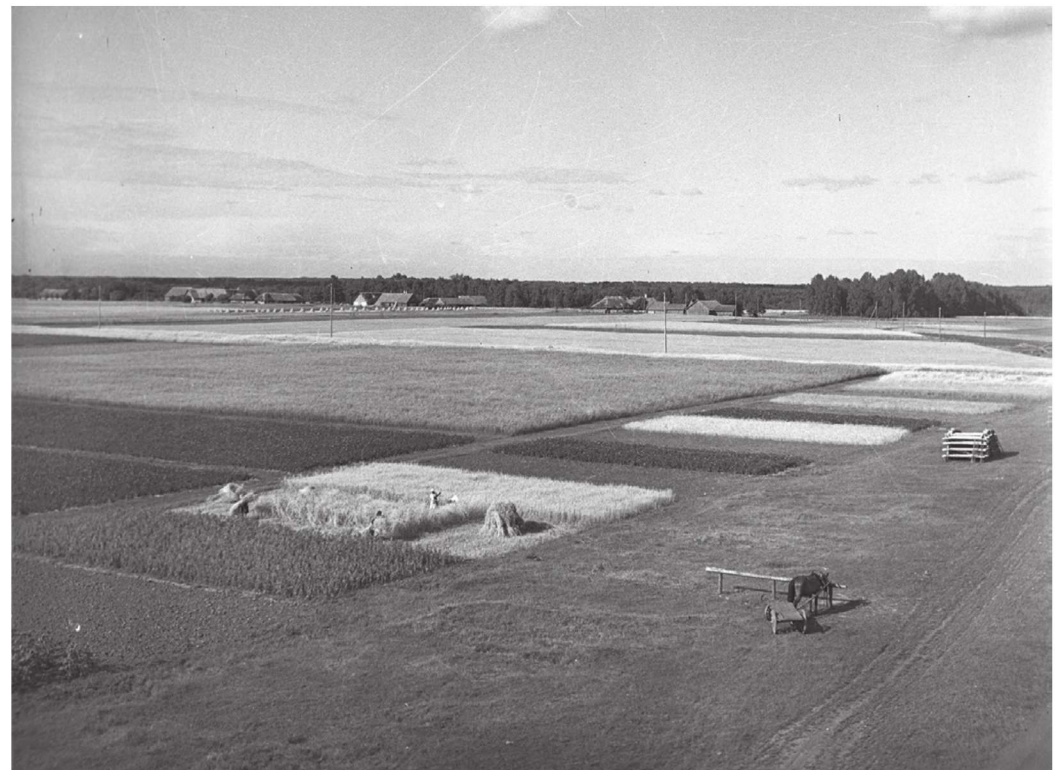
Maimu mäletas, et varsti pärast küüditajate käiku läksid kõik koju, töötegemisest ei tulnud enam midagi välja. Mehed, kes olid Raplasse koosolekule aetud ja siis kinni peetud, tulid tagasi näost kaamed ja valged, sest nii mõnigi pidi oma sõbra kodukoha ära näitama.

Paul Rahno, kes oli ka kinnivõetud meeste seas, nõjatus

laua vastu, näost valge ja põsed täiesti lohku vajunud, ise kokku kukkumas. Kõik teadlased pidid parteisse astuma, sest muidu ei lastud teadustööd edasi teha. Katsed olid aga pooleli, ei saanud neid pooleli jätta.

Politruk Peet Jakobsaar küsinud Maimu järele, et kas ta on tööl, arvas, et talust pärit, küllap viidi ka minema. Aga ei viidud, oli tööl. Jakobsaarel polnud ühte labajala otsa, astus ikka põnts ja põnts kannaga kõvasti vastu põrandat. Ise kiitles, et sõdis metsavenadega ja kaotas jalalaba, aga teised teadsid rääkida, et jäi purjus peaga magama ja külm võttis ära.

Järgmine päev tegid küüditajatest venelased Ümariku korteris puhta töö. Kõik paremased asjad (suletekid, nõud jne) pandi auto peale ja viidi minema. Siis käsutati katsebaasi töölisi tema korterisse asju üles kirjutama. Maimu



Kuusiku katsepõllud olid 1924 - 1949 Iira küla ääres. 1950 tuli lennuväli ja põllud jäid lennuvälja alla. Lennuvälja asi ei olnud 1949 sügisel teada, nii et sügistööd tehti ära.

Fotod: erakogu

käis ka, seal polnud enam midagi, peale mõne eestiaegse ajakirja („Maret” ja muud).

Ema luges neid salaja oma paberite all, sest avalikult ei tohtinud neid lugeda.

Järgmine päev läks tööpäev edasi nagu midagi poleks juhtunudki.

Inga Heamägi tuleb Kohila Koolituskeskust uueks looma

Sellest sügisest on Tohisoo mõisas asuval Kohila Koolituskeskusele uus juhataja Inga Heamägi. Raplamaa Sõnumid vestles temaga koolituskeskuse edasistest plaanidest.

Helerin Väronen

Küsimusele, kuidas vabakutseline kunstnik koolituskeskust juhtima jõudis, vastas naine naljaga pooleks, et rongi ja rattaga tuli. Tegelikult on asi aga väga proosaline. Inga tütar on olnud aasta kunstikooli õpetaja Tohisool. Kui ta kuulis, et juhataja läheb pensionile ja tema asemele valitakse uus, uuris ta emalt, kas too ei taha kandideerida. Eialgu suhtus Inga Heamägi sellesse mõttesse eitavalt, aga mida rohkem ta sellele mõtles, seda enam hakkas mõte Kohilast ja koolituskeskusest meeldima.

"Mulle jõudis kohale, et see on see koht, kus korraldatakse Kohila keraamikasümposiumi. Hakkasin vaatama kodulehte ja tekkis visioon, mida võiks siin ilusamaks teha. Ma olen kunstnik, nii et vaatan väljastpoolt, mis oleks nagu puudu.

Kooli nimi võiks muutuda, logo ja slogan vajavad nüüdisajastamist," sõnas Inga esialgsed mõtete kohta. Praegune nimi võib inimestes eialgu segadust tekitada, et mis sorti kooliga tegu on. Kõige mõistlikum oleks tema arvates nimetada kooli lihtsalt Kohila kunstide kooliks.

Kunstistuudio nagu Saaremaal

"Ma tahaks seda väljapoole kuvamist teha lihtsamaks ja ilusamaks. Raken-dan siin töökohal oma elu-, töö- ja õppimise kogemust," sõnas Heamägi. "Tulin kandideerima kuidagi väga meri põlvini, et niikuinii ei valita, ma olen liiga vana. Olen kunstnik, kel pole riigieelarvelise koha juhtimisest õrna aimugi. Mingi juhtimiskogemus on mul olemas, trammil ei ole küll juhtinud, kuid olen seitse aastat Eesti Vabagraafikute Ühendust juhtinud. Aga see ühendus on rangelt professionaalne ja vabatahtlik kunstiorganisatsioon."

Kooli juhtimine nõuab seadustega kursis olemist ja selle vastu on Ingal tekkinud sportlik huvi. "Ma ei ole veel ametnik ja ma loodan, et ma ei saa ka ametnikuks, aga et asjad oleks õiglasemad, tuleb üht kätt seadusel hoida."

Vaikselt elabki Inga sellesse maailma sisse, uurib eelkäijatest jäänud kaustu ja tutvub sellega, kuidas ikkagi õpetajatele palkade kirjutamine käib. Eelmise juhatajaga on naine korra maha istunud, mitu tundi rääkinud ja märkmeid teinud. Palju on asju, mis vajaks tema arvates muutust, kuid samas leiab ta, et väga palju on jõutud ka ära teha.

"Minu mõte on lihtsalt seda kohta lihvida, läikima lüüa, parendada. Kõige intrigeerivam koht on muidugi suur küün, kuhu tahaks tänapäevasemat keskust, kus keraamikud, muusikud, kunstnikud, kirjanikud saaksid resideeruda."

Näiteks Saaremaal on tehtud selline kunstistuudio, kus saab resideeruda, töötube ja näitusi teha. Tegelikult on selline mõte olnud Tohisool ka varem, isegi projekt oli olemas, kuid seniajani on asi raha taha jäänud.

Üks suur mõte on uuel juhatajal veel: ta soovib Tohisoolle tuua professionaalseid näitusi. Sel juhul on küll vaja arvestada muinsuskaitse tingimustega, sest tööde seinale paneku asemel tuleb näituste jaoks ehitada ilmselt lükkandseinad.

Säilitada seda, mis on väärtuslik

4. septembril oli Tohisool avaaktus ning Inga Heamägil oli hea meel näha, kui palju on neid õpilasi, kes esimest aastat kunsti ja muusikat õppima tulevad. Õpetamise kogemus on tal endalgi olemas. Kui ta õppis Eesti Riiklikus Kunstiinstituudis viiendal kursusel graafikat, õpetas ta Tabasalus enam kui kümnet eri vanuses last, kuid kolm korda nädalas Tallinnast kipspeade ja pak-sude kunstiraamatute tassimine ning igale lapsele võrdselt tähelepanu osutamine põletas väga ruttu läbi.

Eesti Kunstiakadeemias on Inga õpetanud aga tudengeid ja see talle sobis. "Ma oskan juhendada inimesi, kes teavad, mida nad tahavad. Mõisa juhtida... alles vaatan vaikselt, kuidas hakkama saan. Kui ei saa, siis võtan oma kandle ja sõidan Tallinna tagasi," sõnas Inga Heamägi naerulsui. Eialgu käib ta Kohilas neli korda nädalas.

Kuigi plaanid, mida koolituskeskuses muuta, on Inga Heamägil olemas, ei hakka ta muutma õppesse ega sisustusse puutuvat. Selline rahulikult võtmine on ka vallavalitsuse soov. Sõltub ju kool vallast ja selle rahakotist. Hetkel on küll Kohila valla prioriteediks gümnaasiumi juurdeehitus, kuid Heamägi loodab, et meeldivalt alanud suhtlus vallaametnikega kulgeb edaspidi mõnusa koostöös.

Samuti tuleb end kurssi viia sellega, milline on kunsti- ja käsitööhari-duse hetkeseis Eestis. Huviharidust andvate õpetajate palgad on küll iga aasta tõusnud, kuid neid on vähe. Näiteks graafikute seis on nutune, kui võrrelda kasvõi Vilniuse kunstiakadeemiaga, kus kevadel lõpetas graafika õppetoolis 30 bakalaureust ja 20 magistrist.

"See, mis on prioriteet, on alati ühe inimese, juhendaja taga: kas haikusid lugeda või teha projekte ja osta igal aastal moodne trükipress, anda oskusi edasi. Ma olen selle poolt, et säilitada tuleb kõike head, mida meile on õpetatud, ja anda seda ka edasi, mitte tunda muret sellepärast, et äkki oleme vanamoodsad," sõnas



Inga Heamägi.

"Ma loodan, et siin koolis saavad lapsed õppida kõike seda, mis on uhke ja häa. Selleks, et noor inimene ennast leiaks, tuleb avastada tema anded. Kui ta midagi väga hästi ära õpib, läheb tal kohe selg sirgemaks. Käsitööoskused on väga head ja neid peab edasi andma," sõnas ta.

Peale kooli juhtimise teeb Inga kunstnikuna isikunäitusi, kureerides ka teiste omi, ja kujundab raamatuid. Tema viimastest töödest tasuks ära märkida Tiia Toometi lasteraamatu "Mamma, papa ja nende lapsed" kujundust ja illustreerimist ning hilissügisel kureerib ta Eesti Vabagraafikute Ühenduse aastanäitust "Eesti 100 Lätis" Mark Rothko Kunstikeskuses Daugavpilsis.

Sellest sügisest on Tohisoo mõisas asuval Kohila Koolituskeskusele uus juhataja Inga Heamägi.

Foto: SIIM SOLMAN

Prillitellijatele
nägemiskontroll
TASUTA!

**KÕIK
RAAMID
70%**

KUNI

LE TANNEUR
EMPORIO ARMANI
le cluett
Ray-Ban
MEXX
BOSS
VOGUE

Optometri sti vastuvõtt: 12.09, 20.09 ja 27.09
Eelregistreerimine telefonil 4 855 540
T-R 9-18; L 9-13
Kauplus avatud **Rapla Konsumis**, Tallinna mnt 16

Soodustus kehtib raamide ja klaaside koosostul!
Täpsemad kampaaniareeglid kauplustest.

EO
Eesti Optik
www.optika.ee

Järvakandi inimeste ja klaasitehase lugu avanes muuseumi õuel

Pühapäeval, 9. septembril oli Järvakandi rahva jaoks eriline päev. Just sel päeval tõi Järvakandi harrastusteater Kandikohtlased vabaõhulavale tervikliku Järvakandi loo. Varem olid olemas neli lugu, mis nüüd tänu lavastaja Margus Abelile üheks tervikuks seati.

Helerin Väronen

Nagu juba päris alguses selgus, oli etenduse üheks põhitegevuskohaks kõrts. Pole vist väga palju etendusi, milles nii tihti kuuleks lauset “selle peale võtame”. Tegevustik algab krooniku Rita Merekivi jutu järgi aastal 1879, kui 3. veebruaril andis Järvakandi mõisnik Otto von Taube Johan Rungele maad, et sinna klaasikoda ehitada. Läbi etenduse jälgitakse ka kahe noore, Liisu (Kelly Kipper) ja Vardi (Mikk Merekivi) eluteed ja saatusi. Nende lugu sai alguse pingil jalgade puhkamisest.

Parunessi hooldajana ja paruni Otto von Taube toapoi ja sekretärina rääkisid noored teineteisele, kuidas nad sellistesse ametitesse

jõudnud on, endal samal ajal silmad teise kohalolust säramas. Kuid õige pea pidi Liisu minema paruni ja parunessiga kaasa Itaaliasse, jättes Vardi õnnetuna maha. Aastad läksid ja klaasikoja tehniliseks juhiks sai Richard Runge (Raivo Suurvärav), Johani poeg.

Esimeses kõrtsistseenis ilmus peale peremehe Ibrahim (Enn Kingisepp) ja tema kangema poole Kaaga-Maali (Rea Uueni) publiku ette etenduse kõige ebameeldivam tegelane, von Holländer, kelle Andrus Pajumäe suutis tõeliselt vastikuks tegelaseks mängida. Tema kõhutava naeruga võiks lausa lapsi hirmutada. Võtnud üle mõisavalitseja kohustused, jagas von Holländer käsk ja keelde paremale ja vasakule, mis aga kellelegi meeltnööda polnud. Eriti vastukarva olid need Richardile, kes aga klaasikoja tööd vankumatu järjekindlusega edasi ajas.

Elu kõrtsis läks aga edasi ja sinna ilmus oomajale üleküpsenud vanatüdruk Leenu (Krista Heinleht), Kaaga-Maali õde, kellele Ibrahim silma viskas. Kui Leenu lavale (täpsemalt küll murule) ilmus, oli kindel, et saab kuulda kahemõttelisi ja ka väga ühemõttelisi nalju, kuna vaatamata küpsele eale oli Leenu naine, kes tõmbas meeste tähelepanu. Leenu tanu alla saamise lootus kandis lõpuks ka vilja, kui ta heitis

ühte sakslase Ottoga. Saksa keelt Leenu küll ei mõistnud, aga ega armastajatel polegi sõnu vaja.

Üheks erakordseks tegelaseks oli etenduses Nurru, kelle tolguse olemust suutis Kelly Kipper vägagi hästi tabada. Nurru oli kähiseva häälega kohalik piiritusevedaja, kes küll suuremat silmailu ega hingerõõmu kellelegi ei pakkunud, kuid nagu ta isegi ütles, on ta küll tolgus sünnist saadik, kuid vähemalt on ta aus inimene.

Veel enne esimese vaatuse lõppu jõudis Itaaliast tagasi Liisu koos kingituste ja eluolu kirjeldustega. Aeg oli aga sealmaal, et käes oli revolutsiooniline aasta - 1905. Mässajate käe läbi leidis oma otsa von Holländer. Selleks, et etenduse esimene pool ikka lõbusal noodil lõpeks, sai aga kuulda koorilaulu ja näha rahvatantsu.

Teine vaatus algas ähvardavate nootidega aastast 1914. Selleks ajaks oli Liisust saanud Vardi, kõrge riigiametniku naine. Linnast kodukanti külastama tulles käib Vardi külas ka Richardil ja tema koolmeisterist õel Alma Rungel (Linda Erm), kes oma õhtuid veetis Nurru ja Puravikku, haiglaselt armukadedat abielumeest õpetades. Järgnevas stseenis tehtigi lähemat tutvust Nurru ja Puraviku joomisharjumuste ja armukadeduse põhjustega.

August 1914 toob klaasivabrikule rasked ajad, kuna totaalse mobilisatsiooni tulemusel küüditatakse Järvakandist parimad saksa klaasimeistrid. Pidu ei puudu ka raskel ajal ja nii rõõmustavad publiku silma mustlasnaised, kellest üks oskavat ka kõige moodsamat, tagumiku pealt ennustamist. Keegi küll pükse alla ei aja, kuid mustlaste juht Roman ennustab Richardile, et pärast rasket aega saabub klaasivabrikul helge periood, kus nad hakkavad tootma aknaklaasi.

Mehed, Ibrahim ja Nurru on kodumaalt kaugele saadetud, kuid ei ole neil veel naiste eest pääsu. Ibrahim saabub koju ja talle järgneb Hämäläinen, kes küll naljaka, kuid tüütu tegelasena jääb aastaks ajaks kõrtsi jooma ja sõjajutte vestma.

I maailmasõda mõjub klaasivabrikule rängalt, viies endaga häid klaasipuhujaid. Alma on mures ka oma venna Richardi pärast, kes muremõtete tõttu kopsupõletikku jääb. Vaatamata asjaolule, et Vardi ei jõuagi Läti klaasivabriku jaoks materjali tooma ja punased kimbutavad Richardit, jätkab klaasivabrik tööd ja hakkab tootma aknaklaasi, nagu mustlane ennustas.

Kui vabrik 1924. aastal 45-aastaseks saab, läheb Richard väljateenitud vanaduspuhkusele. Vardi ja Liisu meenutavad, kuidas lugu alguse sai

ja loodavad, et need mälestused ei kao koos nendega, vaid pannakse kirja ja ehk mängitakse rahvalegi ette. Punkti etendusele paneb von Holländeri kõhedust ja külmavärinaid tekitav naer.

Klaasivabriku esimene lugu jõudis rahva ette kümme aastat tagasi, kuid see polnud veel ainus tähtpäev seoses selle etendusega. Loo autor Einvald Nõulik sai sel aastal 90-aastaseks. Etendus oli aga sünnipäevakink ka Eestile ja selle toetuseks kinkis Aare Hindremäe, “EV 100 igas külas” koordinaator, Järvakandi kultuurihallile roostevabast terasest tahvli, millel kiri “Eesti Vabariik 100 Järvakandis” ja kuupäev.

Peale kultuurihalli ja Tiia Hansari oli aga veel inimesi, kes mängisid Järvakandi loo valmimisel suurt rolli. Üks neist oli Rea Uueni, kelle kanda oli raske ülesanne kõik teatri-trupi inimesed õigel ajal õiges kohas proovi tegema saada. Etenduse loomise idee sai aga alguse kunagisest Järvakandi arendusnõunikust Sirje Metist, kellel tekkis idee. Juhuslikult leidis ta Einvaldi, kellel oli justkui tellitult stsenaarium just valmis saanud. Ju siis oli nii määratud, et kõik need killukesed Järvakandi ajaloost just siin ja praegu üheks looks kokku saaks, mis oli natukene kurb, natukene tõsine ja pakkus päris palju nalja.



Luulelõunal tutvustas oma luulekogu Lemmi Kuulberg. Foto: HELERIN VÄRONEN

Transformeeritud tunded luulelõunal

Selle aasta viimane luulelõuna oli Rapla keskraamatukogus 5. septembril, kui oma suvel ilmunud luulekogu tutvustas Lemmi Kuulberg.

Helerin Väronen

Raamatukogu kultuurikorralduse spetsialist Age Tekku sõnas sissejuhatuses, et nad tegelikult ei olnud septembrisse luulelõunat planeerinudki, kuid mõned asjad lihtsalt peavad vahel juhtuma. Nii sattus Lemmi luulekogu „Omaette“ suvel raamatukogu töötajate seas ringi käima. Age Tekku sõnas Lemmi Kuulbergi luuletuste kohta, et neid lugedes tekib tunne, et ka tema ise on selliseid mõtteid mõelnud, kuid Lemmi on suutnud need mõtted tabavalt sõnadesse panna.

Ka raamatu kujundus väärib eraldi tähelepanu. Lemmi Kuulbergi põhitegevus on kujundus ja oma raamatu kujunduses on Lemmi kasutanud geoloog Tõnis Saadre

fotosid Eesti Loodusmuuseumi kogu kivististest.

Lemmi Kuulberg alustas sellest, et meil kõigil on elus tumedamaid ja helgemaid hetki olnud. Kui tema oma tumedamatel hetkedel eelmisel sajandil pidi palju haiglas olema, heegeldas ta alguses oma tunded linikutesse. 20 aastat tagasi kohtas ta aga oma kunagist salajast silmarõõmu. Sellest saadud hinge vapustuse tulemusel pani Lemmi kirja kolm esimest luulerida, millele järgnesid juba uued. Nii sai ta aru, et hinge vapustuse hetkedel võivad minna juuksed lokki, sündida heegeldustööd või hoopiski luuleread.

Raamatu väljaandmisel on olnud abiks paljud inimesed. Sealhulgas kirjastuses töötavad toimetajad, kuid ka Lemmi õde Ly Seppel. Luuleraamatu trükkimiseks sai ta ka loomestipendiumi.

Lemmi Kuulberg luges ette osa oma luulevormis mõtisklustest, mis on kogunenud viimase paarikümne aasta jooksul. Mõned seigid neist jäid kummitama. Näiteks mõttekild sellest, et vahel otsime kala vales tiigist, vahel pole tiikigi seal metsas, kust seda otsime, ja vahel pole metsa ennastki enam. Kui tuua välja mõningad luuletuste märksõnad,

võiks need olla tunded, mälestused, igatsus, unenäod ja mõtisklus.

Selline luulelõunal esinemine oli Lemmi Kuulbergi jaoks uus kogemus ja ta oli väga tänulik kohaletulnud rahvale, kes aitasid tal selja taha jätta transformeeritud jamad. Luuletuste kirjutamine annab võimaluse muundada energia ühest liigist teise ja Lemmi on tänulik, et tal on olnud võimalus oma tundeid niimoodi väljendada.

Luule on tema jaoks mõjunud teraapiaks ja ilmselt leidis ka iga kuulaja tema mõttekildude seast midagi enese jaoks.

Luuletamine aga pole Lemmi Kuulbergi ainus hobi tema põhitöö, raamatute kujundamise kõrval. Paljud mäletavad ehk tema fotonäitust „Unihobu“. See aga pole olnud tema ainus näitus. 16. korrusel elades on ta aknast pildistanud ümbrust. Tema sõber Tõnis Saadre, kes ise on professionaalne fotograaf, pildistas vahel koos temaga ja pakkus, kas Lemmi ei tahaks oma piltidest näitust teha. Kolm päeva hiljem oli näitus olemas. „Nii juhtub, kui lasta lahti asjadest, et nii on ja nii peab,“ sõnas Lemmi Kuulberg ja lisas luulelõuna lõpetuseks veel, et „võtame heaks kõik vead, mis meil on“.

Kuidas töötab digikunstnik-illustraator?

Sellele küsimusele said soovijad vastuse 5. septembri õhtul, kui külastasid Rapla keskraamatukogu.

Helerin Värönen

Kehtnas elav digikunstiga tegelev illustraator Made Balbat oli otsustanud oma näitust Raplas üles pannes, et ei tee mitte pidulikku avamist, vaid piduliku lõpetamise. Ja lõpetamisel sai muuhulgas näha, kuidas käib arvuti ja graafikalaua abil illustratsioonide loomine.

Made Balbat alustas sellega, et rääkis raamatuist, mida ta on illustreerinud. Näiteks Olivia Saare teose "Edev nina" puhul oli pildidel ruumipuudus, kuid "Hiirepoiss Krips ja rotipoiss Krops" on algusest lõpuni tema enda kujundatud, nii et seal sai ta ise otsustada, kuhu ja kuidas pildid paigutuvad.

Suurel ekraanil võis aga vaadata, kuidas digilaul illustratsioonide loomine käib. Kõik algab taustast ja tegelaskujust. Erinevaid taustu saab tavaliselt pildipankadest, tegelaskujude jaoks aga läheb vahel vaja mitut erinevat pilti, mille kunstnik siis omavahel kokku sobitab. Näiteks Pöial-Liisi on kokku pandud viiest lapsepildist. Najatlemisi võiks öelda, et tegemist on omamoodi Frankensteinini tööga.

Valmis illustratsioon koosneb väga paljudest kihtidest ja suurel hulgal tööd tuleb teha digipliiatsiga. Sellega töötades aga ei ole pilt nähtav digilaul, vaid arvutis ja selline pimesi töötamine muudab illustratsiooni loomise veelgi keerulisemaks.

Ühe pildi loomiseks kulub Made Balbatil keskeltläbi kaks nädalat. Kõige enam võtabki aega karakteri ja sobivate elementide leidmine. Made võrdleb seda filmimaailma *casting* uga, kus igasse rolli tuleb sobiv osatäitja leida.

Küsimusele, kas vahel võivad ekraanil nähtavad värvid ja printitud tööde värvid erineda, vastas kunstnik, et esimeses tema illustreeritud raamatus, mis oli Viivi Luige "Aabitsajutud", olid tõesti värvid väga ülekeeratud. Digiprinti puhul aga enamasti selliseid apsakaid ei juhtu. Digitehnoloogia pluss on see, et seda saab trükkida ka väga väikestes mahtudes, lisas Balbat.

Päev varem sai Made Balbat kätte ka oma muinasjutukalendri proovitrüki, mida varsti leiab raamatupoodidest ja Väärt Raplamaa Toote poest. Hetkel on tal aga käsil järjekordse "Põhjamaade romaani" sarja teose



Illustraator Made Balbat tutvustas oma illustreeritud raamatuid ja pärast näitas suurel ekraanil, kuidas ühe pildi loomeprotsess välja näeb. Foto: HELERIN VÄRÖNEN

kujundamine.

Kõige meelsamini teeb Made Balbat aga selliseid pilte, nagu on olnud

tema libahundi sari ja muinasjuttude viimased pildid, ehk millel ei ole konkreetset tellijat. Made Balbati

kui kunstniku põhisissetulek tulebki vabaloominguna valminud piltide müügist.

SÄR
IN 14/15
SEPTEMBER
RAPLA
KULTUURIFESTIVAL

REEDE 14.09

AVAMINE 17.30

PUULUUP 18.00

CÄTLIN MÄGI 19.00

TÖNIS MÄGI 20.00

HOLY MOTORS 22.00

KESKÖÖLUULE 23.00

DORIS KAREVA / TIMO MARAN / MAIMU JÖGEDA

NOËP 00.00

MASINAMUSI DJ 00.00

LAUPÄEV 15.09

11.00 LASTEHOMMIK

12.30 SILVER SEPP

14.00 "MARAN" ANTS TAMMIKU FILM

16.00 KIRJUTATUD ON... JOONAS HELLERMA JA ERKKI-SVEN TÕÜR

17.00 PIHLAP • UUD

18.00 NIILLAS HOLMBERG "MÖÖDA PÕH JAPÕTRADE JALAJÄLGI"

19.00 UUS ENERGIA

20.00 VANAMEES SPEŠIAL

21.00 BLACK BREAD GONE MAD

22.00 STAND UP - KALL/VEELMAA/ JÜRISSE

23.00 MIL JARDID

00.00 BAASIS MASINAMUSI DJ

01.00 MEISTERJAAN

KUNSTIPROGRAMM

KOHILA KERAAMIKA NÄITUS

AVATUD FESTIVALI ALAL 14-15.09

SÄRIN.LOOMEBAAS.EE

Juristi nõuanne

Mürataseme mõõtmine on riskianalüüsi üks osa

Lugeja küsib: Minu tööruumis on segav müra. Meil oleks vaja mõõta mürataset selgitamaks, kas see on tervisele ohutu. Meie tööandja on sellest teadlik, kuid pole probleemi lahendanud.

Vastab Rein Reisberg, Tööinspektsiooni töökeskkonna konsultant: Tööandja peab korraldama töökeskkonna riskianalüüsi, mille käigus selgitatakse välja töökeskkonna ohutegurid (sealhulgas müra), mõõdetakse vajaduse korral nende parameetrid ning hinnatakse riske töötaja tervisele ja ohutusele. Riskianalüüsi tulemusi peab tööandja tutvustama töötajatele, et iga töötaja teaks, millised on tema töökohal esinevad ohutegurid ja kas need võivad

põhjustada tervisekahjustusi. Müra puhul on oluline eristada, kas tegemist on töö tegemist segava müraga või on müratas nii kõrge, et see võib põhjustada kuulmiskahjustusi. Esmase mõõtmise saab teha tööandja ise indikaatorseadmega mõõtes. Üheks aluseks müra mõõtmise vajaduse hindamisel võib olla see, kui töötajad ei saa töökeskkonnas asudes teineteisest 1 m kaugusel tavalise hääletugevusega omavahel rääkida ning tuleb

rääkida valjemini, kuna müra segab. Ligikaudset müra taset on võimalik mõõta ka nutitelefoniga, kui selles on spetsiaalne äpp. Kui müratase indikaatorseadmega mõõtmisel ületab 80 dB(A), peab tööandja korraldama müra mõõtmise, mille teeb pädev mõõtja taadeldud või jälgitavalt kalibreeritud mõõtevahendit kasutades ja järgides asjakohast mõõtemetoodikat. Tööandja peab korraldama sellised mõõtmised ka siis, kui tööinspektor seda nõuab. Kui tööandjaga suhtlemine ei too selgust müra võimalikust mõjust tervisele, küsige nõu infotelefonilt 640 6000 või aadressilt jurist@ti.ee

Hinnavõrdlus



Foto: STINA ANDOK

Need vastupandamatud seened

Stina Andok

Nii kui kalender kisub suve teise poolde ja taevas on õnnistanud meid mõningate vihmasadudega, hakkab pih-ta üks lõpmatu seentejutt. Kas neid on, milliseid on ja kust neid võiks leida. Vähe-masti meie kodus on see nii. Küllap see mingisugune põ-liseestlaslik geen on, mis hak-kab osas meis eriti tugevalt tööle ning muudab metsa all kasvavad mügarikud täiesti vastupandamatuks. Oma lapsepõlvestki juba mäletan seda seenejuttu, küll mitte nii palju seente korjamist või nende söömist, aga juttu küll. Mina ei ole seeneline. Ma ei tunne seeni ega ole tundnud ürgset kutset korviga ennast-unustavalt metsa tõtata. Küll aga on kirjlik seenearmasta-ja minu abikaasa ning mõned teisedki lähikondlased. Saan aru, et seeneihalus on pärilik. Ikka korra sügisel meenu-tab abikaasa heldimusega, kuidas tema isa käis tõelise hasardiga metsas. Tõi ühed ämbritäied koju, tühjendas ämbrid ja läks uute järele. Kuigi seenelist minust ei ole, võin ma seentest süüa teha ja neid ise ära süüa küll. Meie peres lähenetak-se seente söömisele mitmel

moel. Vahel ärkab mingisu-gune tuhin, mis sunnib seeni purki tegema, kuid märksa sagedasem juhul on, et see-ned satuvad pajaroogadesse, ahjukartulitele seltsiks või kastmesse. Täna pakun välja retsepti ühe hea seenekastme valmistamiseks. Paraku on seened sellised elukad, mis pere pisematele iga kord ühtviisi heal meelel suust sisse ei kipu minema. Selleks puhuks on aga üks vana tuttav nipp varnast võ-ta. Täna välja pakutud retsept on meie pere poolt välja töö-tatud ja tavaks kujunenud. Kui palju seeni kasutada ja kas neid lisada kastmesse tervetena, tükeldatuna või püreestatuna, nagu mina täna välja pakun, on igaühe enda otsustada. Ka selle, mis lisandiga seenekastet serveerida, jätan iga pere enda otsustada. Nii palju võin öelda, et maitseelamus sellest ei ka-hane, kui seeni pole kastmes näha. Oma maitseelemendi nad annavad kastmele ikka, kuid kui laps küsib: „Ega siin seeni sees ei ole?“, saab rahumeeli vastata: „Ei ole.“ Näha neid ei olegi. Ise ka ei usuks, kui ei teaks omast kogemusest, aga miskipärast nii on, et seenekaste maitseb

pisikestele imehästi täpselt nii kaua, kuni nad ei tea, et selles seeni on. **Vaja läheb:** seeni, 1 sibul, 4 küüslauguküünt, võid, 130 g suitsupeekonit, 400 ml toidu-koort, soola ja pipart. **Tee nii:** Kuumuta seeni tasasel tulel aeg-ajalt segades, kuni seentest eralduv vede-lik on aurustunud. Seejärel lisa või ning prae veel mõni minut ning tõsta kõrvale. Meie praadisime seened juba näiteks päev enne kastme valmistamist ära. Kui seened on praetud, on õige hetk nad ka soovi korral püreestada. Seejärel prae võiga läbi ka sibul ja küüslauk. Lisa peeneks hakitud peekon. Nüüd lisa segule seened või seenepüree, kuumuta pisut ning vala juurde toidukoor. Kuumuta keemiseni. Maitsesta. Serveeri kohe meelepära-se lisandiga. Meie pere kõige pisem sööb seda meelsasti näiteks pastakastmena.

Rapla Talupoest võib leida Peipsi sibulat hinnaga 2,50 eurot kg, küüslauku hinnaga 9,50 eurot kg, Pajumäe 35% rõõska koort hinnaga 1,60 eurot 250 ml ja Kehtna Mõisa suitsupeekonit hinnaga 7,70 eurot kg.

VABAD TÖÖKOHAD

Raplamaal seisuga 12.09.2018



Tööpakkumise nimetus	Asukoht	Tööandja	Kandid tähtaeg
Kokk	Rapla linn	Baltic Restaurants Estonia AS	14.09.2018
Puhastusteenindaja	Rapla linn	SOL Baltics OÜ	21.09.2018
Teenindaja	Rapla linn	Selver AS	16.09.2018
Eripedagoog	Rapla linn	Rapla Vallavalitsus	30.09.2018
Kokk	Rapla linn	RRLektus AS	17.09.2018
Värvamehaanik	Rapla linn	RMW AS	30.09.2018
Õde	Rapla linn	Sihtasutus Raplamaa Haigla	21.09.2018
Testklint	Rapla linn	Dive Eesti OÜ	30.09.2018
Müüja-kassapidaja	Rapla linn	MAXIMA Eesti OÜ	25.09.2018
Logopeed	Rapla linn	Sihtasutus Innove	21.09.2018
Operaator	Purila küla	Allied Timber OÜ	16.09.2018
Tootmistööline	Purila küla	Allied Timber OÜ	16.09.2018
Hooldustöötaja	Kuusiku alevik	Ardis Konsultatsioonid OÜ	28.09.2018
Tootmistööline	Kalevi küla	Saarioinen Eesti OÜ	30.09.2018
Puhastusteenindaja	Kalevi küla	Saarioinen Eesti OÜ	17.09.2018
Puusepp	Juuru alevik	Arca Nova Element OÜ	23.09.2018
Kokk	Juuru alevik	Juuru Hooldekodu	16.09.2018
Abitööline	Alu alevik	ALU FMO OÜ	15.09.2018
Autotehnik/lukksepp	Alu alevik	ALU MV OÜ	06.10.2018
Montaažilukksepp	Alu alevik	ALU FMO OÜ	15.09.2018
Kaupluse juhataja asetäitja	Märjamaa alev	Rapla Tarbijate Ühistu	16.09.2018
Kokk/abikokk	Märjamaa alev	RAIGER TRIO OÜ	16.09.2018
Koristaja	Märjamaa alev	MAXIMA Eesti OÜ	16.09.2018
Vahetusevanema asetäitja	Märjamaa alev	MAXIMA Eesti OÜ	16.09.2018
Kassapidaja- müüja	Märjamaa alev	MAXIMA Eesti OÜ	17.09.2018
Tegevusjuhendaja	Vilivere küla	Kohila Turvakeskus	14.09.2018
Traktorist	Sutlema küla	Šeiker Teed OÜ	13.09.2018
Kunstnik	Prillimäe alevik	Tallinna Kunstkeraamika Tehas OÜ	30.09.2018
Tootmistööline	Kohila alev	Tallinna Pesumaja OÜ	16.09.2018
Tootmistööline	Kohila alev	EcoBox OÜ	30.09.2018
Müüja	Kohila alev	Rapla Tarbijate Ühistu	16.09.2018
Turvastöötaja	Kohila alev	AS G4S Eesti	30.09.2018
Tehnik	Kohila alev	Kohila Vineer OÜ	23.09.2018
Tõstukijuht	Kohila alev	Kohila Vineer OÜ	23.09.2018
CNC-pingi operaator	Kohila alev	Kohila Vineer OÜ	23.09.2018
Operaator	Kohila alev	Kohila Vineer OÜ	23.09.2018
Laohoidja	Kohila alev	Kohila Vineer OÜ	16.09.2018
Vahetuse meister	Kohila alev	Kohila Vineer OÜ	16.09.2018
Ümbrikute tootmisliini pakkija	Kohila alev	Bong Eesti OÜ	21.09.2018
Tugiisik lasteaiaaerialisele lapsele	Kohila alev	Kohila Vallavalitsus	17.09.2018
Majaelementide valmistaja	Hageri alevik	KMT Prefab OÜ	23.09.2018
Haridus- ja kultuuritöö spetsialist	Kehtna alevik	Kehtna Vallavalitsus	17.09.2018
Müüja	Kehtna alevik	Rapla Tarbijate Ühistu	23.09.2018
Puhastusteenindaja	Järvakandi alev	SOL Baltics OÜ	17.09.2018
Järvakandi kultuurihalli olme-töötaja	Järvakandi alev	Kehtna Vallavalitsus	30.09.2018
Vetvelsker-seemendaja	Eidapere alevik	Tavex OÜ	02.10.2018
Loomakasvatustjuht	Eidapere alevik	Tavex OÜ	02.10.2018

	Sibul, 1 kg	Küüslauk, 1 kg	Suitsupeekon, Rakvere, 130 g	Toidukoor, 20%, Alma, 400 ml
Meie Toidukaubad	0,59	2,99	1,65	0,99
Selver	0,39*/0,49	6,49	1,69	1,09
Konsum	0,39	2,49	1,65	1,10
Maxima	0,39	1,99*/2,45	1,59	-
Mini-Rimi	0,49	2,49	1,59	-
*Soodushind/ tavahind Hinnad on seisuga 11.09.18				

Ka tuttavas metsas võib ära eksida

Marja- ja seenehooaeg meelitab inimesi metsadesse jalutama. Pilk saadustel, kipuvad inimesed aga ka oma kodustes metsades ära eksima ja kadunud jalutajad on politsei jaoks iga-aastane tõsiasi. Piirkonnapolitseinikud **Kaspar Rodes** ja **Gert Kalmiste** jagavad kogemusi ja juhiseid, kuidas ohtusid vähendada ja eksimise korral käituda.

Stina Andok

Kui ilm on ilus ja tekib tunne, et tahaks metsa minna, tuleks enne korvi näppu haaramist ja metsa poole tõttamist mõned asjad siiski läbi mõelda. „Keegi ei lähe metsa mõttega, et ta sinna kindlasti ära eksib, aga elu näitab, et selliseid asju tuleb ette,” ütleb Rodes. Esmalt tuleks politseinike sõnul selga valida erksamad tooni riided, et juhul kui tekib olukord, mil inimest tuleb otsima asuda, on teda lihtsam metsas silmata. Seejärel tuleks läbi mõelda, mida oleks tarvis kaasa võtta.

Kõige tähtsam on täislaetud akuga telefon. Tänapäeval on enamikul nutitelefonid, mille akud ei ole paraku kuigi hea kestvusega, mistõttu tuleks enne kodust lahkumist aku kindlasti täis laadida. Lisaks telefonile soovivad politseinikud kaasa pakkida vile, taskulambi, tikud või tulemasina, juua ja süüa ning krooniliste haiguste või allergiate korral ka vajalikud ravimid.

Kui asjad on kokku pakitud, tuleks oma metsa minekust, valitud sihtpunktist ja eeldatavast koju saabumise ajast teavitada oma lähedasi või kasvõi näiteks naabrit. „Sellisel juhul oskab see inimene kahtlustama hakata, kui seeneline on metsa liiga kauaks jäänud,” selgitab Rodes.

Oluline on aga, et sellistel juhtudel annaksid seenelised endast märku ka koju saabudes. Politseinikel on kogemusi, mil teatatakse inimese kadumisest, kuid kadunud inimene on juba hoopis teises kohas ega teagi, et teda otsitakse.

Ära häbene abi kutsuda

Hea abivahend metsas on vile, kuna seda kuuleb hästi. Vile heli eristub kergesti muudest kõrvalistest helidest ning vile puhumine ei kuluta nii palju energiat kui karjumine. „Vilistada on oluliselt lihtsam kui karjuda tund aega järjest nii, et keegi eemalt kuuleks,” selgitab Rodes.

Metsas liikudes tuleks pidevalt jälgida oma ümbrust. „Kui mets muutub liiga tihedaks ja tekib võimalus, et üks hetk enam

ei saa täpselt aru, kus kohas ollakse, tuleks kindlasti tagasi pöörduda, mitte sügavamale metsa minna,” juhendab Rodes.

Kui ollakse juba eksinud, on tähtis säilitada rahu. Politseinike sõnul ei tasu inimestel huupi suvalises suunas edasi rutata, lootes, et leitakse tee, kuna nii joostakse tihtipeale veel rohkem padrikusse. Soovituslik on püsida lagedamatel aladel, et olla nähtavamal, ning mitte peituda puu varju. „Inimene peaks ennekõike kuulama ja ringi vaatama. Kui on kuulda sõidukite müra, siis võiks eeldada, et kuskil on sõidutee, või kui on kuulda loomade hääli, siis võiks eeldada, et lähedal on majapidamine,” räägib Rodes.

Kõige tähtsam on aga mitte karta abi küsida ning mitte oodata pimedat. Politseinike sõnul on eriti just vanemate inimeste puhul välja tulnud see, et ei julgeta helistada. Inimesed tunnevad piinlikkust, et suudeti ära eksida. Politseinikud aga julgustavad abi otsima kohe, kui on tekkinud tunne, et ei saa enam päris täpselt aru, kus ollakse. Vahel õnnestub inimestel nutitelefoni ja GPS-i toel metsast välja saada, aga teinekord puudub kas nutikas telefon või vastavad oskused.

Sireenid ja vilkurid

112 helistades tuleb võimalikult täpselt kirjeldada enda ümbrust. „Kas on metsasihte, lagunened hooneid, suuremaid kive või midagi muud sellist, mida päästjad saaksid jälgida,” selgitab Rodes. Säästa tuleks ka oma telefoniakut. Kui väljas on juba pime, ei peaks tingimata telefoniga valgust näitama ega muusikat kuulama, vaid telefoni tuleks kasutada üksnes info edastamiseks.

Kui vajalikud abivahendid on kaasa võetud, saab inimene pimeduses endale näiteks väikese lõkke teha, et tekiks valguskuma, mis aitaks päästjatel inimese asukohta lihtsamini märgata. Seejuures panevad politseinikud inimestele südamele, et lõkke tegemisel tuleks jälgida, et see tegevus oleks ohutu nii loodusele kui ka inimesele endale.

Otsingutel on politseinike sõnul välja kujunenud klassikaks,

mis enamikul kordadel toimib, inimese arvatavas asukohas sireenidega märku andmine. Seejärel on inimene sireenide suunas liikuma hakanud ja metsast välja pääsenud. Kalmiste sõnul on aga inimesed teinekord suurest hasardist liikunud tunduvalt kaugemale, kui nad ise oskavad aimata ning seetõttu on politsei pidanud ka pikemaid tiire ümber metsa tegema, et õiget kohta tabada. Kui inimene näiteks aga ei kuule väga hästi, kasutab politsei ka vilkureid. Valgusvihud paistavad läbi metsa ja inimene on leidnud tee välja. Rodesele meenub juhtum, mil vaegkuulja suudeti leida aga hoopis tänu kaasas olnud koerale. Nimelt hakkas eksinu oma koerale linde näitama, mis ajasid teda haukuma ja tänu koera haukumisele leidsid politseinikud inimese metsast üles.

Ka kodu lähedal võib eksida

Kuigi üsna levinud on arusaam, et oma kodulähedastes metsades ei ole võimalik ära eksida, on politseinike sõnul sagedased juhtumid, mil eksitakse ka nendesse metsadesse, kus tihti käiakse. Rodes toob näite, kuidas üks talunike läks läbi metsa naabrimõõda ta on harjunud pidevalt käima, kuid pimeduse saabudes suutis ta siiski ära eksida. „Isegi väga käidud ja tuttav tee võib üks hetk segadust tekitada,” teab Rodes.

Enne metsa minemist soovivad politseinikud veenduda ka oma võimetes. Kui liikumine on raskendatud, tuleks kaaluda, kas tasub retke üldse ette võtta. Rodes meenutab juhust, mil karguga inimene läks metsa, jäi pimedale peale ning vajus jalupidi mutta kinni, suutmata sealt enam omal jõul välja tulla. Kalmistel on samuti kogemus metsa rändama läinud karguga mehega, kes ei leidnud enam teed välja. Mees õnneks küll leiti, kuid selleks ajaks oli ta jõudnud tundide kaupa ringi käia ja ennast väga ära kurnata.

Politsei julgustab inimesi võimalikult vara abi otsima hakata ning soovib kohe 112 helistada. „Ei tasu karta, et päästjatel ja politseil on midagi targemat teha. Kadumine on tõsine asi, inimelu on oluline,” ütleb Kalmiste. Rodes ega Kalmiste ei mäleta sellist aastat, mil ei oleks pidanud kedagi otsima. „See käib hooajaga kaasas,” nendib Rodes ning lisab: „Inimene peaks endale teadvustama, et ka tema võib ära eksida. Tuleks teha kõik endast olenev, et seda riski minimeerida.”



Foto: ULVI BLANDE

Eelmise aasta statistika

2017. aastal sai politsei kokku 317 teadet kadunud/eksinud inimesest maastikul, realseid otsinguid viidi läbi 149 korral. Eelmisel aastal laekus maastikul kadunud/eksinud inimestest kõige rohkem teateid septembrikuus. Mõned näited:

Eelmise aasta 3. augusti pärastlõunal sai politsei teate, et kaks meest on Ohulepa küla kandis rabasse ära eksinud. Politseipatrull juhendas neid telefoni teel ja mehed said ise metsast välja.

Eelmise aasta 19. septembri õhtul andis 63-aastane naine teada, et ta on Märjamaa vallas metsas ligi kaks tundi koos oma mehega jalutanud, kuid nad ei oska enam metsast välja tulla. Politsei positsioneeris nende asukohta telefoni järgi ja leidis nad ligi poolteist tundi hiljem.

Selle aasta 10. augustil teatas 43-aastane mees, et tema 88-aastane vanaema on Kohila alevis läinud metsa, naisel jalad valutavad ja ta ei suuda edasi liikuda ning on ilmselt ka eksinud. Vähem kui tunni pärast leidis politseipatrull naise ja andis üle kiirabile.

Metsamineku meelepea

Rain Uibo, Lääne prefektuuri tagaotsimise koordinaator

METSA MINNES:

- võta kaasa laetud akuga telefon,
- taskulamp, tikud või tulemasin,
- juua, süüa (lutsukomm, tudengi eine jne)
- pane selga erksamad riided, vajadusel jõuavad otsijad sinuni kiiremini,
- metsa minekust anna tuttavale teada või jäta kiri koju, kuhu metsa sa lähed,
- ära mine üksinda, koos kaaslasega on huvitavam ja ohutum,
- metsas liikudes jälgi ümbrust, vajadusel hakka tulnud teed pidi tagasi liikuma,
- julge suhelda teiste inimestega, keda metsas võid kohata,
- võimalusel võta kaasa vile.

KUI OLED EKSINUD:

- säilita rahu ja jälgi ümbrust, leia rada, kustkohast tulid,
- kuula ümbruskonna hääli, kus võib asuda lähim sõidutee, koduloomad,
- suhtle inimestega, keda võid metsas kohata (tema ei pruugi eksinud olla),
- leia teeots või metsasiht ja jää paigale,
- helista tasuta numbril 112 ja sind aidatakse,
- võimalikult täpselt kirjelda enda ümbrust ja räägi, mida metsas olles märkasid (suur kivi, lagunened hooned jne),
- säästa telefoni akut (ei tasu hakata mängima või uudiseid lugema jne),
- tee ennast nähtavaks (erksad riided nähtavale),
- vajadusel tee väike lõke, et sooja saada (sind nähakse siis juba kaugelt).

MAGNUS KIRT

PÕRUTAS KOHILA STAADIONI REKORDI

Siim Jõgis

Heitjate seeriavõistluse viies ning ühtlasi finaaletapp peeti reede, 7. septembri õhtul Kohila staadionil. Võistluspäeva säravaima tulemuse eest hoolitses odaviskaja Magnus Kirt, kes saatis esimesel katsel oda 88 meetri ja 43 sentimeetri peale. See tulemus tähistab alates 7. septembrist uut Kohila staadioni rekordit.

See on isegi parem tulemus, kui ta suutis visata tänavustel Euroopa meistrivõistlustel Berliinis. Siis saatis ta oda 85.96 peale ning teenis sellega pronksmedali. Reedesel võistlusel Kohilas sai Kirt kirja veel kaks üle 85 meetri tulemust – 85.90 ja 85.58. Tanel Laanmäe parimaks odakaareks mõõdeti 73.50 ning see andis kokkuvõttes teise koha. Meeste odaviskes oli kolmas Erki Leppik tulemusega 70.04. Naiste odaviskes hoolitses õhtu parima tulemuse eest Liina Laasma, kes sai tulemuseks 58.27.

Kuigi stardis ei olnud Gerd

Kanterit, pälvis piisavalt tähelepanu ka meeste kettaheide. Esikoha saavutas Martin Kupper, kelle parim tulemus oli 63.46. Tema oli ka ainuke, kes suutis alistada 60 meetri piiri. Teise koha sai vanameister Aleksander Tammert ning tema saatis ketta 54.33 peale. Kolmanda koha teenis Priidu Niit tulemusega 52.06.

Kohilas võistlesid peaaegu kõik meie paremad heitjad - Magnus Kirt, Martin Kupper, Liina Laasma, Tanel Laanmäe, Kätlin Tõllasson, Anna Maria Orel, Kati Ojaloo, Kätlin Piirimäe ning Jander Heil.

Magnus Kirt heitis Kohila staadionil nii hea tulemuse, et augustis Berliinis toimunud Euroopa meistrivõistlustel oleks nii pika odakaare eest saanud hõbemedali. Toona pidi Kirt leppima siiski pronksiga.

Fotod: SIIM SOLMAN



Rapla kardirajal peeti driftihooaja viimane etapp

Siim Jõgis

Eesti drifti liit tõmbas oma võistluskalendri alla Rapla kardirajal. Hooaja viimane etapp toimus möödunud reedel ja laupäeval, vastavalt 7. ja 8. septembril. Eesti meistrivõistluste finaalsõidud toimusid nii Pro-am kui ka Pro klassis. Laupäevasele võistluspäevale pani punkti "Legendide võistlus". Eesti drifti liidu jaoks oli tänavune hooaeg järjekorras kümnes. Enamasti on peetud üks etapp ka Rapla kardirajal, ainult eelmise hooaeg jäi vahele. Võistluste korraldaja

Marko Opmann ütles, et neil oli väga hea meel tagasi Raplas olla. "Raplas on iseenesest väga mugav rada. Ainuke mure on parkimiskohtadega. Neid võiks olla rohkem," sõnas Opmann.

Huvi nädalavahetusel toimunud võistluse vastu oli toepoolest nii suur, et parkimiskoha leidmisega võis tekkida tõsiseid raskusi. Kõikide võistlusklasside peale kokku käis rajal ligikaudu viiskümmend võistlejat. Rapla etapi võitjaid autasustati laupäeva õhtul tseremoonial ööklubis MadHouse. Hooaja parimaid autasustatakse Eesti Autosporti Liidu hooajalõpu galal.



Hooaja viis paremat võistlusklasside kaupa:

ESTONIAN STREET CUP 2018

	Laitse	Läti	Kehala	Rapla	Kokku
1. Saimon Kõst	98	25	73	112	308
2. Michael Reiljan	65	55	30	64	214
3. Jakov Leshkin	0	0	55	73	128
4. Aleksandr Pihaja	0	0	54,5	67	121,5
5. Rainer Muuli	0	24,5	24,5	69	118

ESTONIAN PRO-AM 2018

	Riia	Laitse	Pärnu	Kehala	Rapla	Kokku
1. Oliver Randalu	26	112	98	79	110	425
2. Marco Premis	100,5	79	0	90	100	369,5
3. Raigo Rande	0	84	106	57	63	310
4. Karel Piiraja	55	96	73	24,5	0	248,5
5. Sander Saar	0	65	86	0	86	237

ESTONIAN PRO 2018

	Riga	Laitse	Kehala	Pärnu	WK	Rapla	Kokku
1. Mihkel Norman Tults	73	112	84	60	112	112	553
2. Birger Kiirend	62	82	63	57	55	96	415
3. Jako Pino	67	77	58	62	55	57	376
4. Henri Kivimägi	58	63	57	65	61,5	71	375,5
5. Andri Raudva	55	67	72	73	24,5	65	356,5



Kuigi eelmisel aastal jäi Eesti drifti liidu hooajal Rapla etapp vahele, siis tänavu oldi tagasi rajal. Vaatemänguline võistlus toimus 7. ja 8. septembril.

Foto: SIIM SOLMAN

Esimest hooaega välisliigas, ent vastas ikkagi tuttavad meeskonnad

Siim Jõgis

Avis Utilitas Rapla uus ääremängija Ervins Jonats (27, 203 cm) jõudis Raplasse reede, 7. septembri hommikul. Raplamaa Sõnumitel õnnestus temaga jutule pääseda enne hommikust treeningut esmaspäeval, 10. septembril.

Tegemist on igati kogenud mängijaga. 2016. aasta kevadel võitis ta koos BK Valmieraga Läti meistrivõistlustel kuldmedali. Tänavu kevadel sai ta BK Jurmala meeskonnaga kaela Läti meistrivõistluste pronksi ja Balti liiga hõbeda.

Rapla meeskonna fännid võivad teda isegi mäletada, sest tänavu jaanuaris käis ta Sadolini spordihoones mängimas. Jonats igal juhul seda kogemust mäletab. Eriti seda, kuidas fännid lehvitasid BK Jurmala peatreeneri Martins Gulbise näoga pilte. Nüüd on Jonats pühendunud Avis Utilitas Rapla aitamisele uues Eesti-Läti ühisliigas ning pole enda sõnul maha matnud ka unistust Läti koondises mängimisest.

Oled Raplas neljandat päeva. Kuidas sulle meeldib siin?

Ervins Jonats: Jah, jõudsin Raplasse reede hommikul. Käisin juba ringi vaatamas, mulle meeldib siin. Tegemist on väikese linnaga ja kõigile meeldib korvpall. Käisin väljas söömas ning kõik tulid tere ütleva. See oli väga kena.

Miks otsustasid liituda just Avis Utilitas Rapla meeskonnaga?

Pidin oma karjääris tegema muudatuse, sest senimaani olin mänginud ainult Lätis. Eesti ei ole minu kodust küll kaugel, aga see on ikkagi välismaa. Tulla Raplasse – see oli hea võimalus mängida välismaal.

Kas välismaal mängimine oli üks sinu eesmärke?

Jah, sest see annab võimaluse enda jaoks tõestada, et ma olen võimeline mängima ka

mujal peale Lāti.

Kas enne siia tulemist sa kedagi mängijatest või treeneritest tundsid?

Olen varem Rapla vastu mänginud. Isiklikult ma kedagi ei teadnud, aga mängijatena küll. Teadsin ka treenerit.

Mida sa mäletad nendest kogemustest, kui sa Rapla vastu mängisid?

Mäletan, et Sadolini spordihoones toimunud mäng oli väga raske, sest Rapla fännid elasid häälekalt kaasa. Kui ma käisin Jurmala meeskonnaga siin, siis fännid lehvitasid meie treeneri näoga pilti, kui vabaviskeid viskasime. See oli päris lahe. Aga see jäi küll meelde, et Rapla vastu oli nende kodusaalis väga raske mängida.

Mis on sinu senise karjääri suurim saavutus?

Läti meistritiitel, mille võitsin koos BK Valmiera meeskonnaga 2016. aastal. Ka eelmine hooaeg oli minu jaoks päris hea. Balti liigas saime BK Jurmalaga teise koha ja Läti liigas kolmanda koha. Jurmala ei olnud kunagi varem medalit võitnud.

Balti liigas sai BK Jurmala eelmisel hooajal hõbemedali. Kui suur pettumus oli esikohast ilmajäämine?

Igal mängijal on saavutusvajadus ja me anname alati endast parima. Muidugi tahtsin me kulda võita. Esimene mäng BC Pieno žvaigždese vastu oli väga raske. Kaotasime 16 punktiga. Teiseks mänguks olime paremini valmis, aga lõpus kaldus skoor ikkagi nende kasuks. Tagantjärele mõeldes oli hõbemedal küll hea saavutus, aga kahju on ikka, et esikohta ei saanud.



Eelmisel hooajal sai Ervins Jonats kaela Balti liiga hõbeda ja Läti meistrivõistluste pronksi. Kas sellele tuleb lisa ka AVIS Utilitas Rapla särgis?

Foto: SIIM SOLMAN

Mida sa uuest Eesti-Läti ühisliigast arvad?

See on midagi uut. Praegu ei tea veel selle kohta palju. Kui esimesed kaks-kolm mängu on peetud, siis saab rohkem öelda.

Kas see tundub pisut veider, et sa tuled Eestisse mängima, aga vastased on ikka Läti meeskonnad?

Jah, tundub küll. Alguses mõtlesin küll, et kui välismaale lähen, siis tulevad uued vastased, aga nüüd hakkavad tuttavad meeskonnad vastu mängima.

Kust sa Lätis pärit oled?

Krape piirkonnast, mis on üks osa suuremast Ogre piirkonnast. Mu vanemad on seal pärit. Suurepärane koht. Terve suve veetsin seal.

Kas seal hakkasidki korvpalli mängima?

Korvpalli hakkasin mängima Ogres. Elasin seal neljakümne kilomeetri kaugusel. Mu vanemad viisid mind iga päev kodust Ogresse ja tagasi korvpallitreanni. Edasi-tagasi tegi see 80 kilomeetrit. Mu vanemad olid väga pühendunud, et aidata mind korvpalluriks saamisel. Nad on mind väga palju aidanud. Üheksandasse klassi läksin juba Ogres ja lõpetasin seal ka korvpallikooli.

Kas sa tegelesid ka teiste spordialadega?

Jaa, enne korvpallitreanni minekut tegelesin kergejõustikuga. Olin päris hea. Kõrgushüpe, erinevad jooksud, odavise – tegelesin kõigega. Võitsin isegi medaleid. Siis mõtlesin, et minust võikski kergejõustiklane saada.

Miks sa ikkagi korvpalli kasuks otsustasid?

Käisin koolidevahelisel rahvastepallivõistlusel ja Ogre

korvpallikooli direktor Ilga Neimane oli seal. Tema kutsus mind trenni. Mõtlesin, et miks mitte. Direktor lubas mulle helistada, millal trennid algavad, ja ma ootasin seda kõnet väga.

Kes on korvpallis sinu eeskujud?

Keeruline küsimus. Lapsena meeldis mulle Kevin Garnett. Ta oskas platsil kõike teha.

Oled sa unistanud NBA-s mängimisest?

Jah, kes ei oleks. Lapsena tulebki unistada suurelt.

Aga Läti rahvusmeeskond? Oled sa unistanud koondises mängimisest?

Nooremates vanuseklassides mängisin koondises. U18 vanuseklassi koondisega käisime Prantsusmaal mängimas. Aga U20 koondisesse ma enam ei pääsenud.

Kas Läti koondise unistus

on jätkuvalt elus?

Jah, aga nüüd ma tean, et pean selleks pingutama rohkem kui siamaani.

Meeskonna mänedžer Jaak Karp:

“Meie esialgne eesmärk oli leida Lätist vähemalt kaks mängumeest, aga nende mängijate turuga lähem tutvumine viis selleni, et me kaotasime lootuse ükski mees palgata. Kui Jonatsi värbamise võimalus tekkis, võtsime sellest kohe kinni, sest just eesliin on see, kuhu me alati täiendust vajame. Lisaks ei ole tema puhul tegemist lihtsalt pika lätlasega, kes ei ole ühisliigas välismaalane, vaid ikkagi tõsise mängumehega, kes teinud palju pahandust meile endilegi. Kindlasti aitavad tema teadmised Läti mängijate kohta meil ka paremini valmistada mängudeks lõunanaabritega.”

Avis Utilitas Rapla täiendas ridu kahe ameeriklasega

Raplamaa Sõnumid

Nüüd, kui uue Eesti-Läti ühisliiga alguseni jääb pisut rohkem kui kaks nädalat, hakkab ilmet võtma ka Avis Utilitas Rapla koosseis. Viimati löödi käed kahe ameeriklasega, kes hakkavad täiendama meeskonna edurivi.

Need on 24-aastane 211 sentimeetri pikkune Wadly Mompremier ning

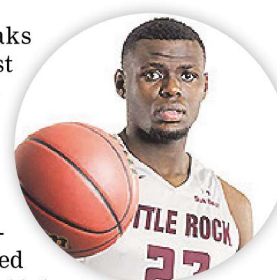
26-aastane 208 sentimeetri pikkune Hunter Mickelson. Mompremier alustas 2013. aastal mängimist Ohio Bobcatsi meeskonnas NCAA-s. Pärast kolme aastat liikus ta edasi Arkansasese ülikooli meeskonda Little Rock, kus möödunud hooaja keskmised näitajad olid 13,7 minutit ja 4,3 punkti.

Mompremier usub, et suudab olla

Raplale mitmekülgse abiks: “Ma olen kogu elu korvpalli mänginud. Olen elevil ja valmis alustama karjääri professionaalse korvpallurina. Usun, et suudan uue tiimi jaoks olla mängija, kes võib skoorida nii korvi alt kui ka tõmmata kaitse kolmepunktihooni ning olla abistav jõud kaitses.”

Hunter Mickelson mängis oma esimesed kaks ülikoolihooaega

Arkansases ja viimased kaks tippülikoolis Kansases, millest viimases oli tema meeskonna kaaslaseks BC Kalev/Cramo ridadesse kuuluv Landen Lucas. Möödunud hooajal mängis ameeriklane Poola meistriliigas Legia meeskonnas, kus 28 mängu keskmised näitajad olid 21,5 minutit, 11,5 punkti ja 5,8 lauapalli.



Wadly Mompremier



Hunter Mickelson

15.septembril kell 11-13.30
Märjamaa rahvamajas
Soodne laomüük -
Uued riided Soomest



Uued riided Soomest
 Välisriided, vabaaja- ja
 Spordi-, ujumisriided

Täiskasvanutele
 komplektid
 (jope+püksid) al.35€,
 vabaajariided, jm

Lastele
 vabaaja-, vihma-
 ja välisriided.
 Ilusaid Moomin
 riideid

Tere tulemast!
Lastele ja täiskasvanutele
hooajariided



Katri ja Villu!



Sületäis lilli emale
 kotitais kohustusi isale
 säravaid silmi titadele!

Raplamaa Sõnumid

Kallid Aino ja Ants Koplímäe!

Õnnitleme
kuldpulmade puhul!



Täitar Anne perega

Äntu Möis müüb reedel, 28. septembril pruune Lohmann Brown 14 kuud munenud kanu Raplamaa bussipeatustes:

7.30 Eidapere, 7.45 Lokuta, 8 Järvakandi, 8.30 Valgu, 9 Päärdu, 9.15 Kivi-Vigala, 9.30 Vana-Vigala, 9.45 Pae-küla, 10 Märjamaa, 10.30 Vaimõisa, 10.45 Varbola, 11 Ohukotsu, 11.15 Kodila, 11.30 Rabivere, 11.45 Hageri, 12 Kohila turg, 12.15 Lohu, 12.30 Hagudi, 12.45 Juuru, 13 Kaiu, 13.15 Inglise, 13.30 Rapla turg, 13.45 Kaerepere, 14 Keava, 14.15 Kehtna, 14.30 Lelle, 14.45 Kärü.

Info tel 326 1353,
 ringil 5664 3113,
 kodulehel <http://www.antumois.ee>



TÖÖPAKKUMISED

Pakume tööd
C-kat VEOAUTO JUHILE
 furgoonautol Scania. Eesti-sisene töö.
 Ei ole linnatöö ega toidu vedu.
 Töö asukoht Tallinn, Laagri. Töö 5 päeva nädalas.
 Tel 503 8913 sulev.transport@mail.ee

SOLBRITT AS pakub tööd
LABORANDILE.
 Kasuks tuleb huvi laboritöö vastu, eelnev
 töökogemus ja arvutikasutamise oskus.
 Väljaõpe kohapeal. Töö vahetustega.
 Tel 489 0400 info@solbritt.ee

RRLektus AS vajab Hagudi kauplusesse
JUHATAJAT-KLIENDITEENINDAJAT.
 Tel 5349 4105

Pakun tööd Valmet 901.3
HARVESTERI JUHILE.
 Tel 5373 7294

Pakume tööd **AUTOJUHILE-EKSPEDIITORILE.**
 Vajalik B-, C-, E-kategooria. Tel 5344 6819

Harakapesa kohvik-pubi Kohilas otsib oma
 rõõmsameelsesesse ja töökasmeeskonda
KOKAABI.
 Töö graafiku alusel pikk ja lühike nädal.
 Soovi korral helista tel 5622 3105 või
 kirjuta info@haraka.ee



ANNAN ÜÜRILE

1-toalise korteri Raplas.
 Tel 514 2920

MITMESUGUST

Silleni võimlemine T 18.15 Alu
 spordihoones, 19.30 Kodila
 koolis ja N 17.30 Rapla raama-
 tukogu saalis, 19.00 Hagudi
 koolimajas. Tel 520 7619

Kullametsa viburajal on 40%-line
 SOODUSKAMPAANIA. Soodus-
 tuse saamiseks ostke voucherid
 chilli.ee-st! Vibulaskmine on
 põnev nii lastele, noortele kui ka
 vanavanematele. Lugege lisa
www.kupuke.ee ja broneerige
annetuulik@gmail.com

Kutsume Teid hispaania keele
 kursustele Raplas. Tunnid
 esmaspäeviti Loomeruumis
 (Tallinna mnt 5, Rapla). Info ja
 registreerimine a.s.wesman@
gmail.com

TEENUS



**Soojuspumpade ja konditsio-
 neeride müük, paigaldus,
 remont, hooldus ja sõiduki
 kliimaseadmete kontroll ning
 täitmine. Tel 5330 1720 www.kulmaline.ee**

Bussiteenus 8 kuni 82 kohta.
 Helista tel 5330 7447, sivaau-
 to2007@gmail.com

KAARDID ENNUSTAVAD 24 H.
Tel 900 1727, h. 1,09 €/min

Raamatupidamine, aruanded.
 Tel 505 9669, info@holopoint.ee

Ohtlike puude langetamine.
 Tel 5663 2968 või 5340 2068

Rehvivahetus Rapla linnas Jürna
 tn 2. Hinnad väga soodsad. Reh-
 vivahetuse aja saab broneerida
 tel 5818 8986

Veo- ja kolimisteenused.
 Tel 5688 1227.
 Facebook: Veoteenus Raplamaal

Lamekatuste ehitus (rullmaterja-
 lidega katmine), eterniitkatuste
 vahetus (eramajad, kortermajad
 jne), tel 5629 8738, info@palmer-grupp.ee



Kaevetööd 3,2 t ekskavaatoriga
 ja kallurveod (6 t kandevõime
 ja kolme külge kallutav). Tel
 5610 3200, mikser21@hotmail.ee,
 Facebook: Svenser OU

Üldehitus, katuse-, fassaadi- ja
 viimistlustööd. Tel 5352 9476
mehitus@gmail.com

Osutame vihmaveesüsteemidega
 seotud teenuseid. Valtsimismasi-
 naga valmistame rennid otse Teie
 objektile, puuduvad liitekohad. Tel
 527 1059, info@vihmaveerennid.ee,
www.vihmaveerennid.ee

Hoonete soojustamine puistevilla-
 ga. Konsultatsioon objektile tasuta.
 Tel 501 6689, ken@puistemees.ee,
www.puistemees.ee

KATUSETÖÖD (viilkatused,
 lamekatused). Tel 5698 4470
AlvekoEhitus@gmail.com

KÕIK BEEBID BAASI - Rapla
 BEEBIBAAS. <https://xn--snumid-pxa.ee/wp-content/uploads/rapla-ads/5b857c4747505.jpg>

Puuproff OÜ tegeleb puuhooldus-
 töödega, ohtlike puude lange-
 tamisega, viljapuude ja hekkide
 lõikusega, kruntide puhastamise-
 ga puudest ja võsast.
 Tel 5838 9659

Ohtlike ja suurte puude langeta-
 mine. Tel 517 5783

Raamatupidamine väikefirma-
 dele. Tel 5692 0290 <http://www.lconsult.ee>

Individuaalõmblemine, rõivaste
 parandamine ja laenutamine
 Raplas Võsa 17 ettehelistamise-
 ga tel 520 7619

MÜÜAKSE

Rapla Kütteäris turbabriketti, pui-
 dubriketti, pelletideid, kaminapuid
 kotis. Vedu tasuta. Tel 5563 6856

3 m lehtpuu, hind kokkuleppel.
 Lõhutud toores lehtpuu hind al
 32 €, metsakuiv okaspuu al 35 €. Laotud puude tarne 10 ja 15 m autoga. Tel 502 4895

puidupelletideid ja puidubriketti
 alusel. Vedu. Tel 433 3130,
 523 8503

Lõhutud ja saetud lepa küttepuid
 nii lahtiselt kui võrkkotis. Müüme
 ka puidubriketti. Vedu.
 Tel 516 6305

kuivad küttepuid, lahtiselt ja
 võrgus. Tel 503 6941

ehituslikku saematerjali, serva-
 mata lauda, lepalauda, terrassi-,
 voodri- ja põrandalauda. Pikku-
 sed 3 - 6 m. Laudade värvimine.
 Vedu tasuta. Tel 528 2268

otse tootjalt kasepuidubriketti (al
 165 €), turbabriketti (al 119 €)
 pakitud kivisütt (230 €), pelletideid
 (6 ja 8 mm, 185 €), klotse võrgus
 (2.50 €). Vedu. Tel 506 8501

saunaahjusid, kaminaid, pliite.
 Soodsalt. Tel 505 4355

soodsa hinnaga talusealiha.
 Vajadusel tükeldame.
 Info tel 5196 2628, 5354 3002

suitsuvorsti ja maasinki väike-
 hulgi, kohaletoomisega. Info tel
 5196 2628 või 5351 7414

Tapamaja müüb emise lihakeha-
 sid kohaletoomisega.
 Info tel 5351 7414

Orgita II paekarjääris Märja-
 maa vallas Orgita külas MÜÜA
 KILLUSTIKKU. Võimalus tellida
 materjali vedu koos transpordiga.
 Lisainfo ja tellimine tel 5661 1206
info@limestone.eu

kuiva tamme, saare ja kase
 mööbliplanku ning kuiva saema-
 terjali. Tel 516 3177

ratastega tõukekelk Esila 3300.
 Tel 5663 4287

VW Golf 1,4 2008, 90 kW,
 automaat, bensiin, hall, läbisõit
 81 000, hind 5700 €, kaasa
 naelrehvid, Tel 5556 6505

maja Märjamaal. Hind 45 000 €.
 Info tel 5648 6166



Südamlik
 kaastunne Katrin
 Grichinile perega kalli isa

ENN SAVELI

kaotuse puhul.

Töökaaslased
 keskraamatukogust

*Me oleme tulnud ja
 olnud,
 ja läheme taas...*

Südamlik kaastunne
 Annile ja lastele
 peredega

ENN SAVELI

surma puhul.
 Taimi, Maret,
 Silvi, Õie, Aime.

*Sa andsid kõik,
 mis oli Sul anda,
 tööd tehes kulus eluniit...*

Avaldame kaastunnet
 omastele
 maleva tegevliikme

**EDUARD
 JAKOBSONI**

kaotuse puhul.

KL Rapla malev

Avaldame siirast
kaastunnet kolleeg
Valve Teekivile
armsa ämma
AINO TEEKIVI
kaotuse puhul.

Omniva

Avaldame siirast
kaastunnet
kolleeg Helgi Kulale
armsa elukaaslase
RAUL MURELI
kaotuse puhul.

Omniva

*Tuul puude ladvus tasa kiigub,
me vaikes leinas
langetame pea...*



Teatame kurbusega,
et meie hulgast on lahkunud kallis isa

EDUARD JAKOBSON
22. VI 1952 – 7. IX 2018

Eduardi lapsed

Ärasaatmine reedel, 14. septembril kell 13.30
Tallinna krematooriumis Pärnamäe tee 36

*Kui rohtuvad
käidud rajad,
ei unune
koosoldud ajad...*

Mälestame head
invasportlast ja kaaslast

ARNOLD ÜKSART.

Südamlik kaastunne
Olgale ja lähedastele.

Rapla Puuetega
Inimeste Selts

In memoriam

ENN SAVELI

1. IX 1943 - 6. IX 2018



Pika raske haiguse järel lahkus Kabala ühismajandi (1948-1960 Uus Elu, 1960-1990 Lenini-nim kolhoos) neljas esimees, kes oli sel ametipostil 1979-1984.

Enn Saveli sündis 1. septembril 1943 pere neljanda lapsena, perepojana Lõpemetsa küla Raudsepa talus Raikküla vallas. Vanemate põline talupidamine oli eeskujulikul järjel, edumeelne, kasvatati tõukarja, soetatud oli viljapeksumasin, Fordsoni traktor, astutud Harju-Kabala Piimaühistusse.

Olude sunnil peab perekond 1948. a vahetama elukohta ning kahe vanema õe (noorim õdedest on väiksena surnud) ja ka Ennu koolitee saab kulgema Pärnjõe 7-kl koolis.

1958. aasta sügisest, kui Pärnjõel 7 klassi läbitud, asub Enn õppima Olustvere Põllumajandustehnikumi, mille ta lõpetab agronoomikutsega 1962. a.

Eesti Põllumajandusakadeemia zootehnika teaduskonnas saab Enn õppida I kursuse, kui 1963-1966 tuleb aega teenida Nõukogude armee. Pärast demobiliseerimist jätkub õppimine valitud erialal põllumajanduskõrgkoolis ja 1970. aastal on õpetatud zootehnika diplom käes.

Esimeseks tökohaks saab Rapla rajooni Kehtna sovhoosi Kokuta osakond, ametinimeks – nooremzootehnik.

Kahe aasta pärast, 1972. aasta 10. augustist on Enn sünnikoha – tolleaegse V. I. Lenini nim kolhoosi peazootehnik ja kolhoosi liige.

1979. aasta kevadel valib üldkoosolek Enn Saveli esimeheks, 1981. a veebruaris kolhooside rajooninõukogu liikmeks. Täita tuleb külanõukogu saadiku kohustusi.

1982. aasta märtsist algab Ennul teine ametiaeg esimehena.

1984. aasta novembri lõpul esitab Enn avalduse tervislikel põhjustel vabastamiseks

esimehe ametist. Üldkoosolek rahuldab avalduse ja valib ta juhatuse liikmeks ning aseesimeheks.

1986. aasta septembrist vabastatakse Enn aseesimehe tökohalt ja määratakse farmijuhatajaks.

1988. aasta märtsi üldkoosolek valib Ennu juhatuse liikmeks ning kinnitab ta peazootehnika ametikohale, mis kestab kuni Kabala ühismajandi reorganiseerimiseni 1. mail 1993.

Kolhoosikorra lõppemise järel 1993 asub Enn abikaasa Anniga – abielluti 1973 ja perre sündis kolm tütart – pidama sünnitalu Raudsepal. Hari-takse põldu ja peetakse lüpsikarja. Talupidamine leiab äramärkimist Raikküla valla 20. aastapäeva ülevaates (2011).

1996-2002 on Enn vallavolikogu kolmanda ja neljanda koosseisu liige.

Ent tervis halveneb ja jõud raugub.

Jääme mäletama Sind energilise, ettevõtliku, mõistva-abistava, sõbraliku töökaaslasena nii põllul, farmis kui ka kontoris.

Sügav kaastunne abikaasale ja tütardele peredega.

Sõprade ja kolleegide nimel Urmas Tulvik

Mare!
Südamlik kaastunne

ISA
surma puhul.

Kohila Konsumi töötajad

Südamlik kaastunne
Maiule perega kalli
vanaema

MAIMU SALUMÄE
kaotuse puhul.

Rain, Toivo, Leili, Lii,
Siret ja Kristel

Mälestame ja avaldame
kaastunnet omastele

REIN AINSAARE

surma puhul.
Liisi, Hindrek ja Heino



*Maailma lõpus on
kohvik, kus kunagi
kohtume kõik.
(T. Trubetsky)*

MAIMU SALUMÄE

**Oleme südamest
tänuks kõikidele, kes
olid meile toeks meie
leinas.**

Omaksed

Avaldame kaastunnet
Elmole perega
EMA
surma puhul.

Lea, Ede,
Viive ja Toomas

*Aeg annab, aeg võtab,
aeg mälestused jätab...*

Südamlik kaastunne
Üllele perega kalli ema

SELMA OEPA

surma puhul.

Lii, Riina pere ja Kaljo



Kallid Andrus ja Agnes
peredega!
Oleme mõttes teiega,
kui saadate igavikuteele
oma armsa isa

REIN AINSAARE.

Arvi ja Mare



Avaldame südamlikku
kaastunnet Olgale
kalli abikaasa

ARNOLD ÜKSARE

kaotuse puhul.

Kolleegid Rapla
Kesklinna Koolist

ENN SAVELI

Mälestame ja mäletame.
Siiras kaastunne
omastele.

Sääse ja Miku pered

Sügav kaastunne
Raudsepa perele

ENNU

lahkumise puhul.
Perekonnad Laurimaad



ENN SAVELI
1. IX 1943 – 6. IX 2018

Mälestame endist
töökaaslast.
Meie sügav kaastunne
Annile lastega abikaasa,
isa ja vanaisa kaotuse
puhul.

Endised kontoritöötajad

Mälestame head
naabrimeest
ENN SAVELIT
ja avaldame kaastunnet
omastele.

Papli pere



*Aeg annab, aeg võtab,
aeg mälestused jätab...*

Mälestame

ENN SAVELIT.

Südamlik kaastunne
Annile, Katrinile,
Ruttile, Piretile
perekondadega,
õdedele Urvele ja
Hellele perekondadega.

Hilja ja Olev peredega,
Silvia Savelli

*Üks tee
on lõpuni jõudnud,
üks süda on vaikinud...*

Avaldame südamest
kaastunnet Annile ja
tütardele peredega armsa
abikaasa, isa,
vanaisa ja äia

ENN SAVELI

surma puhul.

Külarahvas
Polgu, Pätsi ja Saula
taludest ning Virginija
Karumetsast

*Saab igaüks meist
kingituseks aja,
ta kestust keegi meist
ei tea.
On kuskil ülim otsustaja,
ta märguandel
lõpetame rea...*

Sügav kaastunne
Haraldile ja Helgile
peredega kalli

VAIKE

kaotuse puhul.

Aidi perega ja Ilma



*Igavikusadamasse maabus elulaev,
täheriigi avarustes
lõppes valu, vaev.
Mälestuste kauneid jälgi
kõigi hinge jäi...*

Südamlik kaastunne Raudsepa talu rahvale kalli

ENN SAVELI

kaotuse puhul.

Aili ja Nikolai

KINO

MÄRJAMAA HELK
„22. miil” (USA, alla 16aastastele keelatud)
12. september kl 17
„Reisisiht – pulm! (USA, alla 14aastastele keelatud)
12. september kl 19, 21
„Vello Salo – igapäevaelu müstika” (Eesti dokfilm)
13. september kl 17, 19
„Armastusega, Vincent” (Poola-UK-USA)
13. september kl 21
„Võta või jäta” (Eesti)
14. september kl 17, 19, 21
16. september kl 17, 19, 21
18. september kl 17
19. september kl 19
„Hotell Transilvaania 3: Koletuslik puhkus” (USA, 3D joonisfilm, eesti keeles)
16. september kl 15
„Kiskja” (USA, alla 14aastastele keelatud)
18. september kl 19, 21
19. september kl 17, 21

JÄRVAKANDI KULTUURIHALL
„Timm Thaler ehk müüdnud naer” (Saksamaa, eesti keeles)
16. september kl 16

MUUSEUM

JÄRVAKANDI KLAASIMUUSEUM
Näitus “Tarbeklaasi kunstniku Pilvi Ojamaa klaastooteid aastaist 1965-1992”
Püsiväljapanek “136 aastat Järvakandi klaasitööstust”
“Tindipotid ja -pudelid Järvakandi klaasimuuseumi kogudest”
Muuseum avatud K, N, R 11-18, L 11-15, tel 518 2610 ja 5390 4677

MAHTRA TALURAHVAMUUSEUM
Näitus „Mahtra sõda kunstis”
Püsinäitus “Eesti talupoja elu 19. sajandil ja Mahtra sõda”
Muuseum avatud T-L kl 11-16

SILLAOTSA TALUMUUSEUM
Näitus “Sammudes Eesti Vabariiki” (näitusesaalis)
Näitus „Sangarlik Saalistete suguvõsa”
„Kolme kihelkonna vennad ja õed. Vennastekoguduse usuliikumine Hageri, Juuru ja Rapla kihelkonnas” (näituseküünis)
“Velise vallavalitsuse tegemised aastatel 1918-1944 Rahvusarhiivi materjalide põhjal”
Püsinäitus “Märjamaa ja Vigala kihelkonna inimeste ning aja lugu”
Avatud E-R kl 10-17, L-P tellimisel

HAGERI MUUSEUM
Püsinäitused “Maa-apteek”, “Kihelkonnakeskus Hageri” (fotonäitus)
Avatud T, K, N kl 11-17, R kl 11-19; iga kuu 1. ja 3. laupäev kl 11-15, tel 5648 3828 või 555 0117

KONTSERT

Väelaulude kontsert Tom Valsbergi ja Jane Kruusiga
Hageri rahvamaja, 16. september kl 18

TEATER

“Nässu in memoriam”. Kose näiteselts Kikerdis
Kuimetsa rahvamaja, 12. september kl 19

MITMESUGUST

Tehnika Teeviit 2018 ja Eesti künnimeistrivõistlused
Kehtna, 14.-15. september

Kultuurifestival Särin 2018
Kultuuriklubi BAAS, 14.-15. september

Kogemusreis koduvalda (etteteatamisega)
Märjamaa vald, 12. september, väljasõit Kivi-Vigala bussijaamast kl 8.45, Vana-Vigala TTK parklast kl 9

lira küla 777
lira küla, metsamajandi keskus,
15. september kl 11

Prilla-pralla laat
Varbola rahvamaja, 15. september kl 13

Hageri vennastekoguduse palvemaja 200
Hageri vennastekoguduse palvemaja,
15. september kl 14 (konverents) ja
16. september algusega kl 10

Kohila-Hageri-Sutlema kergtee avamine ja jalgrattamatk
Kohila, Vabaduse väljak, 17. september kl 14

Ruum ja Disain stuudio lahtiste uste päevad
Rapla, Viljandi mnt 26, 17.-18. september kl 12

Kodutütarde ja noorkotkaste infotund
Märjamaa noortekeskus, 19. september kl 19.30

NÄITUS

Eesti ajaloolised rahatähed
“Rahvariidel mustreid mitu”. Eesti rahvarõivateemalised vanad postkaardid Tiitu

Saaristi kogudest
“Keava postkaartidel”. Fotode autor Annika Lepp
Kehtna raamatukogu

Kalmer Kaer. Seinakellad (lasteosakonnas)
Eesti koolilaulik läbi aegade: raamatud Olavi Verevi kogust (fuajees)
Reeda RändRätid. Haapsalu sallid ja rätid
Kohila raamatukogu

Ly Lestbergi fotonäitus “Vaadeldes punguvaid puid”
Siiri VJ keraamikanäitus „Pidupott”
Kohila Tornigalerii (Kohila, Viljandi mnt 1).
Näitus on avatud kiriku lahtioleku aegadel, muul ajal helistada 5623 0741.

Märjamaa muusika- ja kunstikooli õpilaste Anni Olmi ja Annleen Leesmaa näitus
Märjamaa rahvamaja Ly galerii

Birgit Vaarandi fotonäitus „Mitmepalgeline meri” (galerii)
Annika Aviste ja Tiit Oidrami fotonäitus „Viin ja Schönbrunn sõnas ja pildis”
Märjamaa muusika- ja kunstikooli eelkooli näitus „Lennukad maalid” (lastekogu)
„Oma silmaga 2018” - „Minu mark” (kodulootoas)
Märjamaa valla raamatukogu

Fotonäitus „Mis on kodu, kus on kodu” (kuni 5. oktoobrini)
Vana-Vigala rahvamaja

Made Balbati raamatuillustratsioonide näitus “Pildid lastele” (saalis)
Põhjamaade romaan: Made Balbati kujundatud raamatusari (fuajee vitriinis)
Tarvo Aro Meti vitraažinäitus “Kaleidoskoop” (lugemissaalis)
Rapla keskraamatukogu

Arne Maasiku fotonäitus "KAHN. Magnum opus" (avamine 14. september kl 16)

Fotonäitus “Maailmale nähtavaks”
Rapla, Pargi resto

Avo Päädami portreenäitus “Inimesi minu ümber”
Raplamaa Kaasaegse Kunsti Keskus, avatud kuni 13. septembrini, T-R kl 15-18

SPORT

Koolinoorte kergejõustiku mitmevõistlus
Kohila staadion, 11.-12. september kl 12

Koolinoorte jooksude EV. Kohila piirkond
Kohila staadion, 12. september kl 10

RMK EOP Raplamaa orienteerumispäevak
Rapla, 12. september kl 17-19
(start Kesklinna kooli juures)

Tüdrukute U15 kohtumine jalgpallis: Kohila Püsisvus vs FC Kuressaare
Kohila staadion, 13. september kl 18

Ecctuning V karikaetapp
Rapla kardirada, 15. september kl 9

U16 II liiga A-tasandi kohtumine jalgpallis: Raplamaa JK vs Tallinna FC Ajax
Rapla Kesklinna kooli staadion, 15. september kl 16

IV liiga põhja/lääne piirkonna kohtumine jalgpallis: Märjamaa Kompanii vs Tallinna FC Reaal
Märjamaa gümnaasiumi staadion, 15. september kl 17.30

U12 V alagrupi kohtumine jalgpallis: Kohila Püsisvus vs Nõmme Kalju FC III
Kohila staadion, 16. september kl 12

U16 II liiga B-tasandi kohtumine jalgpallis: Kohila Püsisvus vs Tallinna FC Flora II
Kohila staadion, 16. september kl 15

U13 F alagrupi kohtumine jalgpallis: Raplamaa JK I vs Saku Sporting
Rapla Kesklinna kooli staadion, 16. september kl 16

U17 Eliitliiga II liiga A-tasandi kohtumine jalgpallis: U-17 Raplamaa JK vs U-17 Pärnu JK Vaprus
Rapla Kesklinna kooli staadion, 18. september kl 17

Jalgrattakross lastele
Kohila staadion, 18. september kl 18.30

KIRIKUTEATED

EELK RAPLA MAARJA-MAGDALEENA KIRIK
Armulauaga jumalateenistus
16. september kl 12.
Alustame sügisele leerikooliga, kogunemine kirikus pärast jumalateenistust kl 13.30

JÄRVAKANDI PAULUSE KIRIK
Armulauaga jumalateenistus
16. september kl 15

Ootame teateid sündmuste kohta iga nädala reedeks meiliaadressil kuulutused@sonumid.ee. Tel 489 2130. Järgmine "KUHU MINNA" ilmub 19. septembri lehes.

Kirja teel leitud pruudid Raplas

Rakvere Teatri 79. hooaeg on alanud ning etendused nii kodusaalides kui ka mujal Eestis alanud. Sel hooajal esimest korda jõuab Rakvere Teater Raplamaale reedel, 21. septembril kell 19 lavastusega „Küllus”. Lavastus toob publiku ette Metsiku Lääne naised ja vaatab, mis saab aastakümnete jooksul nooruseunistustest. Kaks noort naist, Bess ja Macon, kohtuvad juhuslikult Metsikus Läänes ühe väikelinna postimaja ees. Seal, kus tähed ripuvad nii madalal, et võiks neid puudutada. Selgub, et mõlemad on pakkinud asjad ja sõitnud kohale samal põhjusel – et ajalehekuulutuse kaudu leitud meestega abielluda. Neil on unistused

paigast, kus alustada oma elu ja saada õnnelikuks. Saatus naisi ei hellita ning nende eluteele satub aina enam muresid ja takistusi. “Küllus”, mille tegevus leiab aset 25 aasta jooksul, räägib sõprusest, armastusest, reetmisest ja andestusest. Lavastaja jaoks on Metsik Lääs vaid taust, sest oma olemuselt ei ole inimesed muutunud. Teatrikriitik Veiko Märka võtab lavastuse kokku nii: „Kõik on lihtne, aus ja võimas.” Romantilises vesternis mängivad Anneli Rahkema, Ülle Lichtfeldt, Margus Grosnõi, Tarvo Sõmer ja Eduard Salmistu, muusikat teeb otse laval Elmar Sats.



Foto: Rakvere Teater

NELJAPÄEV 13.09	REEDE 14.09	LAUPÄEV 15.09	PÜHAPÄEV 16.09	ESMASPÄEV 17.09	TEISIPÄEV 18.09	KOLMAPÄEV 19.09
ETV 06.55 Terevisioon 09.10 Draamasari Rannahotell 10.00 Terevisioon* 12.10 Draamasari Väike Dorrit (Inglise 2008)* 13.05 Pealtnägija* 14.00 Suud puhtaks* 15.00 Doksari Tsaaride impeerium. Romano-vite Venemaa koos Lucy Worsleyga, 1/3. Venemaa uueks loomine (Inglise 2016)* 16.00 Eesti lipp ümber Kuuba, 8/10 (Eesti 2016) 16.30 Eesti mäng, 8/28 (ETV 2012) 17.00 Aktuaalne kaamera 17.05 Kettaheitelegendid Kadriorus. Gerd Kanteri viimane võistlus 18.30 Aktuaalne kaamera 19.00 Ringvaade 20.00 OP+ 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 Esimene stuudio 22.05 Draamasari Lahku 1, 3/6 (The Split, Inglise 2018) 23.00 Areeni varjus, 2/6* 23.30 Ringvaade* 00.30 Draamasari Väike Dorrit, 1/8 (Little Dorrit, Inglise 2008)* 01.26 ERR.ee uudised	06.55 Terevisioon 09.10 Chesteri loomaaed 10.00 Terevisioon* 12.15 Väike Dorrit 13.05 Midsomeri mõrvad. Mõrv mustkunsti abil 14.40 Lahku 15.30 Sanktuaarium 15.45 EV100. Leiutades Eestit. Juhani terrassihari* 15.50 Üks koorilaul. Ave Maris Stella tsüklist “7 laulu Neitsi Maarjale”* 16.00 Eesti lipp ümber Kuuba (Eesti 2016) 16.30 Hakkab jälle pihta. Smells Like Teen Spirit (2012) 17.00 Aktuaalne kaamera 17.05 Öenne 13 (Eesti 2000) 17.30 Laulu lugu. Oma laulu ei leia ma üles (ETV 2013) 17.40 Rannahotell 18.30 Aktuaalne kaamera 19.00 Ringvaade 20.00 Reis ümber Eesti 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 Krimisari Hercule Poirot. Kokkusaamine surmaga 23.15 Pealtnägija* 00.10 Ringvaade* 01.10 Draamasari Väike Dorrit 02.03 ERR.ee uudised	07.30 Ringvaade* 08.25 Üks koorilaul 08.30 Reis ümber Eesti 09.30 Öenne 13 10.00 Maailm puhtaks! 10.15 Maahommik 11.00 Maailm puhtaks! 11.15 Oma kodu 11.45 Kui mets kutsub 12.00 Maailm puhtaks! 12.03 Areeni varjus 12.30 Eesti lood. Juhtmevaba elu 13.00 Maailm puhtaks! 13.05 Dok Kadunud plasti saladus 14.00 Maailm puhtaks! 14.05 Pealtnägija (S)* 15.00 Maailm puhtaks! 15.03 OP+* 16.00 Maailm puhtaks! 16.05 Dok Kirg meie planeedi vastu 17.00 Maailm puhtaks! 17.10 Pulss. Juhtkoer 18.00 Maailm puhtaks! 18.10 Loodusega koos. Aleksei Turovski 18.30 AK 18.40 Dokfilm Maran (Eesti 2018) 19.35 Maailm puhtaks! 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.20 Sport. Sport 21.35 Hotell Halcyon 22.25 Marguerite 00.30 Öine administraator 01.17 ERR.ee uudised	07.30 Osoon (S)* 08.00 Dokfilm Maran (Eesti 2017)* 08.50 Loodusepäev Osooniga. Valdur Mikita 09.00 Tähendamisi 09.05 Prillitoos 10.00 Hommik Anuga 11.15 Töörööbikud 11.45 Simon Reeve’iga palverännakul 12.45 Vana aja asjad 13.00 Autoralli MM / WRC 2018. Türgi ralli 14.30 Draamasari Hotell Halcyon 15.15 Kriminaalsari Hercule Poirot. Kokkusaamine surmaga 16.50 Kriminaalsari Foyle’i sõda. Valge Sulg 18.30 Aktuaalne kaamera 18.45 Tsaaride impeerium. Romanovite Venemaa koos Lucy Worsleyga. Äärmused 19.45 ENSV ülesehitajad 20.05 100 aastat innovatsiooni 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm. Nädal 21.40 Sport. Sport 22.00 Krimisari Sild 23.00 Kriminaalsari Midsomeri mõrvad. Mõrv mustkunsti abil 00.30 Viimane Romeo (Eesti 2013) 01.08 ERR.ee uudised	06.55 Terevisioon 09.10 Draamasari Rannahotell (Taani 2016)* 10.00 Terevisioon* 12.10 Draamasari Väike Dorrit (Inglise 2008) 13.05 Kriminaalsari Foyle’i sõda. Valge Sulg (Foyle’s War, Inglise 2001)* 14.45 Maahommik* 15.30 Oma kodu* 16.00 Eesti lipp ümber Kuuba (Eesti 2016) 16.30 Eesti mäng (Eesti 2012) 17.00 Aktuaalne kaamera 17.05 Draamasari Öenne 13 (Eesti 2000) 17.30 Elu lugu. Eestimaa soomlane Rita Kauna (ETV 2013) 17.40 Draamasari Rannahotell 18.30 Aktuaalne kaamera 19.00 Ringvaade 19.25 TTÜ100. Tulevik algas eile 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 Välisilm 22.15 Välisilma dokk Putini Venemaa 23.15 Töörööbikud* 23.45 Ringvaade* 00.10 Draamasari Väike Dorrit (Little Dorrit, Inglise 2008)* 01.07 ERR.ee uudised	06.55 Terevisioon 09.10 Draamasari Rannahotell (Badehotellet, Taani 2016)* 10.00 Terevisioon* 12.10 Draamasari Väike Dorrit (Little Dorrit, Inglise 2008) 13.05 Hommik Anuga (S)* 14.20 Reis ümber Eesti 15.15 Quando, Quando (Eesti 2016) 16.00 Vaba tahe. Keenia südames (Eesti 2013) 16.30 Eesti mäng (ETV 2012) 17.00 Aktuaalne kaamera 17.05 Draamasari Öenne 13 (Eesti 2000) 17.30 Laulu lugu. Kuldne Trio 17.40 Draamasari Rannahotell (Badehotellet, Taani 2016) 18.30 Aktuaalne kaamera 19.00 Ringvaade 20.00 Suud puhtaks 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 Esimene stuudio 22.05 Draamasari Puls (Syke, Soome 2014) 22.55 Plekktrummi* 23.40 Ringvaade* 00.40 Draamasari Väike Dorrit (Little Dorrit, Inglise 2008)* 01.33 ERR.ee uudised	06.55 Terevisioon 09.05 Draamasari Rannahotell 09.55 Terevisioon* 12.05 Draamasari Väike Dorrit (Little Dorrit, Inglise 2008) 13.00 Riigikogu infotund 14.00 Töörööbikud* 14.30 Täendamisi* 14.35 Prillitoos (S)* 15.30 Mahemaa (ETV 2012) 16.00 Vaba tahe. Palestiina tants (Eesti 2013) 16.30 Eesti mäng (Eesti 2012) 17.00 Aktuaalne kaamera 17.05 Draamasari Öenne 13 (Eesti 2000) 17.30 Elu lugu. Tõnu Tammaru (ETV 2015) 17.40 Rannahotell (Badehotellet, Taani 2017) 18.30 Aktuaalne kaamera 19.00 Ringvaade 20.00 Pealtnägija 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 Esimene stuudio 22.05 Simon Reeve’iga palverännakul 23.05 Komöödiasari Riigimehed. Piloot (Eesti 2010) 23.35 Ringvaade* 00.40 Draamasari Väike Dorrit 01.33 ERR.ee uudised

ETV 2

07.00 Lastesaated 08.50 Mesitaru 09.00 Ringvaade* 10.00 Eesti mäng 10.30 Ajumängud 10.55 Esimene stuudio 11.57 ERR.ee uudised 14.55 Muusika! 15.30 Uus Tase 15.55 Muusika! 16.30 Sammalhammas, kus sa oled? 16.40 Džungliässad 16.55 Bobby ja Bill 17.05 Zorro seiklused 17.30 Susapusa Okidos 17.40 Merekaru Pätsu 17.50 Põrsas Peppa 18.00 Lastetuba 18.15 Beni ja Holly kuningriik 18.25 Lammass Shaun 18.35 Kati ja Mimmu 18.45 Mesitaru 18.55 Pipi, Pupu ja Rosmary 19.00 Päev, mil Henri kohtas 19.05 Tom ja Fluffy 19.15 AK (vk) 19.20 Kultuuriuudised 19.30 Vladivostok 20.00 Aeg-Ruum 20.50 Filipiinid. Teeme ära! 21.00 Ajumängud 21.25 EV100. Hetk ajaloos 21.30 Noor paavst 23.20 Vladivostok 23.45 Avastades Felat 01.47 ERR.ee uudised	07.00 Lastesaated 08.50 Mesitaru 09.00 Ringvaade* 10.00 Eesti mäng 10.30 Ajumängud 10.55 Esimene stuudio 11.20 ERR.ee uudised 14.55 Muusika! 15.30 Uus Tase 15.55 Muusika! 16.30 Sammalhammas, kus sa oled? 16.40 Džungliässad 16.55 Bobby ja Bill 17.05 Zorro seiklused 17.30 Susapusa Okidos 17.40 Merekaru Pätsu 17.50 Põrsas Peppa 18.00 Lastetuba 18.15 Beni ja Holly väike kuningriik 18.25 Maša lood 18.30 Kui ma oleksin loom 18.35 Kati ja Mimmu 18.45 Mesitaru 18.55 Puuonni lood 19.00 Tipsi ja Tim 19.15 AK (viipekeeles) 19.20 Kultuuriuudised 19.30 Vladivostok 20.00 Franciscus, Vatikani viimane võimalus 21.00 Ajumängud 21.25 EV100. Hetk ajaloos 21.30 Kolm värvi. Si-nine 23.05 Vladivostok 23.30 Armastuseta 01.37 ERR.ee uudised	07.30 Animasarjad 09.00 Operatsioon Ai 09.25 Vikerkaare Rubiin 09.40 Piip ja Tuut kõõgis 10.05 Kolmik teemandijahil 10.30 Väikelinna detektiivid 11.00 Igapäevased imed 12.00 AegRuum 12.45 Prantsuse kunst 13.45 Uus Tase 14.50 Lapsed suures spor-dis. Vehklemissmeister 15.20 Maailm täis lõhnu 16.10 Reet Linna intervjuu Anne Ermiga 16.30 Jazzkaar 25 17.00 Aeroautod 18.20 Lammass Shaun 18.35 Väike kummitus Laban 18.45 Väikelinna detektiivid 19.15 AK (viipek) 19.30 Elu allpool nulli 20.15 Retrokraan. 55-mis siis! Mis on uudist? Saatevigid. ETV Huumori kuld. Saatevigid 21.30 Üle piiri - kui täiuslikkusestki ei piisa 22.45 Franciscus, Vatikani viimane võimalus 23.45 Kolm värvi. Sinine 01.28 ERR.ee uudised	07.30 Animasarjad 08.50 Lammass Shaun 09.00 Aeroautod 10.20 Susapusa Okidos 10.30 Väikelinna detektiivid 11.00 Prantsuse kunst 11.50 Linna-hall 12.45 Eesti lood. Kummikaru 13.15 Uus Tase 14.00 Eesti TOP 7* 14.50 Jalgpalli Premium liiga. Viljandi JK Tulevik - Tallinna FCI Levadia 17.00 Operatsioon Ai 17.30 Kolmik teemandijahil 17.50 Lammass Shaun 18.00 Piip ja Tuut kõõgis 18.25 Vikerkaare Rubiin 18.35 Väike kummitus Laban 18.45 Väikelinna detektiivid 19.15 Aktuaalne kaamera (viipekeeles) 19.30 Teemaõhtu. Siiri Sisask 50. Siiri Sisask ja Noorteorkester Reaalmažoor. Teel koju 19.35 Kohtumine. Siiri Sisask 20.00 Plekktrummi 20.40 Naerata ometi 22.05 Täheleav. Siiri Sisask 23.20 Taarka 00.55 Ole mu palve. Siiri Sisask 01.30 ERR.ee uudised	07.00 Lastesaated 09.00 Ringvaade* 10.00 Värvimuusika 11.00 Ajumängud 11.20 Dok Kadunud plasti saladus 12.20 ERR.ee uudised 14.55 Muusika! 15.30 Uus Tase 15.55 Muusika! 16.30 Sammalhammas 16.40 Lastesaated 17.30 Susapusa Okidos 17.40 Merekaru Pätsu 17.50 Põrsas Peppa 18.00 Lastetuba 18.15 Beni ja Holly väike kuningriik 18.25 Lammass Shaun 18.35 Kati ja Mimmu 18.45 Mesitaru 18.55 Pipi, Pupu ja Rosmary 19.00 Päev, mil Henri kohtas 19.05 Tom ja Fluffy 19.15 AK (vk) 19.20 Kultuuriuudised 19.30 Vladivostok 20.00 Elu allpool nulli 20.45 Maahommiku lood 21.00 Ajumängud 21.25 EV100. Hetk ajaloos 21.30 Plekktrummi 21.50 Üle piiri - kui täiuslikkusestki ei piisa 23.30 Vladivostok 23.55 Noor paavst 01.47 ERR.ee uudised	07.00 Lastesaated 09.00 Ringvaade* 09.25 Eesti lood 10.00 Eesti mäng 10.30 Ajumängud 10.50 Välisilm* 11.28 ERR.ee uudised 14.25 Vehklemissmeister 14.55 Muusika! 15.30 Uus Tase 15.55 Muusika! 16.30 Sammalhammas 16.40 Džungliässad 16.55 Lastesaated 17.40 Merekaru Pätsu 17.50 Põrsas Peppa 18.00 Lastetuba 18.15 Beni ja Holly kuningriik 18.30 Lammass Shaun 18.35 Kati ja Mimmu 18.45 Mesitaru 18.55 Pipi, Pupu ja Rosmary 19.00 Päev, mil Henri kohtas 19.05 Tom ja Fluffy 19.15 AK (vk) 19.20 Kultuuriuudised 19.30 4x4. Taimör ja Jamal 20.00 Matsalu loodusfilmide festival. Lemming 21.00 Ajumängud 21.25 EV100. Hetk ajaloos 21.30 OP+* 22.30 dok Töö 23.55 4x4. Taimör ja Jamal 00.25 EestiTOP 7 01.16 ERR.ee uudised	07.00 Lastesaated 08.30 Merekaru Pätsu 08.40 Lammass Shaun 08.45 Mesitaru 09.00 Ringvaade* 10.00 Eesti mäng 10.30 Ajumängud 10.50 Esimene stuudio 11.20 ERR.ee uudised 14.55 Muusika! 15.30 Sammalhammas 16.40 Džungliässad 16.55 Bobby ja Bill 17.05 Zorro seiklused 17.30 Susapusa Okidos 17.40 Merekaru Pätsu 17.50 Põrsas Peppa 18.00 Lastesaated 18.35 Kati ja Mimmu 18.45 Mesitaru 18.55 Pipi, Pupu ja Rosmary 19.00 Päev, mil Henri kohtas 19.05 Tom ja Fluffy 19.15 AK (viipek) 19.20 Kultuuriuudised 19.25 Premium liiga. Tallinna FC Flora – Paide Linnameeskond 21.30 Önnelik lõpp 23.15 Maailm täis lõhnu 00.05 4x4. Taimör ja Jamal 00.35 Klass: elu pärast 01.34 ERR.ee uudised
--	---	---	---	---	---	--

KANAL 2

06.30 Kass Oggy ja kurjad prussakad 06.45 Hommik! 08.15 Kass Oggy ja kurjad prussakad 08.30 Hommik! 10.30 Armastus nimel 11.30 Kodus ja võõrsil 12.00 Suur lotokolmapäev. Rooside sõda 13.00 Pilvede all. Mari ja Mammu lepivad ära, kuid pingeid tekitavad Murakate peres nii Riina kui ka Roman 14.00 Tüdruk nimega Elif. Yussuf on väga mures 15.00 Ettevaatust inglisa 16.00 Armastuse nimel 17.00 Hingesugulased. Surajid ootab ees eriline asi 18.30 Reporter 20.00 Kontsert Marko Matvere juubelikontsert. 50 ringi 22.35 Mängufilm Visad võmmid 00.45 NCIS Los Angeles. Löks 01.35 Laura müsteeriumid. Maoli madruse juhtum 02.20 Chicago tuletõrje*. Sarisüütaja 03.05 Reporter 04.20 Pilvede all 05.10 Hooaeg 05.45 NCIS Los Angeles. Löks	6.30 Kass Oggy ja kurjad prussakad 06.45 Hommik! 08.15 Kass Oggy ja kurjad prussakad 08.30 Hommik! 10.30 Armastus nimel 11.30 Kontsert Marko Matvere juubelikontsert. 50 ringi* 14.00 Tüdruk nimega Elif 15.00 Ettevaatust inglisa. Juan Miguel ei suuda Blancat hüljata. Nelson sureb 16.00 Armastuse nimel. Mustafa põgeneb haiglast 17.00 Hingesugulased 18.30 Reporter 20.00 Mf Smurfid 22.05 Mf Poseidon 00.10 Vapustavate paikade atlas. Näeme restorani, kus pakutakse eriti maitsvat rotiburgerit, ja üht kooli, kus õpib erakordselt palju kaksikuid. Tutvume väikseima baari, madudega kohviku, WC-restorani, koerte jõusaaliga 01.05 Mf Visad võmmid 02.50 Reporter 04.10 Kontsert Marko Matvere juubelikontsert. 50 ringi	06.15 Loodusesõdalased. 08.00 Top Shop 08.15 Loo-ney Tunes 08.40 Lustakad karupojad 09.30 Tommy ja Jerry põngerjad 09.55 Super 4 10.10 Minu esimene palk 10.40 Hooaeg 11.30 Rooti võim 12.00 Meie aasta Austraalias. Nokklooma jälil. Nokkloom on pelglik vaiks-tes jõgedes pesitsev loom, kes tüüpilise Austraalia fau-na esindajana on kukruga ja muidugi mürgine 13.00 Radar 14.00 Meie suvi iraanolas-tega 15.00 Pilvede all 16.00 Malluka sügis 16.30 25 aastat Kanal 2: saatevigate mullafond 17.05 Põgenemine planeedilt Maa 19.00 Reporter+ 19.35 Ameerika talent 21.25 Mf Seks ja linn 2 00.30 Mf Poseidon 02.10 Armastuse saar 03.00 Mf Seks ja linn 2 05.25 Rooti võim 05.50 Reporter	06.15 Meie aasta Austraalias. Nokklooma jälil 07.10 Joonis-sari Mr Bean 08.50 Mr Bean 09.15 Põgenemine planeedilt Maa 11.00 Smurfid 13.05 Kontsert Marko Matvere juube-likontsert. 50 ringi 15.40 Eesti kõige rajumad fännid 17.10 Politseiakadeemia 19.00 Re-porter+ 19.35 Intriigikogu. Nal-jasaade võtab luubi alla viima-se aja pikantseimad olukorrad. Räägitakse teemadest, millest teised rääkida ei julge. Intriigid ja nali on garanteeritud 20.05 Mf Miss Eriagent 22.25 Mf Everest. 00.50 Mf Miss Eriagent 02.40 Armastuse saar. Chloe tekitab villas pingeid. Olivia ja Mike tülitsevad. Poisid valivad paarilisi. Üks tüdruk lahku-b. 03.30 Ameerika talent 04.55 25 aastat Kanal 2: saateviga-de mullafond 05.20 Hooaeg 05.55 Reporter+	06.30 Kass Oggy ja kurjad prussakad 06.45 Hommik! 08.15 Kass Oggy ja kurjad prussakad 08.30 Hommik! 10.30 Armastus nimel 11.30 Kodus ja võõrsil. Maggie elu on taas ohus. Ash ei taha Robbo kasuks tunnistada. Olivia loo-dab Hunteriga leppida 12.00 Intriigikogu 12.30 Eesti kõige rajumad fännid 14.00 Tüdruk nimega Elif 15.00 Ettevaatust inglisa 16.00 Armastuse nimel 17.00 Hingesugulased 18.30 Reporter 20.00 Meie suvi iraanolas-tega 21.00 25 aastat Kanal 2: saatevigate mulla-fond 21.30 Naabriplika. Kröös-man ajab asju 22.30 Mf MS1: Põgenemine vanglast 00.25 NCIS Los Angeles. Taotlusli-kult juhulsi 01.15 Mf Everest 03.10 Reporter 04.20 Heerin-gas Veenuse ölal 04.35 Hinge-sugulased 05.45 25 aastat Kan-al 2: saatevigate mullafond	06.30 Kass Oggy ja kurjad prussakad 06.45 Hommik! 08.15 Kass Oggy ja kurjad prussakad 08.30 Hommik! 10.30 Armastus nimel 11.30 Kodus ja võõrsil. Maggie pere püüab teda aidata. Roo kat-se vanemaid lepitada kukub läbi. Willow käsib Deanii Justin rahule jätta. Robbo vabadus ripub juuksekarva otsas 12.00 Meie suvi iraanolas-tega 13.00 Naabriplika. Kröösman ajab asju 14.00 Tüdruk nimega Elif 15.00 Ettevaatust inglisa 16.00 Armastus. Uus Türgi draamasari! 17.00 Hingesu-gulased 18.30 Reporter 20.00 Radar 21.00 Krimi 21.30 Mängufilm John Wick 2 00.00 Do-kumentaalfilm Ristiisa Putin 01.05 NCIS Los Angeles. Tuld ja tõrva 01.50 Mf MS1: Põge-nemine vanglast 03.20 Re-porter 04.35 Hingesugulased 05.45 NCIS Los Angeles. Tuld ja tõrva*	06.30 Kass Oggy ja kurjad prussakad 06.45 Hommik! 08.15 Kass Oggy ja kurjad prussakad 08.30 Hommik! 10.30 Armastus 12.00 Radar 13.00 Dok Ristiisa Putin 14.00 Tüdruk nimega Elif 15.00 Ettevaatust inglisa 16.00 Armastus 17.00 Hingesugulased 18.30 Reporter 20.00 Suur lotokolmapäev. Rooside sõda 21.00 Malluka sügis 21.30 Pilvede all. Indrek käitub kummaliselt. Kertu on raba-tu Liisa süüdistustest And-rese suhtes. Erik saab haiglast Maimu kohta uudiseid. Valter püüab Kertule nõu anda, Mari otsustab öde ja õetütar aidat-a 22.30 Laura müsteeriumid. Veidra valiku juhtum 23.25 Chicago tuletõrje 00.25 NCIS Los Angeles. Allumatus 01.15 Mf John Wick 2 03.10 Repor-ter 04.20 Heeringas Veenuse ölal 04.35 Hingesugulased 05.45 Pilvede all
--	--	--	---	--	---	--

TV3

06.15 Lasteka hommik 08.05 Minu köök on parim 09.25 Või-malik vaid Venemaal* 09.50 Kirgedes torm 10.55 Vaprad ja ilusad 11.25 Top Shop 11.40 Minu köök on parim 13.00 Kuni mägi meid lahutab 14.00 Võimalik vaid Venemaal* 15.05 Pettus. Sünnipäevapidu 16.00 Vaprad ja ilusad 16.30 Kirgedes torm 17.35 Minu köök on parim 19.00 Seitsmesed. Uudised 19.30 Seitsmesed 20.00 Eesti selgeltnägijate tuleproov. Uus hooaeg! 21.30 Kättemaksukontor. Arbuusidieet 22.40 Mf 22 Jump Street 01.00 Mf 007. Casino Royale 03.40 Quantico. Sõit. Shelby ja Calebi suhe võtab uue pöörde ja Alex ei tea, keda usaldada, kui saab armastatud mehe kohta infot 04.20 Võimalik vaid Venemaal 04.35 Seitsme-sed. Uudised 05.05 Seitsme-sed 05.25 Kirgedes torm	06.15 Lasteka hommik 08.05 Minu köök on parim 09.25 Võimalik vaid Venemaal* 09.50 Kirgedes torm 10.55 Vaprad ja ilusad 11.25 Top Shop 11.40 Minu köök on parim. Restoranivoor 13.00 Kättemaksukontor. Arbuusidieet 14.00 Papad Mammad 15.05 Pettus. Võltsing 16.00 Vaprad ja ilusad 16.30 Kirgedes torm 17.35 Minu köök on parim 19.00 Seitsmesed. Uudised 19.30 Seitsmesed 20.00 Mf Kariibi mere piraadid. Surnud mehe aardekirst 23.05 Mf Pahad emmed 01.10 Hawaii 5-0. Mullast oled sa võetud. Pommirühma rünnatakse ja süüdlane ähvardab mõned peidetud lõhkekehad õhku lasta 02.05 Mf Salatoimikud. Ma tahan uskuda 03.55 Kättemaksukontor. Arbuusidieet 04.50 Seitsmesed. Uudised 05.20 Seitsmesed 05.40 Kirgedes torm	06.30 Simpsonid 07.25 Las-teka hommik 09.00 Simp-sonid 10.00 Hommiku mait-seid. Angervaksa ja giniga graavitud lõhe kartulirõsti ning kreemiga ja iirisekook 12.55 Me armastame Eestit jäätisega 10.30 Naudime elu 11.00 Buduaar 11.30 Nurga-kivi 12.00 Kättemaksukontor. Arbuusidieet 13.05 Eesti sel-geltnägijate tuleproov 14.40 Löks. Parmud 15.50 Midsome-ri mõrvad. Suur ja hea 17.55 Kuni mägi meid lahutab 19.00 Seitsmesed. Uudised 19.30 Animafilm Rio 21.30 Mf Joy 00.00 Mf Varjukülg. Morgan Sher vastutab kuri-teopaikade koristamise eest, ent ta abilisid vahetuvad sel-le ebameeldiva töö tõttu tihti 01.55 Löks. Parmud 02.40 Midsomeri mõrvad. Suur ja hea 04.15 Võimalik vaid Vene-maal* 04.45 Nurgakivi* 05.10 Seitsmesed. Uudised 05.40 Kuni mägi meid lahutab	06.30 Simpsonid 07.25 Las-teka hommik 09.00 Simp-sonid. Vana sin
---	---	--	---

Tule tutvu
SIKSAK kaupadega
Väärt Raplamaa Toode
kaupluses!



www.siksak.ee

Väärt Raplamaa toode
Made in Raplamaa

MAGAZIIN
www.magaziin.ee

Viljandi mnt 72
Rapla (Nore Keskus)

E-R 9-19 • L 9-16
P 10-15

Redelid
kliendikaardiga
-20%

Mahla säilituskoti karp
3 l **0.75 €** 1.00 €
5 l **0.89 €** 1.00 €

Botikud
10.90 € 16.00 €

Pakkumised kehtivad 30.08.2018-03.10.2018 või kuni kaup jätkub.

Piltidel on illustreeriv tähendus.

treraadio

RAPLA
HOMMIKUPROGRAMM

E-R 7:00 - 10:00

igal pooltunnil kohalikud uudised,
raplamaal toimuvad sündmused,
põnevad saatekülalised,
ilm, horoskoop,
muusikat retropärlitest
- tänapäeva hittideni

91,3
MHz

www.treraadio.ee

- Ostame METSAKINNISTUID,
- ka raiutud ja hüpoteegiga
- Ostame PÖLLUMAAD
- Küsi hinda! Teeme pakkumise

Pärnu Tel 447 7900, 528 5263
Faks 447 7903, metsagrupp@hot.ee

oü Metsagrupp Ltd.

TERASKATUSED JA
VIHMAVEESÜSTEEMID
OTSE TOOTJALT!

VÕTA KOHE ÜHENDUST!
kalle@olly.ee, 53 600 757

OLLY
TERASPROFIILID

RAPLA KÜTTEKONTOR

MÜÜB LÕHUTUD LEPA KÜTTEPUID (25-60 cm).

MÜÜME KA PUITBRIKETTI.

Tel 516 6305



Hea METSAOMANIK!
OSTAME: kasvavat metsa,
metsamaad, palki ja paberipuitu,
küttepuitu ja raidmeid.

Metsä Forest Eesti AS
Tel: 501 9257, 503 8777
e-mail: eesti@metsagroup.com

Metsä

www.metsaamet.ee
Teenused erametsaomanikule:

- Metsakinnistute ost
- Raieõiguse ost
- Metsa ülestöötamine ja vedu
- Maapinna mineraliseerimine koos külvi
- Metsamajandamise kavade koostamine

Teave e-post: info@metsaamet.ee Tel. 5615 0680, Karl Lister

pm
PRIIMO METS

OÜ Priimo Mets ostab:
metsakinnistuid,
kasvatavat metsa, kasepakku,
okaspuu palki, paberipuitu,
küttepuid, võsa hakkeks.

Pakub:
saematerjali,
metsaveeteenust.
kase küttepindu ja kase
kütteklotse bigbag kottides

Tel. 506 9966; 489 0696E-post
priimo.mets@priimo.ee

oü LANDEKER

OSTAB

- metsakinnistuid
- hüpoteegiga ja
läbiraiutud
kinnistuid

Tel 511 0415, 517
9866, 489 4055.
www.landeker.ee

SUURTE PUUDE RAIE KABIINIST

#PUUKRAANA

- HAARAB
- LÕIKAB
- TÕSTAB MAHA



Vaata lisaks:
www.arbores.ee f ArborEst OÜ
info@arbores.ee • tel 517 6969

IIRA KÜLA 777
15. septembril 2018, metsamajandi keskuses

PÄEVAKAVA

11.00	külapäeva avamine Iira küla ajalugu Rapla Metsamajandi ajalugu mälestustahvli avamine „sulle-mulle” külalaat lasteala.
11.00	hobusega sõit
12.30	tuletõrjealane tegevus eile - täna sportlikud mängud külasupp
15.00	kultuuriprogramm Raikküla Kultuurikeskuse taidlejad rahvamuusika ansambel „Imelikud” külapiknik 77 meetrit (võta kaasa piknikukorv)

RAPLA
Sõnumid
EESTI KULTUURIKAPITAL
RAPLAMA AASITÖÖSELTISING
Rapla vald
REGIONAALARENGU TOETUSEKS

SUMM-SUMMA SUMMARUM

SINA ja MINA + MINU-SINU ja MEIE LAPSED ...MESILANE

PEETER KASUTUS KUI JALG EI TATSU, SIIS SUU EI ...

RIHO VEE ALGAV ÄRGITUS MESILAS... (mesilaste naisboss)

RUDOLF ALLABERT ...MESILANE SÕJAVÄE TARA

MESILASED on USINAD ... ja selleks sobivad OBJEKTID

TARMO SÜVEND MESILAS... (pisimesi mummude toit)

LIITUM TASUN SILINDRILISE NÕULE

LEONHARD OLÜMPIA MESI-ÕIETOLM

JOHANNA EI OLE TEIE ega NENDE NISUPÄTS

ANU SAAGIM MEE... (tsentrifuug)

TINA

DAVIDI-NIMELISEL MART MESILANE

MALLE ÜLLAR ... SALLER

LOODUSLIK MEETAARA BOOR RÕHUV TUNNE

VIRUTAN ULVI MUMM ANGELES

KÄEBLEN MESILASTE TÖÖ-RÄNNAKUD

KRABAMIS-GEENIGA MESILASTE TOODANGU ALUS

ÜLASAMMU VASTAND ...JUTT (vale-)

SASSIS "POD"

DOKUMENT MESILASTE "FARMER" KARL... (III)

MADALAM ... MESILANE MESILASTE TOODANG

KAUBANDUS (inglise k) IVAN BARANKIN VEMBULOOM

ESTONIAN ... VALTER SUVE-MAGALA

MESILAS... (ravinõre) MESILAS... (kärje-materjal)

LISATOIT MESILASTE POPU-TAMISEKS

NÕUKALIK LILL RAADIUM ... LAATS

JOTT VORMIS-TAN KINGI-TUST

ARSEEN EESTI EKSPRESS LUULE

MESILASTE PÕHITOODANG

MEESKOOR MEIE MESILASTE TOODANGU ALUS

PAKKTARU ja PLEHKU-PANNUD MESILASTE HORDID

SINA (saksa k) NAISENIMI KALLE

OH-I SEMU KILJATAV EITUS ÕIE

IMRE ISA-MESILASED (peres 200-2000)

TÜHJAD PIHUD MESILASTE ÜHIKAS

APPIKARJE TEHINGUT UUS-EESTI

...- ehk ...MESILANE SAATPALU BÄND

FEKAALI-INSENER RIIGI-EELARVE SELEEN

NAIS-VANEMATA MEESKOND LIITER REIN AAS

NAISENIMI LÜHITIRIN ...-TIKI (Muu-miorukas)

AHASTADES KURTMA URVE SOO SERGEI ZUKOV

ARVUTI-KLAHV SEATUD (ingl k)

MESILASTE INFO-VAHETUS-RITUAAL LEA ÖÖBIK

SAMUEL NÄDALA-PÄEVAD

ARMAS ANO ILMAR AIN SOE

MALBE HILBU... (Eesti näkiline) TOM

MESILASED (viljatud emamesilased, peres 15-17000)

MILLEGI ENDA OMANA VALDAMINE

EBADUSELT ANNO DOMINI TARMO

KARVANE ja MATSAKAS MESIMUMM (kimalane)

Hei, ma kuulen mingit kahtlast müra, mis värk on?!?

Heh, kus sa elanud oled, see on ju mürgiprits -!!!

Koostas: Aivi Meister

*14. september on rahvusvaheline mesilaste kaitsmise päev

LASTELE

AUHINNAKS RAHAKOTT

LAHENDUS VÄRVILISTES RUUTUDES



ÕIGESTI VASTASID:

ANETT AINSAR
DERON BERT RUDNEVS
ROLAND KLAAS
ARON TERRAS
LISANN TERRAS
MARILIIS OJAVEE
KAREN BUHT
KRISTJAN KANTS
ALISSA SAAR
GREGOR BUHT
KRETA LIISA AASAMAA
BERIT LIIMANN
KERLI HIETAM
MARGO PULVER
KÄROLIIS HIETAM
MAILIS RAIDMA
HELINA BAKAJEV
LULU MAASIKAS
AGAATE HANSEN
GEORG LAURI
ALEX VALNER
STEN-ERIK TREIER
ANNALOORE MÖTTUS
ANNAMORE MÖTTUS
ERKI ÜTSMÜTS
ANNABEL ALTVÄLJA
MARIA LUUKAS
TRIINE TOMINGAS
LIISI SMIRNOV
LENNA SMIRNOV
RENNO KEELMANN
KAROL KEELMANN
MELISSA ALLIKA

KOMMIPOE KINKEKAARDI VÕITIS MARILIIS OJAVEE
EELMISE MÕISTATUSE VASTUS OLI „KOOL”

Kõikide õigesti vastanute vahel loosime välja koogivormi.



Saada ristsõna vastus hiljemalt 17. septembriks e-postile: kuulutused@sonumid.ee (märksõnaga "täiskasvanute ristsõna" või "lasteristsõna") või Raplamaa Sõnumite toimetusse aadressil Viljandi mnt 6, Rapla 79511.

NB! Loosimises osalevad ainult märksõnaga vastused. Auhinnad saab kätte toimetusest kahe nädala jooksul.

5. septembril ilmunud suure ristsõna vastus on „AITAN KOLMANDAID” Talupoe kinkekaardi võitis **TÕNU HENNING**

TÄISKASVANUTE RISTSÕNA VASTUSE KUPONG

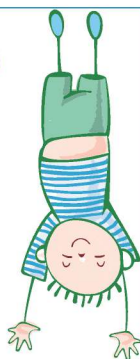
Vastus

Nimi

LASTE RISTSÕNA VASTUSE KUPONG

VASTUS

NIMI





Soovijatel oli võimalik proovida selga päästjate varustust.



Tutvumine päästeautodega.

Fotod: SIIM SOLMAN

Rapla päästekomando tutvustas oma tegemiste telgitaguseid

Eelmisel reedel, 7. septembril avas Rapla päästekomando oma ukseid kõigile, kel soov piiluda päästjate argipäevaellu. Tegemist oli hariva perepäevaga, kust sai peale eluliste tarkuste ka mõnusaid emotsioone kaasa.

Helerin Väronen

Alustasime oma ekskursiooniga Mihkel Itali juhtimisel alumiselt korruselt. Seal sõnas Ital, et peale nähtavate korruste on majal ka maalune tuumavarjend, mis on sama suur, kui maja pealtpoolt välja näeb, kuid mis pole enam kasutuskõlblik. Oma suurt maja jagavad päästjad PERH-i Rapla Kiirabi ja Rapla Kesk-konnainspeksiooniga.

Päästjate päev algab hommikuti rivistusega, kus lõpetav vahtkond annab juhtimise järgmisele üle. Rivistusele tuleb tulla juba täisvarustuses. Raplas on kokku neli vahtkonda, igas vahtkonnas 6-7 meest ja korraga on tööl viis meest. Varem oli rohkem, kuid riik on seda arvu koomale tõmmanud.



Päästekoer Cammi tekitas lastes eriti suurt elevust.

Soovijatel oli võimalik ennast ka mitte küll päris täisvarustuses, kuid siiski päästjate riietuses pildistada. Riietusega seoses mainiti seda, et selles higistab päästja tohutult, nii et kui vähegi võimalik, tuleb enne väljasõitu juua vett nii palju kui jaksad. Ja siis veel natukene.

Maja peal liikudes kohtasime päästekoera Cammit ja see tekitas lastes eriti suurt elevust ning tundus,

et nende jaoks rohkem ei olekski vaja olnud. Cammi oli muidugi kohe kõigi suur sõber ka, eriti kui sel uuel sõbral süüa juhtus olema.

Nägime oma ringkäigul ära veel ennetustoa, kus saab õppida elus ettetulevaid ohtlikke olukordi vältima. Seal tuli ka juttu suitsuandurist ja vinguandurist. Kõik teavad, et suitsuandur tuleb panna lakke, kuid kuhu panna vinguandur? Pakuti

küll, et naise juurde, et see vinguma ei hakkaks, kuid õige vastus on, et peast madalamale, kuna vingugaas on õhust raskem.

Komandohoone teisel korrusel asub majamakett, millesarnast mujalt eriti leida pole. See on ehitatud 1986. aastal ja imiteerib olukordi, kust võib alguse saada tulekahju.

Saime tutvuda ka ruumiga, mis varem oli vana häirekeskuse ruum, ja näha kohta, kus vanasti istus häirekeskuse tädi ja võttis kõnesid vastu. Üks päästetepoo külastus aga ei ole midagi, kui ei näe tuletoojate "lifte". Seekord küll lähemat tutvust postidega teha ei lastud.

Olulised kohad päästjate jaoks on õppeklass, kust saadakse teoreetilised teadmised, ja jõusaal enda vormis hoidmiseks. Igal aastal toimuvad päästjatele füüsilised katsed. Kui neid läbi ei tee, siis päästja enam olla ei saa. Ital sõnaski, et neil on küll Eesti väikseim palk, kuid suurimad nõudmised: tuleb olla ilus, tark ja tugev.

Kel jaksu ja tahtmist oli, ronis üles torni, kuid kellel selleks soovi ei olnud, sai suu kringliga magusaks teha ja kuulata jutte sellest, kuidas iga kord, kui päästeauto depoosse tagasi saabub, tuleb see kohe korda teha - auto puhastada, veepaak täita ja voolikud pesta. Seda, kuidas vooli-

kute pesemine ja kuivatamine käib, nägime ka. Tänavuse tuleohtliku suve tõttu tuli kahe kuu jooksul pesta üle 700 vooliku, mis on täielik rekord. Kuna voolikuid oli nii palju, tuli osa nendest kuivatada tornis.

Viimasena tegi meie rühm tutvust päästeautodega. Kõigepealt nägime lähemalt põhiautot, mis õnnetuste puhul reageerib esimesena. Kõige muu varustuse hulka kuulub päästjatel selle auto peal asuv kuvalda, mis on justkui kuldvõtmeke, mis avab kõik ukseid. Päästjatel on reegel, et kohtadesse, mis asuvad kõrgemal kui teine korrus, tuleb uksest minna. Seda sellepärast, et on olnud olukordi, kus näiteks redeliga aknast sisenemisel tahetakse päästja alla tõugata.

Kui jõudsime eriautode juurde, tuli jutuks kadunud inimeste otsimine ja õigele aadressile jõudmine. Telefoni järgi positsioneerimine ei ole kuigi täpne. Ital andis soovitusi, et kodus külmkapi peal peaks olema kirjas enda kodu koordinaadid, nende järgi on päästjatel kõige lihtsam õigesse kohta jõuda.

Üle kahe tunni päästekomando hoones möödus linnutiivul, pakkudes uusi teadmisi. Eks just inimeste teadlikkuse tõstmiseks päästekomandod selliseid lahtiste uste päevi korraldavadki.

ISSN 2228-1886



RAPLAMAASõnumid

Rapla 79511, Viljandi mnt 6, tel 489 2133, 5567 3260
Tellimine, reklaam ja kuulutused 489 2130, 5551 1084,
e-post: info@sonumid.ee, kodulehekülg: www.sonumid.ee

Peatoimetaja: Tõnis Tõnisson
Tegevtoimetaja: Inge Põlma (489 2244)
Ajakirjanikud: Siim Jõgis (489 2132), Stina Andok (489 2137), Helerin Väronen (489 2132), Haldi Ellam, Katri Reinsalu
Tehnilise toimetuse juhataja: Siim Solman (489 2138)
Kujundajad: Ulvi Blande (489 2138), Siim Solman (489 2138)
Keeletoimetaja: Liivi Jegorov (489 2138)
Reklaamitoimetuse juht: Ulvi Salumäe (489 2130)
Reklaamijuht: Kadri Paju (489 2130)
Raamatupidaja: Juulija Kuum (489 2133)

Toimetusel on õigus kirju ja kaastöid nende selguse huvides toimetada ning lühendada. Kaastöid ei tagastata ega retsenseerita. Honoreeritakse tellitud kaastöid. Raplamaa Sõnumeid on võimalik tellida Eesti Posti sidejaoskonnadest, raamatukogudest, toimetuse reklaamiosakonnast ja internetis Raplamaa Sõnumite koduleheküljel. Toimetus võtab vastu ka telefonitsi esitatud tellimusi. Kuulutuste ja reklaami vastuvõtt tööpäeviti 8.30 - 17 Viljandi mnt 6, Rapla. Tel 489 2130, faks 489 2135.

Väljaandja: OÜ Nädaline. Trükk AS Printall. Kaebuste korral ajalehe sisu kohta võite pöörduda Pressinõukogusse: pn@eall.ee või tel 646 3363